

200
160

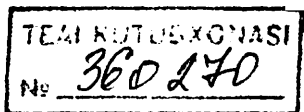
ИНСОН БАХТ УЧУН ТУФИЛАДИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА
МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ИНСОН БАХТ УЧУН ТУФИЛАДИ

Ўзбекистон Президенти
Ислом Каримовнинг ҳикматли
сўзларидан

«ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА
АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ
БОШ ТАХРИРИЯТИ
ТОШКЕНТ — 2001

Тузувчи ва нашрга тайёрловчилар:

Д. ҒАНИЕВ

З. ҒАФУРОВ

И60

Инсон бахт учун туғилади: Ўзбекистон Президенти Ислам Каримовнинг ҳикматли сўзларидан (Тузувчилар: Д.Ғаниев, З.Ғафуров.—Т.: «Шарқ», 2001.—128 б.

И. Ғаниев Д., тузувчи.

ББК 94.8

ЮЗ ЙИЛДА БИР ТУҒИЛАР САРДОР

Ҳотам дунё ҳимматлари бор,
Ҳикмати бор ҳар бир туҳфасин.
Юз йилда бир туғилса сардор,
Парвардигор ўзи асрасин!...

Бешиқда тинч ухлар гўдак жон.
Кулгусига садақа бу жон.
Миллат учун ким бўлса қалқон,
Парвардигор ўзи асрасин.

Ёмон кўздан сақласин зинҳор,
Камолингни кўролмастар бор.
Кимки карвон бошидаги нор —
Парвардигор ўзи асрасин.

Дунёга боқ, хаёл етмаган,
Бурчаги йўқ олов кетмаган.
Осмони тинч, осуда Ватан?..
Парвардигор ўзи асрасин.

Бошин силаб ёшу каттасин,
Чинордайин шоху навдасин,
Асрагувчи Темурзодасин,
Парвардигор ўзи асрасин.

Кенгашганга дунё кенг, ахир,
Биринг ёқа, биринг енг ахир.
Қавмим кел, деб ким очса бағир,
Парвардигор ўзи асрасин.

Юртим, ёд эт наҳору шомин,
Тилингда шу бўлсин каломинг.
Ким тикласа дини исломинг,
Парвардигор ўзи асрасин.

Жонингни тут, жони фидога,
Айтганинг бор экан худога.
Ўзбекистон, қўл оч дуога —
Парвардигор ўзи асрасин!..

Муҳаммад Юсуф

ҲУРМАТЛИ ҲУҚУВЧИ!

Мустақиллик Ватанимиз тарихида буюк ўзгаришлар даврини бошлаб берди, миллион-миллион кишиларнинг ўз куч-қудратига ишончини уйғотди, халқ ташаббусига йўл очди. Истиқлол инсонда яшириниб ётган ижодий фикр ва туйғуларни рўёбга чиқариш имконини берадиган ижтимоий тартибни ўрнатди. Мустақиллик туфайли тақдиримизни, келажагимизни ўз қўлимизга олдик. Президентимиз томонидан ишлаб чиқилган, жаҳон ҳамжамияти тан олган, ўзимизга хос ва мос йўлдан юксак марралар сари собит қадамлар билан олға бормоқдамиз. Буларнинг ҳаммасига юртбошимиз раҳнамолигида эришмоқдамиз.

Қўлингиздаги бу мўъжаз китобда Ислом Каримовнинг узоқ йиллик ҳаёт тажрибасига асосланган, унинг барча аччиқ-чучугини ўз бошидан кечирган, Ватан, миллат, халқ, оила, ёшлар ва ҳар бир инсоннинг бугунги куни ва келажаги устида тинмай ўйлаш ва меҳнат қилиш натижасида юзага келган, жўшқин ва пок қалбнинг ҳарорати билан суғорилган, олам-олам маъноларни ўзида мужассамлантирган фикр-ўғитлари тўпланган.

Булар одамлар учун сув-ҳаводек зарур бўлган дурдона фикрлардир. Уларни ўқиш ва ўрганиш давомида ҳар бир инсон ўз ҳаётида учраб турадиган мураккаб саволларга жавоб топади, маънавий дунёси бойийди ва чуқурлашади. Юртбошимизнинг бу теран тафаккур самараси ҳеч қачон ўз қиммати ва долзарблигини йўқотмайди, зеро, уларда мамлакатимиз мустақиллигини мустаҳкамлаш, адолатли, демократик ва фуқаролик жамиятини барпо этиш, юксак маънавий-маданий тамойилларни қарор топтириш, миллий истиқлол ғояси ва мафкурасини халқимиз онгида шакллантириш, Ўзбекистонни жаҳоннинг энг илғор мамлакатларидан бирига айлантириш, унинг жаҳон ҳамжамиятидаги муносиб ўрнини таъминлаш каби буюк мақсадлар ўз аксини топган.

Президентимиз Ислом Каримовнинг мазкур китобга кирган пурҳикмат фикрларини чуқур ўрганиб, уларни ҳаётга татбиқ этишда шундай меҳнат қилайликки, келгусида фарзандларимиз, бизнинг ота-оналаримиз ўз даврига муносиб яшаган эканлар деб, биздан фахрлансинлар.

С. С. ФУЛОМОВ,

Ўзбекистон Республикаси

*Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги,
академик*

СЎЗ БОШИ

Шундай ажойиб асарлар бўладики, уларни кенг жамоатчилик, эл-юрт юксак даражада эъозлайди, катта завқ-шавқ ва меҳр-муҳаббат билан ўқиб-ўрганеди. Минг-минглаб пок ниятли одамлар ўзларининг назарий билимларини бойитиш ва чуқурлаштириш, мамлакатимиз ва жаҳон миқёсида рўй берган ва бераётган ҳодиса ва жараёнлар моҳияти, жамиятнинг ривожланиш қонунлари, ҳозирги даврнинг асосий муаммолари ва ўзига хос хусусиятлари нимадан иборатлигини, қолаверса, бу дунёга келиб ўзларини қандай инсоний мақсадларга бахшида этишларини тўғри тушуниб, илмий-фалсафий мушоҳадалаш учун бундай асарлардан баҳраманд бўладилар.

Ўзбекистон Республикаси Президенти, академик Ислом Каримовнинг «Ўзбекистон: миллий истиқлол, иқтисод, сиёсат, мафкура», «Биздан озод ва обод Ватан қолсин», «Ватан саждагоҳ каби муқаддасдир», «Бунёдкорлик йўлидан», «Хавфсизлик ва барқарор тараққиёт йўлидан», «Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари», «Янгича фикрлаш ва ишлаш — давр талаби», «Баркамол авлод — Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори», «Тарихий хотирасиз келажак йўқ», «Жамиятимиз мафкураси халқни — халқ, миллатни — миллат қилишга хизмат этсин», «Хушёрликка даъват», «Ўзбекистон XXI асрга интилмоқда», «Оллоҳ қалбимизда, юрагимизда», «Ватан озодлиги — олий саодат», «Биз келажакимизни ўз қўлимиз билан қураимиз», «Миллий истиқлол мафкураси — халқ эътиқоди ва буюк келажакка ишончидир» номли асарлари, бошқа барча китоб ва рисоалари ана шундай бебаҳо асарлар сирасига киради.

Ислом Каримов асарларининг эл-юрт назарига тушиб, катта эътиборга сазовор бўлиши, қисқа вақт ичида кўплаб хорижий тилларга таржима қилиниб, жаҳон афкор оммаси маънавий хазинасининг бебаҳо дурдонасига айланиб қолиши бежиз эмас.

Президент асарларида XXI аср бўсағасида Ўзбекистон тарихида туб бурилиш ясаган буюк воқеа — муста-

қилиқ, унинг қўлга киритилиши тарихи, ривожланиш қонуниятлари, демократик ислохотларни чуқурлаштиришнинг зарурияти ва моҳияти, жамиятимиз тараққиётида таълим-тарбия, маданият, маънавият, маърифат, қонун устуворлиги ҳамда баркамол авлодни вояга етказиш каби долзарб масалалар кенг ва атрофлича ёритилган. Уларда мустақил Ўзбекистоннинг қисқагина давр ичида мазмунан ўн йилларга, балким асрларга тенг келадиган тарихий ютуқларига баҳо берилган, тарихий тараққиёт йўлимиз чуқур таҳлил этилган. Ўзбекистонни келажакда буюк давлатга айлантиришнинг асосий шарт-шароитлари ва имкониятлари, стратегик тамойиллари, устувор йўналишлари белгилаб берилган.

Ислом Каримов асарлари келажакни олдиндан кўришга ёрдам беради, кишиларда порлоқ истиқбол ҳақида катта ишонч, орзу-умид туғдиради. Улар кишиларни Ватанимиз ва халқимиз бахт-саодати йўлида тинмай меҳнат қилишга, моддий ва маънавий бойликлар яратишга, демократик ислохотларни чуқурлаштиришга, илм-фан асосларини, замонавий техника ва технология, электроника, радио ва кибернетикани, бир неча хорижий тилларни мукамал ўрганишга, уддабурон ва ишбилармон, фидойи ва маънавий баркамол инсонлар бўлишга даъват этади.

Президент асарларининг ҳар бир сўзи ва назарий қондаси инсонпарварлик, халқпарварлик, миллатпарварлик, ватанпарварлик руҳи ва ғоялари билан суғорилгандир. Номлари зикр этиб ўтилган асарларда кишиларга ҳаёт сабоқларидан таълим-тарбия, фалсафий-назарий йўл-йўриқлар берадиган ва тўғри йўл кўрсатадиган чуқур маъноли илму ҳикматлар беададдир.

Юртбошимиз асарлари ҳаёт, ақл-идрок ва тафаккур хазиналаридир.

Ислом Каримов асарларида Ватанимиз тараққиёти ҳамда истиқболи асосчиси бўлган инсон энг олий қадрият сифатида эъзозланган.

Муаллиф асарларидаги улкан илмий-фалсафий ғояларни чуқур ўзлаштириб, амалиётда уларга асосланиб фаолият кўрсатадиган одам ҳаётда ҳеч қачон қоқилмайди, тўғри йўл турганда эгри йўлга кирмайди, фирромлик ва фирибгарлик кўчасидан ўтмайди, ҳалол меҳнат қилиб пок яшайди, миллий урф-одатларимизни, одоб-ахлоқ қоидаларимиз ва Қонун ҳазрати олийларини улуғлаб, уларни муқаддас билиб ҳаётини беғубор ўтказади.

Президент асарлари, нутқлари ва маърузаларидаги ҳикматли сўзларнинг ҳар бири заминда олам-олам маъно яширилган. Қисқагина сўз орқали жуда катта илмий-фалсафий маънони бериш Ислом Каримов ва унинг асарларига хос фазилатдир.

Ислом Каримов асарларидаги илмий-фалсафий ғоялар моҳиятини ёритиш, ҳикматли сўзларнинг ҳаммасини тўла-тўқис тўплаш, таълим-тарбиявий аҳамиятини илмий асослаб кенг жамоатчиликка етказиш ўта мураккаб ва масъулиятли ишдир. Бизнинг фикримизча, бунинг учун кўпчилик олимларнинг илмий ҳамкорлиги, узоқ самарали, масъулиятли ижодий фаолияти лозим бўлади.

Президентимиз асарларидан бизлар тўплаган мазкур ҳикматли сўзлар уларнинг ҳаммаси эмас, денгиздан бир томчигина холос. Ҳали бу ҳақда неча-неча китоблар ёзилади, ҳикматларнинг янги-янги қирралари очилади, улардан ўқув, таълим-тарбия жараёнида фойдаланишнинг илмий-услубий йўл-йўриқлари баён этилган китоблар дунёга келади. Буларнинг ҳаммаси олдимизда турган улкан режалардир.

Ҳикматли сўзлар даврий саналар тартибида эмас, балки мазмун-маъносига қараб шартли равишда кичик-кичик мавзучаларга ажратилган тарзда берилди.

Президентимизнинг бирон-бир масалага тааллуқли бўлган фикр-мулоҳазалари ва йўл-йўриқларининг мазмун-моҳиятига ҳалал етказиб қўймаслик ва уларни кенг илмий жамоатчилик томонидан ўқиб-ўрганиб олишда ноқулайлик туғилмаслиги учун тўпланган ҳикматли сўзлардан баъзилари қисқартирилмасдан тўлалигича берилди.

Ушбу китобча 1998 йилда чоп этилган «Инсон бахт учун туғилади» номли рисоланинг тўлдирилган, бойитилган иккинчи нашридир.

ВАТАН САЖДАГОҲ КАБИ МУҚАДДАСДИР

Ўзбекистон — муқаддас Ватан. Ота-боболаримиз ҳоки ётган ер, ўзимиз ётадиган ер. Фарзандларимизни шу заминга садоқат руҳида тарбиялаш, уларнинг қалбларида шу муборақ заминнинг ҳар бир қаричига меҳру муҳаббат уйғотиш — бугунги куннинг энг устувор фазилатларидан бирига айланаётгани ҳаммамизни қувонтиради.

* * *

Ватан ҳисси, Ватан туйғуси барча нарсадан қадрлироқдир. Биз фарзандларимиз онгига ва қалбига ана шу туйғунини сингдиришимиз лозим.

* * *

... Ватанга муҳаббат ҳисси одамнинг қалбида табиий равишда туғилади. Яъни, инсон ўзлигини англагани, насл-насабинини билгани сари юрагида Ватанга муҳаббат туйғуси илдири отиб, юксала боради. Бу илдири қанча чуқур бўлса, туғилиб ўстан юртга муҳаббат ҳам шу қадар чексиз бўлади.

* * *

Ватанни Ватан қилиш туйғуси, масъулияти, тақдир тақозоси билан ўзбек халқининг ҳозирги авлоди зиммасига тушди.

* * *

Энг гўзал ва дилбар қўшиқлар ҳам Ватан ҳақидаги қўшиқлардир. Бундай жозибадор қўшиқлар эл-элатларни бирлаштиради, уларни тинч-тотув ва осойишта яшашга, Ватанни ҳар жиҳатдан юксалтиришга, кўз қорачиғидай авайлаб-асрашга ва кўксини қалқон қилиб ҳимоя қилишга даъват этади.

* * *

Бизда она заминга меҳр алоҳида эътиқод даражасига кўтарилган. Бу тупроқдан ҳеч ким ўз ихтиёри билан бош олиб кетган эмас. Кетишга мажбур этилганлари ҳам, мана, бугун қайтиб келишяпти.

* * *

Ўзбек ўтирган жойини совутгиси келмайди. Бир жойдан иккинчи жойга кўчиб юришга хуши йўқ.

* * *

Шу тупроқда туғилиб, шу юртга меҳнати сингган ҳар бир инсон — агар у бизнинг Ватанимизни, тупроғимизни худди биз каби муқаддас билса — Ўзбекистон фуқароси деб саналишга лойиқ.

* * *

Авлодларга биз озод ва обод Ватан қолдирайлик.

* * *

Ватаним деб, элим деб, бугунги озод Ўзбекистон учун ҳаётини-жонини фидо қилишганларни ёд этиш, улуғ аجدодларимизнинг руҳларини шод қилишни инсоний бурчимиз деб биламан.

* * *

Юртимизни ёмон кўздан, бало-қазодан асрасин.

* * *

Ватан озодлиги ва фаровон ҳаёт — ҳар бир инсоннинг олий мақсади.

* * *

Истиқболдаги Ўзбекистон Ватан озодлиги насиб этмаган боболаримизга улуғ ҳайкал бўлажак. Ўзбекистоннинг шуҳратига шуҳрат қўшувчи фарзандларимизга муқаддас бешик бўлажак.

* * *

Бу тупроқда улуғ бобокалонларимиз ҳоки ётибди. Шу заминда ўтганлар ва шу заминни кўмсаб, унга етолмаганлар руҳи-поқларига бош эгамиз.

* * *

Ватан кўнглимизда бўлса, Аллоҳ ишимизга мададкор бўлғай!

* * *

Элни Ватан манфаати бирлаштиради.

* * *

Ватан, эл манфаати — муқаддасдир.

* * *

“Бу азиз Ватан — барчамизники. Унинг бахт-саодати, ёруғ истиқболи, фаровон келажаги учун яшаш, курашиш, керак бўлса жонни фидо қилиш шу муқад-

дас заминда яшаётган ҳар бир инсон учун бахтдир”, деган лавҳаларни кўзга тушадиган жойларга катта ҳарфлар билан ёзиб қўйган бўлардим.

* * *

Ватан саждагоҳ каби муқаддасдир.

* * *

Чиндан ҳам Ватан туйғуси, Ватан тушунчаси саждагоҳдай муқаддас, саждагоҳдай пок ва улуг бўлмоғи керак.

* * *

Юртига, Ватанига муҳаббат, инсонпарварлик туйғулари халқимизнинг қон-қонига сингиб кетган азалий хусусиятдир.

* * *

Улуг аждодларимиздан муқаддас мерос бўлиб келаётган Ватанга муҳаббат туйғуси, фарзандларимиз, бугунги ва келажак авлодларимиз учун чинакам эътиқодга, чинакам ақидага айлансин.

* * *

Ватан ҳисси, Ватан туйғуси барча нарсадан қадрлироқдир.

* * *

Замонлар ўтаверади, даврлар ўзгараверади, аммо Ватан абадийдир. Ватанни севиш, суюб ардоқлаш, бор вужудинг билан жўшиб куйлаш энг олий бахтдир.

* * *

Ватан — бу аввало, ота-она, туғилган ер, севикли ёр, дўст-биродар деганидир. Шу қутлуғ тушунчалар бирлашиб Ватан туйғусини ҳосил қилади. Аскар Ватанини ҳимоя қилар экан, биринчи навбатда ўз ота-онаси, киндик қони тўкилган тупроғи, дилбар ёру қадрдонларини кўз олдига келтиради. Ватанни асл фарзандларгина ҳимоя қила олади.

* * *

Мақсадимиз — Ватанимиз озод, юртимиз обод, келажакимиз фаровон бўлсин.

* * *

Ватанимиз, халқимиз ўз посбонларига ишонади... Токи, сарҳадларимиздан бирон зор ўта олмасин, ҳар хил қўпоровчилик ишларни қилолмасин, ҳеч ким халқимизнинг тинчлигини бузолмасин.

* * *

Ватаним нима берди деб эмас, балки мен Ватанимга нима бера олдим, унинг тинчлиги, фаровонлиги, келажаги йўлида нима иш қилдим, дея яшаш керак.

* * *

Биз муқаддас заминда яшаяпмиз. Бу азиз тупроқда не-не улуғ аждодларимизнинг, пиру авлиёларимизнинг ҳоки бор. Уларнинг руҳи бошимизда чарх уриб кезмоқда. Уларнинг армонларини амалга оширишга, келгуси авлодга ўзимиздан ибратли ва хайрли ишларни мерос қолдиришга қарор қилганмиз. Энди бу йўлда ҳаммамиз бирлашиб ҳаракат қилмоғимиз, бир ёқадан бош чиқариб, умумий хонадонимиз — Ўзбекистон келажаги учун курашмоғимиз лозим.

* * *

Миллий истиқлолимизнинг оташин курашчиларидан бири Абдурауф Фитрат бир шеърда «Ватан — саждагоҳимдир» деган фикрни баён қилади.

Чиндан ҳам ватан туйғуси, ватан тушунчаси биз учун саждагоҳдай муқаддас, саждагоҳдай пок ва улуғ бўлмоғи керак.

* * *

Боқимандалик одамларни ялқов қилиб қўяди, уларда ташаббусни сўндиради. Токи, юртимиз гўзал, фойзли, эркин ва адолатли юрт бўлсин. Токи биздан элга фойдали ёдгорликлар қолсин, боғ-роғлар қолсин, қалбни поклайдиган ибратли сўзлар қолсин. Токи, биздан олис авлодларга озод ва обод ватан қолсин!

* * *

Жаҳон — кенг, дунёда мамлакат — кўп, лекин бу оламда она юртимиз, Ўзбекистонимиз яккаю ягона. Бу гўзал юрт, бу муқаддас замин фақат бизга ато этилган. Мана шу улуғ туйғу ҳар биримизнинг дилимизга жо бўлиши, ҳаётимиз мазмунига айланиши лозим.

* * *

Қадим Хоразм диёрида азал-азалдан илму-фан, санъат ва ҳунар равнақ топиб, гуллаб-яшнаган. Юртимиздаги дастлабки Байтулҳикмат — академиялар, хусусан, Маъмун академияси ҳам айнан шу ерда вужудга келганини доимо фахру ғурур билан эслаймиз. Бу ўлкадан етишиб чиққан Муҳаммад Ал-Хоразмий, Абу Райҳон Бериунийдек даҳо аждодларимиз жаҳон цивилизациясига беқиёс ҳисса қўшиб, ўз ақл-заковати, ўз салоҳияти билан элу юртимизнинг, халқимизнинг номини

оламга тараннум этдилар. Бу кўҳна заминда не-не буюк инсонлар, не-не аллома-ю шоирлар, азиз-авлиёлар ўтган.

* * *

Хива — гўзал диёримизнинг гавҳари, халқимиз санъати ва бунёдкорлиги тимсоли, маданий ва маънавий анъаналаримизнинг абадийлигини ўзида мужассам этган бир мўъжизадир.

* * *

Хива — бизнинг жонли тарихимиз, бу дунёга келиб кетган қанча-қанча салтанатлар гувоҳи, юртимизнинг, халқимизнинг, миллатимизнинг мислсиз ўтмишидан, ота-боболаримизнинг даҳосидан, маънавий мулкимизнинг буюк иқтидори ва кудратидан далолатдир.

* * *

Хоразм ва Хива тарихи халқимизнинг ёзув, илм-фан, санъат, маданият ва маънавият соҳаларидаги юксалиш босқичларини ўзида мужассам этади.

* * *

Бухоро ўлкамизнинг минг йиллар давомида жаҳон тафаккури, маънавий, маданий ва диний қадриятлари тараққиётига улкан ҳисса қўшиб келаётган, шарифлик номига сазовор бўлган муқаддас жойларидан биридир.

* * *

Бухоронинг ҳар бир қарич ери; ҳар бир тирихий ва маданий обидаси эл-юртимизнинг буюк иқтидори ва яратувчилик салоҳиятидан, юксак тараққиёти, илму маърифат, маънавият ва маданият, фалсафа ва дин равнақи йўлидан дарак беради.

МУСТАҚИЛЛИК — МУҚАДДАС НЕЪМАТ, УЛКАН МАСЪУЛИЯТ

1991 йилнинг 31 августида Ўзбекистон Республикасининг мустақиллиги эълон қилинди... Бу тарихий воқеа давлатимиз йилномасига зарҳал ҳарфлар билан ёзиб қўйилади.

* * *

Мустақиллик бизни мустабид ва мафкуралашган тузум кишанларидан озод қилди, ўзбек халқига ўз юртида бошини баланд кўтариб юриш, ўз маданияти ва анъаналарини, қадр-қиммати, дини ва эътиқодини, она тили ва маънавиятини қайта тиклаш имкони-ни берди.

* * *

Мустақиллик улкан табиий, минерал-хомашё, инсоний, ишлаб чиқариш ва интеллектуал ресурсларимиздан ҳамда юртимиз салоҳиятидан, энг аввало, ўз халқимиз манфаатлари йўлида оқилона фойдаланишмизга шароит яратди.

* * *

Бизга берилган имконият юз йилда бир марта келиши мумкин. Асосий масала шундан иборатки, мустақилликни сақлаб қолишимиз, уни келажак авлодларга омон етказишимиз, қадрини тўғри тушунишимиз лозим.

* * *

Ўзбекистоннинг давлат мустақиллигини қўлга кiritганлиги ва у халқаро миқёсда тан олинганлиги шуни билдирадики, бундан буён республика мустақил ички ва ташқи сиёсатини олиб боради, ҳеч кимнинг воситачилигисиз ўзаро манфаатли муносабатларни ўрнатади.

* * *

Бизнинг мустақил давлатимиз бирон бир буюк давлатнинг таъсир доирасига тушиб қолиш ниятида эмас. Ўзбекистон яна кимгадир бўйсунуш учун мустақил бўлгани йўқ.

* * *

Истиқлолга эришган халқ ўзгаларга зуғум қилмайди.

* * *

Мустақиллик дегани шуки, бизлар, асрлар оша бировларнинг оғзига қараб яшаган халқ, ниҳоят, ўз тақдиримизни, ҳаётимизни, келажакимизни ўз қўлимизга олдик. Энг муқаддас вазифа — шу буюк неъматни қўлдан бермаслик.

* * *

Мустақиллик — улкан масъулият.

* * *

Истиқлол биз учун тараққиётнинг бутунлай янги, кенг уфқларини очди. Келажакимизни ўз қўлимиз билан яратадиган бўлдик. Ҳаётимиз ва яшаётган хонадонимизни миллий манфаат ва қадриятларимизга, умумбашарият эътирофи этган демократик мезонларга монан қилиб қуришдек ноёб тарихий имкониятга эга бўлдик. Бу жуда катта бойлик.

* * *

Эски тузум асоратидан батамом қутулишимиз керак. Янги даврга муносиб бўлиш, дадил ва тadbиркор бўлиш, боқимандалик балосидан, мутелик ва қарамлик кайфиятининг қолган-қутган сарқитларидан халос бўлишимизни ҳаётнинг ўзи талаб қилмоқда.

* * *

Ўзбекистон фуқаролари ўзининг салоҳияти ва куч-қудратини англаб, истиқболга ишониб, Ҳумо куши қаби қанотларини кенг ёзиб, янги буюк парвозлар сари йнтилмоқда.

* * *

Ўзбекистон ўз номи билан ўзбекларники. Асрлар мобайнида бошқаларга қарам бўлиб келган ўзбек халқининг иқтисодий ва маънавий равақ топишини таъминлаш — мустақил Ўзбекистон Республикасининг олий бурчи.

* * *

Ўзбекистон халқи ва давлатининг йўли битта — озодлик ва эркинлик, мустақиллик ва туб ислохотларни оғишмай амалга ошириш!

* * *

Ҳаммангизга маълумки, мустақилликка эришиш, эркинлик ва озодлик йўли ҳеч қачон енгил бўлган эмас.

Барака топурулар, биз бугунги ҳаётга эришгунча қанча-қанча пешона теримизни тўқдик, қанча-қанча синовлардан ўтдик, қанча-қанча оғир машаққатларга сабртоқат билан бардош бердик, қандай қийин кунларни бошимиздан кечирдик. 1990 йилларни эсланг, Фарғона фожиаси, Уш, Ўзган воқеаларини яна бир бор кўз ўнгимизга келтиринг. Айтинглар, шулар ҳақида ўйламаслик — ҳозирги кунларнинг қадрига етмаслик эмасми?..

* * *

... Ҳамма нарсани тушуниш, билиш учун яна бир бор ўзимизга қарашимиз, воқелигимизни танқидий кўз билан баҳолаб, ҳозирги ҳаётимизни қадрлаб олаётганимизми, бугунги куннинг қадрига етганимизми-йўқми, деган саволларга жавоб қайтаришимиз зарур.

* * *

Озод бўлсанг — озод бўл! Эркин бўлсанг — эркин бўл! Мустақил бўлсанг — мустақил бўл! Ҳақиқий мустақил бўл! Мустақиллигимиз йўлида мен жонимни ҳам фидо қилишга тайёрман.

* * *

Иймоним комилки, етти йил мобайнида ортимизда мана' шундай азму қарор билан яшайдиган бутун бир авлод етишиб чикди. Шундай экан, бизнинг маслағимизни, ғоямизни енга оладиган куч йўқ.

* * *

Бизни танлаган йўлимиздан ҳеч ким, ҳеч қачон қайтаролмайди.

* * *

Ўзбекистоннинг битта йўли бор: мустақилликни мустақамлаб, истиқлолни мустақамлаб олға юриш.

* * *

Ўзбекистон халқи ўз кўлига кишан урдириб, алдаб-сулдаб, онгини бузиб, эски охурга қайтадан ипсиз боғлаб қўйилишига ҳеч қачон ва ҳеч қандай йўл билан розилик бермайди. Бу—аниқ гап.

* * *

Кўҳна тарих учун олти йил шу қадар қисқа муддатки, уни баҳорда осмонда чақмоқ чақнаган лаҳзага қиёслаш мумкин. Аммо шу вақт ичида биз бошқа шароитда ўнлаб йиллар талаб қилинадиган катта йўлни босиб ўтдик, десам муболаға бўлмайди.

* * *

Сиёсатимизнинг асосий мақсади — дунёга эшик очиш, жаҳон майдонига, тараққий этган давлатлар қаторига собитқадамлик билан кириб боришдир.

* * *

Ҳар қайси давлат, жамият ўз келажагини кураётганда, ўз олдига қўйган юксак марраларга кўтарилишда ҳал қилувчи, муҳим босқичлардан, иқтисодиётда туб бурилиш ясайдиган поғоналардан ўтиши табиийдир.

* * *

Бошқаларга ўхшаб енгил йўлни қидирмадик. Қандай оғир бўлмасин, узоқни кўзлаб, келажаги буюк давлатимизнинг пойдеворини яратиш учун тараққий топган, обрўли мамлакат, жаҳонда машҳур фирма, компаниялар ва ишбилармонлар билан мустақам, манфаатли алоқа боғладик, ўзгалар ҳавас қиладиган маҳсулот ишлаб чиқарувчи корхоналар барпо этишга киришдик.

* * *

Ўз истиқлол ва тараққиёт йўлимиз — бу гул билан қопланган йўл эмас, бу — тоталитаризм меросидан

халос бўлиш ва покланиш, мафкуравийлик иллоти ет-казган зиён-заҳматларни бартараф этишнинг қийин, узоқ давом этадиган йўлидир.

* * *

Энг муҳими, одамлар ҳукумат танлаган йўлнинг тўғри ва ҳаққоний эканига тўла ишонч ҳосил қилдилар. Бу бизнинг энг катта ютуғимиздир. Иккинчидан, одамлар тафаккурида ўзгариш юз бермоқда. Бу тараққиётимиз гарови, катта имкониятдир. Энди ҳамма гап ана шу имкониятдан мохирлик билан оқилона фойдаланишда қолган.

* * *

Давлатимиз, жамиятимиз мустақиллик шароитида олиб бораётган сиёсатининг энг биринчи мақсади, халқимиз учун, юртимизда яшаётган ҳар қайси оила, ҳар қайси инсон учун муносиб ҳаёт шароитини барпо этиш, тинч, осуда ва фаровон ҳаётимизни мустаҳкамлашдир.

* * *

Мустақиллик бизга нима беришини билардик. Ўз тақдиримиз, одамларимиз келажагини ўзимиз ҳал этиш имконига эга бўлдик. Ўз еримиз, бойликларимизга соҳиблик қила бошладик. Қисқа вақт ичида мустақилликнинг неъматларини татиб кўрдик.

* * *

Мустақиллик туфайли дунёга, жаҳонга чиқдик, қарийб юз йиллардан бери ёпиб қўйилган чегаралар очилди, ватандошларимиз билан юз кўришдик.

Қисқа қилиб айтганда, жаҳон жамоаси Ўзбекистонни, бизнинг ватанимизни кучоқ очиб қабул қилди.

Дунё харитасида энди катта ҳарфлар билан «Ўзбекистон» деб ёзиб қўйиладиган бўлди.

* * *

Бугун шуни комил ишонч билан айтишим мумкин-ки, мустақил давлатлар даврасида Ўзбекистон ўзининг ўрнини эгаллади. Ўзбекистон тенглараро тенг бўлди! Ана шунинг ўзи ҳам умид юлдузидир.

* * *

Дунё ишбилармонлари учун юртимизда шароит яратдик. Ўзбекистон ўзининг олтин хазинасига эга бўлди.

* * *

Мустақиллик бу ҳуқуқдир.

* * *

Дунёга, жаҳонга чиқадиган йўлимиз қанчалик яқин ва кенг бўлса, бугунги қийинчиликларимиз, ташвишларимиз шу қадар тез енгилади!

* * *

Эски тузумлардан бизга нураб, вайрон бўлган бошқарув тизими мерос бўлиб қолди. Ана шу вайрона ўрнида ўзимизнинг бинони тезроқ тиклашимиз зарур.

* * *

... Ҳеч бир мамлакатнинг иқтисодиёти, умуман ҳаёти ташқи оламдан узилган ҳолда кечмайди.

* * *

Илгари бирон бир муаммо туғилса, Москвада ҳал этиларди. Бугун эса, тақдиримиз ўз кўлимизда, демакки, ҳар бир муаммонинг ечимини ҳам ўзимиз топишимиз керак.

* * *

Озодлик, эркинлик шундай буюк неъматки, уни биров ҳады қилолмайди. Озодликка фақат курашиб эришилади.

* * *

Бино тепасига ўз байроғимизни тикиб, биз мустақилмиз, дейиш ўта соддаликдир. Снёсий мустақиллик пухта ва мустаҳкам иқтисодий заминга эга бўлмаса, у ҳали тўла мустақиллик дегани эмас. Том маънода мустақил бўлиш учун давлатимизнинг иқтисодий пойдеворини мустаҳкамлашимиз зарур.

* * *

Биз учун мустақиллик — энг аввало, ўз тақдиримизни кўлимизга олиш, ўзлигимизни англаш, миллий кадриятларни, урф-одатларимизни тиклаш, ҳаммамиз учун муътабар шу заминда, ҳар бир хонадонда тинчлик-осойишталикни, барқарорликни сақлашдир. Азиз ватанимизда адолат, инсоф, дину диёнат, меҳру оқибатни қарор топтиришдир.

* * *

Биз учун мустақиллик — Аллоҳнинг ўзи эл-юртимизга инъом этган табиий бойликларга эгаллик қилиш, халқимиз кудрати, салоҳияти, ақлу заковатига таяниб, Ўзбекистонда яшаётган ҳар бир инсон, ҳар бир оила

учун муносиб ҳаёт қуриш, келажак авлодлар учун озод ва обод ватан қолдиришдир.

* * *

Биз учун истиқлол — миллатимиз, мамлакатимизнинг жаҳонда обрў-эътибори, шон-шавкати кўтарилган соғлом авлодни, ҳар жиҳатдан баркамол ва фидойи ўғил-қизларни тарбиялаш, уларни вояга етказиш ва бахтини кўришдир. Ҳар бир фуқаромиз учун — миллати, ирқи ва диний эътиқодидан қатъи назар — эркинлик, тенглик, биродарлик, муносиб шароит яратиб беришдир.

* * *

Биз учун истиқлол — давлатчилигимизни мустаҳкамлаш, буюк келажакимизнинг пойдеворини қуриш, миллий онгимиз ва тафаккуримизни юксалтириш, жаҳон ҳамжамиятида муносиб ўрнимизни эгаллашдир.

* * *

Мустақиллик бизни мустабид ва мафкуралашган тузум кишиларидан озод қилди, ўзбек халқига ўз юртида бошини баланд кўтариб юриш, ўз маданияти ва анъаналарини, қадр-қимматини, дини ва эътиқодини, она тили ва маънавиятини қайта тиклаш имкониятини берди.

* * *

Мустақиллик ва суверенитет жаҳон ҳамжамиятига кириб боришимизга, барча давлатлар билан тенг ҳуқуқли ва ўзаро манфаатли муносабатлар ўрнатишимизга имконият яратди.

* * *

Бир сўз билан айтганда, истиқлол биз учун тараққиётнинг бутунлай янги, кенг уфқларини очди. Ўз келажакимизни ўз кўлимиз билан яратадиган бўлдик. Ҳаётимиз ва умумий хонадонимизни миллий манфаат ва қадриятларимизга, умумэътироф этилган демократик мезонларга монанд қилиб қуришдек ноёб тарихий имкониятга эга бўлдик. Бу жуда катта бойлик. Биз унинг қадрига етишимиз, кўз қорачигидек асраб авайлашимиз керак.

* * *

Ҳозир бир кун — бир ойга, бир ой — бир йилга тенг тарихий даврни бошдан кечирипмиз.

* * *

Ўтган беш йил тарих учун бир лаҳза бўлса-да, биз учун бутун бир давр ҳисобланади. Зеро, мана шу беш йил ичида биз бошқа мамлакатлар ўн-юз йиллар мобайнида ўтадиган йўлни босиб ўтдик.

* * *

Мустақиллик йиллари ҳокимиятни тармоқларга ажратиш асосида миллий давлатчилик пойдеворини барпо этиш борасида тинимсиз меҳнат қилиш даври бўлди.

Эски маъмурий-буйруқбозлик тизими ҳамда унинг ҳокимият ва бошқарув органлари барҳам топди. Давлат ҳаётининг янги демократик, ҳуқуқий асослари яратилди.

* * *

Бизнинг энг муқаддас ва шарафли вазифамиз — истиқлолимиз қадрига етиб, уни ҳамжиҳатлик билан, бор кучимиз ва иймонимиз билан сақлаб қолиш. Уни мустаҳкамлаб, бойитиб келажак авлодларга етказишимиз шарт.

* * *

Истиқлол кунимизга етганлар бор, етмаганлар бор.

* * *

Айтинглар, истиқлол ҳавосига, озодликка, эркинликка тўйиш мумкинми ўзи?!

* * *

... Мустақиллик нафақат ўзини эркин сезиш, ўз ҳаётини куриш, балки ўз ҳаёт мамотини ҳал этишда катта ҳуқуққа эгалик ҳам демакдир...

* * *

... Мустақиллик биз учун буюк инъом, муқаддас неъматдир. Биз бу буюк байрамимиз, унда акс этадиган лавҳалар, янграйдиган кўшиқлар, ижро этиладиган рақслар орқали ана шу тушунчани одамлар онгига чуқур сингдиришимиз лозим. Токи шу муқаддас заминда яшаётган ҳар бир инсон истиқлолнинг қадрини билсин. Уни катта бойлик, ўзлигини англаш, ўзини озод инсон деб ҳис этиши учун берилган беқиёс имконият деб қабул қилсин.

* * *

Миллий ғурурни, миллий тафаккурни уйғотадиган, халқни — халқ, миллатни — миллат қиладиган мустақилликдир. Ислоҳотлар ана шу олий мақсадлар-

ни амалга ошириш воситасидир. У Ўзбекистоннинг дунё ҳамжамиятида муносиб ўрин эгаллашининг асосий шарті ва омилидир.

* * *

Токи, ҳар бир инсон мустақиллик менга нима берди, деб эмас, балки ўзига-ўзи мен мустақиллик йўлида, уни мустаҳкамлаш борасида мен нима иш қилдим, деган саволни берсин.

* * *

Одатда, одам бир нарсани йўқотмаса, унинг қадрига етмайди. У, албатта йўқотган нарсаси учун азоб чекиши керак. Халқда мусофир бўлмай, мусулмон бўлмас, деган мақол ҳам бежиз туғилмаган.

* * *

Биз мустақиллик сўзини баъзан ҳар қадамда такрорлайвериб, унинг салмоғини тушуриб борамиз. Ҳолбуки, мустақиллик осмондан тушмайди. У тинимсиз кураш, қурбонлар эвазига қўлга киритилади.

* * *

... Озодлигимизни, истиқлолимизни кўролмайдиган, ҳали-ҳануз хом хаёлда юрган баъзи бир ғанимларимиз эшитсин, қулоғига қуйиб олсин: Оллоҳ назари тушган эл-юртимизнинг олдинга юришига, тараққий топган, тўқ, эркин яшайдиган мамлакатлар қаторида тинч-тотув ҳаёт кечирishiга ҳеч ким ва ҳеч нарса тўсиқ бўлолмайди.

* * *

Ҳар биримиз ватан менга нима берди, деб эмас, мен ўзим халқим, ватаним учун, эл-юрт тараққиёти ва истиқболи учун нима қилмоқдаман, мустақиллигимизни мустаҳкам қилишга қандай ҳисса қўшмоқдаман, деган туйғу билан яшашга эришмоғимиз даркор.

* * *

Одамларга мустақилликнинг афзаллигини, мустақил бўлмаган миллатнинг келажаги йўқлигини, бу табиий бир қонуният эканини исботлаб, тушунтириб бериш керак.

* * *

Тарихни ортга қайтариб бўлмайди. Бу табиат ва жамият қонуни. Шундай экан, бу қонунларга ҳилоф иш тутган кишилар хато қилади. Халқимизнинг яқин ўтмишда чеккан заҳматларини била туриб, эски бўйун-

тириқни қайтадан бўйинга илиш соғлом ақлга зиддир. Елкамизни қайтадан оғир қилмайлик. Эркин ҳаёт учун бир жону бир тан бўлиб курашайлик.

* * *

Тарихан умрини тугатган тузумга мотам тутиб ўтиришга бизнинг фурсатимиз ҳам, имкониятимиз ҳам йўқ. Шу иш билан машғул одамларга яна бир марта эслатиб қўймоқчиман: ортга йўл йўқ. Ортга қайтамиз, деб овора бўлманглар. Мабодо олға юришни истамас экансизлар, марҳамат, бошқаларни тинч қўйинглар, овора қилманглар. Ишимизга ҳалал берманглар.

* * *

Биз учун Ватан битта! Мамлакат битта! Бизни битта манфаат бирлаштиради: мустақил Ўзбекистон манфаатлари! Ана шу буюк мақсад, олий манфаат йўлида бирлашиб курашишимиз керак.

ЖАҲОНГА БУЮК ДАҲОЛАРНИ ЕТКАЗИБ БЕРГАН ОЛТИН БЕШИК

Ҳозир Ўзбекистон деб аталувчи ҳудуд, яъни бизнинг Ватанимиз нафақат Шарқ, балки умумжаҳон цивилизацияси бешликларидан бири бўлганини бутун жаҳон тан олмоқда. Бу қадимий ва табаррук тупроқдан буюк алломалар, фозилу фузалолар, олиму уламолар, сиёсатчилар, саркардалар етишиб чиққан. Диний ва дунёвий илмларнинг асослари мана шу заминда яратилган, сайқал топган.

* * *

Эрамизгача ва ундан кейин қурилган мураккаб сув иншоотлари, шу кунгача кўрку файзини, маҳобатини йўқотмаган осори атиқаларимиз қадим-қадимдан юртимизда деҳқончилик, ҳунармандчилик маданияти, меъморчилик ва шаҳарсозлик санъати юксак бўлганидан далолат беради.

* * *

Бешафқат давр синовларидан омон қолган, энг қадимги тошёзувлар, битиклардан тортиб, бугун кутубхоналаримиз хазинасида сақланаётган 20 мингдан ортиқ қўлёзма, уларда мужассамланган тарих, адабиёт, санъат, сиёсат, ахлоқ, фалсафа, тиббиёт, математика, физика, кимё, астрономия, меъморчилик, деҳқончиликка оид, ўнминглаб асарлар бизнинг беқиёс маъна-

вий бойлигимиз, ифтихоримиздир. Бунчалик катта меросга эга бўлган халқ дунёда кам топилади. Шунинг учун ҳам бу борада жаҳоннинг санокли мамлакатларигина биз билан беллаша олиши мумкин, деб дадил айта оламан.

* * *

Энг муътабар, қадимги қўлёзмамиз «Авесто»нинг яратилганига 3000 йил бўляпти. Бу нодир китоб бундан XXX аср муқаддам икки дарё оралиғида, мана шу заминда умргузаронлик қилган аждодларимизнинг биз авлодларга қолдирган маънавий, тарихий меросидир. «Авесто» айти замонда бу қадим ўлкада буюк давлат, буюк маънавият, буюк маданият бўлганидан гувоҳлик берувчи тарихий ҳужжатдирки, уни ҳеч ким инкор этолмайди.

* * *

Марказий Осиё, айтиқса Ўзбекистон ҳудудида неча минг йиллар давомида «Турон», «Туркистон», «Мовароуннаҳр» номлари билан машҳур бўлган қудратли давлатлар, юксак маданият равнақ топиб келган эди.

* * *

Айти бизнинг диёримиз асрлар давомида Шарқ билан Ғарб, Жануб билан Шимол ўртасида алоқа боғловчи кўприк бўлиб келди. Ҳозирги Ўзбекистон ҳудудидан халқаро муносабатларнинг жўшқин қонтомири: иқтисодий алоқалар, ҳунармандчилик, фан ва санъат ҳаракат қилиб турган Буюк ипак йўли ўтган эди.

* * *

Сўғд, Хоразм, Бақтрия, Кушон, Парфия, Эфталитларнинг қадимий салтанатлари жаҳонда мутафаккирларни, олимлар ва шоирларни етказиб берган еримизнинг олтин бешигидир.

* * *

Халқимизнинг маънавий пойдевори — бўлажак давлатимизнинг таянчлари жуда қадимий ва мустаҳкам. Буни ҳеч ким инкор қила олмайди. Тарихимиз неча неча минг йилликларга бориб тақалади. Гапнинг индаллосини айтишимиз керак: айрим одамлар ҳали лунги тутиб юрган даврларда бизнинг ота-боболаримиз юлдузлар жадвалини тузганлар!

* * *

Халқимизни тарихи ўз илдизлари билан асрлар қаърига бориб тақалади ва уч минг йилдан кўпроқ даврни ўз ичига олади. Қадимий Турон, Мовароуннаҳр,

Туркистон ҳудудида равнақ топган давлатлар жаҳон маданиятини ривожлантиришда ёрқин из қолдирган.

* * *

Марказий Осиё тарихида сиёсий ақл идрок билан маънавий жасоратни, диний дунёқараш билан қомусий билимдонликни ўзида мужассам этган буюк ар-боблар кўп бўлган.

* * *

Имом Бухорий, Имом Термизий, Хожа Баҳоуддин Нақшбанд, Хожа Аҳмад Яссавий, Ал-Хоразмий, Беруний, Ибн Сино, Амир Темур, Мирзо Улуғбек, Заҳриддин Бобур ва бошқа кўплаб буюк аждодларимиз миллий маданиятимизни ривожлантиришга улкан ҳисса қўшдилар, халқимизнинг миллий ифтихори бўлиб қолдилар. Уларнинг номлари, жаҳон цивилизацияси тараққиётига қўшган буюк ҳиссалари ҳозирги кунда бутун дунёга маълум.

* * *

Биз Шарқ цивилизацияси ва маданиятига мансублигимиз билан фахрланамиз. Шарқ цивилизацияси ва маданияти эса доимо халқни бўлғуси ўзгаришларга маънавий ва руҳий жиҳатдан тайёрлашга интилиб келган.

* * *

Ўзбек халқининг бутун маданий дунёда маълум ва машҳур бўлган Амир Темур, Мирзо Улуғбек, Заҳриддин Муҳаммад Бобур, Имом ал-Бухорий, ат-Термизий, Баҳоуддин Нақшбанд, Хожа Аҳмад Яссавий каби буюк аждодлари ижодий мероси ва ҳаёти жасоратини ҳурмат билан эсга олиш жамият турмушидаги одат ва миллий шон-шарафлар манбаи бўлиб қолди.

* * *

Бугун ҳаётимизда эришилган энг катта ютуғимиз, янги ланишнинг энг ёрқин намунаси — бу жамиятимизнинг мафкурасида, кенг омма дунёқарашида, юртимизда яшаётган барча инсонларнинг онгу шуурида, тафаккурида содир бўлаётган ижобий силжишлар, ўзгаришлардир.

* * *

Бизнинг келажаги буюк давлатимиз — Хожа Аҳмад Яссавий, Хожа Баҳоуддин Нақшбанд, Имом Бухорий, Имом Термизий, Амир Темур, Мирзо Улуғбек, Алишер Навоий, Бобур сингари мутафаккир аждодларимизнинг доно фикрларига уйғун ҳолда шаклланиши лозим.

* * *

Мирзо Улуғбек ўз умрини келажак учун, бугунги ҳаёт учун фидо этди. Уша узоқ замонларда башарият тараққиётини ўйлаб яшади, ўз авлодлари асрлар оша тартиб этажак маърифатли бир жамиятни орзу қилди. Ҳар қандай миллат ҳам Улуғбекдек фарзандни тарбия этгани учун ғурурланиши табиий ҳолдир. Чунки бундай инсонлар фақат ўз халқига эмас, балки умумбашарий цивилизация учун ҳам хизмат қилади ва жаҳоннинг эътиборини қозонади.

* * *

Амир Темур шахсини идрок этиш — тарихни идрок этиш демакдир.

Амир Темурни англаш — ўзлигимизни англаш демакдир.

Амир Темурни улуғлаш — тарих қаърига чуқур илдиз отган томирларимизга, маданиятимизга, қадриятимизга асосланиб, буюк келажакимизга ишончимизни мустаҳкамлаш демакдир.

* * *

Муҳаммад Тарағай Баҳодир ўғли Амир Темур ёшлик чоғидан мард, довжорак, ғурурли, ўткир зеҳн ва ақлу идрок эгаси бўлиб ўсди. Турли дунёвий илмларни, ҳарбий санъатни эгаллади. Қуръони Каримни ёд олди, Ҳадис илмини ўрганди. Иймон-эътиқодли, ҳалол-покинсон бўлиб етишди.

* * *

Амир Темур давлати қурилиши, ҳарбий санъати кўп асрлар давомида Шарқу Ғарб давлатларига ўрнак ва андоза бўлди. Унинг замонида маданият, илму фан, меъморчилик, тасвирий санъат, мусиқа, шеърият беқиёс ривож топди, халқимизнинг кўп анъаналари тақомилга етди. Амир Темурнинг маданият ва дин аҳлларига кўрғазган чексиз меҳр-муруввати айниқса ибратлидир.

* * *

Инсоф-иймон туйғуси, диёнат мезони Амир Темур ҳаётининг мазмунини ташкил этади. Оламнинг қарийб ярмига жаҳонгир эрсада, у куч-қудрат зўрлик, зўровонликда эмас, аксинча, адолатда эканини теран англади.

* * *

Бугун бунёд этилган улуг бобоколонимиз ҳайкалида теран рамз бор — гўё жаҳонгир тулпорининг жило-

вини тортиб турибди, қиличсиз қўлини олдинга чўзиб, жаҳон халқларига омонлик соғинмоқда, «Куч—адолат-дадир!» демоқда.

* * *

Яна таъкидлаб айтаман: юртимизга Амир Темур бош бўлган йилларда сиёсий, иқтисодий, маданий соҳаларда қўлга киритилган ютуқлар бўм-бўш, хувулаган жойда юзага келмаган. Балки шу маконда қадимдан ривожланиб, шаклланиб келган тарихий-маданий анъаналар асосида қарор топган.

* * *

... Амир Темур ўзбек халқининг кўп минг йиллик тарихий равнақида тасодифий шахс, умуман темурийлар давридаги юксалиш эса шунчаки бехосдан юз бериб қолган ҳодиса эмас! У бир неча минг йиллик тарихий тажриба, буюк анъана, том маънода шаклланган маданий-маънавий жараён маҳсулидир!

* * *

Биз Амир Темур тарихини ҳар томонлама чуқур ўрганишимиз ва тадқиқ қилишимиз керак.

* * *

...Амир Темурга нисбатан тарихий адолатни қарор топтириш бугунги темуршуносликнинг муҳим вазифаларидан биридир.

* * *

... Амир Темур, аввало, қудратли давлат қурган. Давлат қудратли бўлмаса, бетакрор маънавий мерос ҳам, обидалар ҳам, тарихий ёдгорликлар ҳам бўлмасди.

* * *

Ўзбекистоннинг бугунги озодлигини мустақкамлаш даврида Амир Темур биз учун буюк давлат асосчиси сифатида қадрлидир. У давлат пойдеворини қурган, давлатнинг ҳуқуқий асосларини барпо этган. Унинг давлатчилик борасидаги фикрлари нафақат ўз даври, балки келгуси авлодлар учун ҳам катта аҳамият касб этади.

* * *

Амир Темур ўз давлатини ақл-заковат ва ҳуқуқий асос билан идора этган, десак адолатдан бўлади.

Унинг «Давлат ишларининг тўққиз улушини кенгаш, тадбир ва машварат, қолган бир улушини қилич билан амалга оширдим» деган сўзлари бунинг ёрқин далилидир.

* * *

... Соҳибқироннинг бунёдкорлик соҳасидаги тарихий хизматлари ундан ҳам беқиёс. Амир Темур ва унинг авлодлари саъй-ҳаракатлари билан қурилган мадрасалар, масжидлар, хонақоҳлар, саройлар, бозорлар, кўприклар, йўллар, ҳаммомлар, каналлар, қалъалар ва бошқа қатор иморату иншоотларнинг сон-саногии йўқ.

* * *

Тарих бу кўҳна дунёда ўтган кўп жаҳонгирларни билади. Уларнинг аксарияти фақат бузган. Амир Темурнинг улардан фарқи шундаки, у умр бўйи бунёдкорлик билан машғул бўлган.

* * *

Қайси бир шаҳарга ташриф буюрмасин, Амир Темур энг аввало ўша ерлик олиму фозиллар билан учрашар, улар билан суҳбат қураар, турли мавзуларда баҳслашар эди.

* * *

Амир Темур ўз миллати ва эл-юртининг тақдири ҳақида кўп ўйлаган. У қўйган ҳар бир қадам нафақат ўша давр учун, балки келажак сари хизмат қилган.

* * *

Тарихда ҳукмдорлар кўп ўтган. Уларнинг аксарияти ўз маишати ва айшу ишратидан нарига ўтмаганлиги маълум. Уларни бугун биров эсламайди ҳам. Бироқ миллат гамида ёнган, унинг истиқболи ва истиқлоли йўлида фидокорлик кўрсатиб яшаган арбобни келажак ва тарих ҳеч қачон унутмайди. Амир Темур ана шундай тарихий ва унутилмас шахсдир.

* * *

... Амир Темур бир ҳақиқатни яхши англаган — жамият эътиқодсиз яшай олмайди. Одамларга дин керак, имон керак, ишонч керак.

* * *

... Бизнинг тарихимизда Амир Темурдай улуг сиймо бор экан, унинг қолдирган мероси, панду ўғитлари бугунги ҳаётимизга ҳамоҳанг экан, олдимизда турган бугунги муаммоларни ечишда бизга қўл келатган экан, бизнинг бу меросни ўрганмасдан, таърифламасдан, тарғибот қилмасдан ҳаққимиз йўқ.

* * *

Халқимиз тарихида инсоний камолоти ва ижтимоий фаолияти билан довруғ қозонган, миллатимиз фах-

ри бўлмиш улуф зотлар бениҳоя кўп. Аммо улар қаторида юлдузлар аро куёшдай чарақлаб турган бир буюк зот борки, у Ватанимиз кечмиши, бутуни ва эртаси учун беҳад юксак ўрин тутади.

Ул муҳтарам инсон соҳибқирон Амир Темур ҳазратларидир.

* * *

Буюк шахсларни тарих яратади, дейдилар. Бунга қўшимча қилиб соҳибқирон бобомизнинг суронли ҳаётини хаёл кўзгусидан ўтказиб, буюк шахсларни миллат қайғуси, халқ дарди яратади, дейиш мумкин.

Умрининг мазмунини «Миллатнинг дардларига дармон бўлишдан иборат» деб билган Амир Темур халқимизнинг ана шундай ардоқли, улуф фарзандидир.

* * *

... Тарихда машҳур жаҳонгирлар кўп ўтган. Лекин айтинг, дунёнинг қайси ерида, қайси замонда Амир Темурдек буюк саркарда, Амир Темурдек буюк давлат арбоби, Амир Темурдек илм-фан, маънавият ва руҳоният ҳомийси бўлган?!

* * *

Амир Темур — халқимиз даҳосининг тимсоли, маънавий қудратимиз рамзидир.

* * *

Адолат кучда эмас, куч адолатдадир, деган шиор Амир Темур салтанатининг барча ҳудудларида бирдай амал қилиб, ахлоқий маънавий мезонга айланди.

* * *

Амир Темур — нафақат Турон, Туркистон, Ўзбекистон заминининг, балки инсониятнинг энг улуф даҳоларидан биридир.

* * *

Кимки ўзбек номини, ўзбек миллатининг куч-қудратини, адолатпарварлигини, чексиз имкониятларини, унинг умумбашарият ривожига қўшган ҳиссасини, шу асосда келажакка ишончини англамоқчи бўлса, Амир Темур сиймосини эслаши керак.

* * *

Ҳамиша эл ғамини, юрт ғамини ўйлаб яшаган соҳибқирон ёвлар оёғи остида топталган ўлкани дунёнинг энг қудратли салтанатига айлантирган эди.

* * *

Бу дунёда халқимиз, миллатимиз, Ўзбекистонимиз бор экан, Амир Темуր номи барҳаёт!

* * *

Адолатсизлик қурбони бўлган ватандошларимизнинг пок номларини тиклаш борасида ҳали анча-мунча ишлар қилишимиз керак. Уларнинг ҳурматини жойига қўйиш биз учун ҳам қарз, ҳам фарз деб ўйлайман.

ЎЗБЕК ХАЛҚИНИНГ АСОСИЙ ХИСЛАТ ВА ФАЗИЛАТЛАРИ ҲАҚИДА

Ўзбек халқи азалдан жамоа туйғусига мойил.

* * *

Ўзбекчилик — миллатчилик дегани эмас.

* * *

Ўз тарихи ва аждодларини сийлаган халқнинг келажаги, албатта порлоқ бўлади.

* * *

Халқнинг сабр-тоқати чексиз эмас. У денгизга ўхшайди: гоҳ тўлиб, гоҳ озайиб туради.

* * *

Бизнинг энг катта бойлигимиз — тикланиш, ислохотлар ва янгиланишлар йўлидан дадил бораётган оқкўнгил, меҳнаткаш, меҳмондўст ва мағрур халқимиздир.

* * *

Охир-оқибатда бизнинг барча ишларимизга ҳақиқий баҳо берадиган одил ҳакам, бу — халқ, шу азиз юртдошларимиздир.

* * *

Ҳар бир миллат, ҳар бир халқ ўз насл-насабини, келажак авлодини асраб-авайлаб, унинг қадрини билса, ундай миллатнинг, ундай давлатнинг келажаги буюк бўлиши муқаррар.

* * *

Халқнинг теран маънавиятсиз, гурурисиз, юксак маданиятсиз буюк давлат қуриб бўлмайди.

* * *

Миллатимиз, айниқса, фарзандларимизнинг кўнгли очиқ, содда, ишонувчан, андишали экани ҳаммага маъ-

лум. Уларнинг қалбида каттага ҳурмат, муқаддас динимизга интилиш туйғуси кучли. Чунки, мўмин-мусулмон халқимизнинг тарбиясига, дунёқарашига Аллоҳ назари тушган юртимизда ўтган кўплаб азиз-авлиёлар, уларнинг табаррук қадамжолари ҳам ўз таъсирини ўтказиб келади.

* * *

Халқимизнинг яна бир фазилати шуки, бизда илм ва маърифатга интилиш, устозларга эҳтиром, меҳнатсеварлик туйғулари бениҳоя юксак.

* * *

Катталарни ҳурмат қилиш, оила ва фарзандлар тўғрисида ғамхўрлик қилиш, очиқ кўнгиллилик, миллатидан қатъи назар одамларга хайрихоҳлик билан муносабатда бўлиш, ўзгалар кулфатига ҳамдард бўлиш ва ўзаро ёрдам туйғуси кишилар ўртасидаги муносабатларнинг меъёри ҳисобланади.

* * *

Биз беозор ва мўмин халқимиз. Яшаган ҳар бир кунимиз учун Аллоҳга шукурлар қилишга, келажакка ёруғ умидлар билан боқишга одатланганмиз. Бу яхши. Аммо ... биз бугун ҳам яхши яшашимиз керак. Болаларимиз эса биздан ҳам фаровонроқ ҳаёт кечиришлари шарт.

* * *

Ўзбекларнинг аксарияти ўзининг шахсий фаровонлиги тўғрисида эмас, балки оиласининг, қариндошуруғлари ва яқин одамларининг, қўшниларининг омон-эсонлиги тўғрисида ғамхўрлик қилишни биринчи ўринга қўяди. Бу эса энг олий даражада маънавий қадрият, инсон қалбининг гавҳаридир.

* * *

Халқимиз фақат жисман эмас, руҳан ҳам уйғоқ бўлмоғи даркор. Руҳ бедорлигига унинг раҳбар-раҳнамолари, олим-музиёлилари, барча фарзандлари масъулдир.

* * *

Миллатимиз чуқур илдизга эга. Бу бизнинг бойлигимиз.

* * *

Ўзбекистонга, унинг ери, табиатига, бу ерда яшаётган халқларига муҳаббат, ўлканинг тарихи, маданияти,

анъаналарини теран билиб олишга интилиш, республиканинг қудрати ва ютуқларидан фахрланиш, халқимиз қисматига тушган қийинчиликлар учун қайғуриш кўп миллатли ўзбек жамиятининг муҳим жипслаштирувчи асоси ҳисобланади.

* * *

Ўз ўтмишини улуғлайдиган, бугунини эъзозлайдиган миллатнинг эртанги куни ҳамиша порлоқ бўлади.

* * *

Халқимиз ҳеч қачон ўзини бошқа халқдан устун қўймаган. Бошқа миллатларга, бошқа мазҳаб вакилларига муносиб даражада эҳтиром кўрсатган.

* * *

Ўзбекистон фуқаросининг ватанпарварлиги — бу қайта ўзгаришлар йўлини кўрсатувчи, кўзланган мақсаддан четга чиқмайдиган йўлчи юлдуз, ишончли компасдир.

* * *

Ўзбекчиликда маҳалла бўлиб, жамоа бўлиб яшашнинг неча минг йиллик тарихи бор. Биз бу анъаналарни янги мазмун билан бойитмоқдамиз.

* * *

Биз тарих майдонида куни кеча пайдо бўлган миллат эмасмиз. Аксинча, ўрта асрлардаёқ жаҳон цивилизациясига унутилмас ҳисса қўшган ва тафаккур осмонида юлдуздай порлаб турган буюк алломаларнинг воҳисларимиз. Бинобарин, биз ана шу улуғ аждодларимизнинг шаъну шавкатига, ақлу заковатига, уларнинг ҳаётбахш, қутлуғ меросига ҳамиша муносиб бўлмоғимиз керак. Фикрда, илму ижодда, дунёни идрок қилишда, Ватанни иймон билан севишда мумтоз боболаримиз анъаналарини мардона давом эттиришимиз, улар етолмаган тараққиёт чўққиларини эгаллашимиз даркор.

* * *

Халқимизда қуда бўлишдан, яхши ният билан нон синдиришдан олдин куёв бўлмишнинг армияга борган-бормаганлигини суриштириш одати бор. Бу бежиз эмас, албатта. Биринчидан, армия сафида хизмат қилиш шон-шараф иши бўлса, иккинчидан соғломлик, етуқлик тимсолидир.

* * *

Инсоннинг мардлик, жасурлик фазилатлари айнан армия шароитида камол топади. Ҳатто бежирим

кийимнинг ўзиёқ одамга куч-қудрат, гурур бахш этади.

* * *

Халқимизда доно бир нақл бор: “Ота рози — худо рози, она рози — пайғамбар рози”. Бизни дунёга келтирган азиз инсонларни қанчалик улуғласак, бу ҳам яратганимизнинг назарига тушади ва, шубҳасиз, фарзандларимизнинг меҳр-оқибати сифатида яна ўзимизга қайтади.

* * *

Бизда азалдан ота-онага ҳурмат, эҳтиром кўрсатиш қарор топган. Ҳар бир фарзанд ўз ота-онаси билан фахрланиши лозим. Ота-она ҳам фарзандлар ифтихор қилишига лойиқ кишилар бўлиши тақозо этилади. Чуккур ўйлаб қаралса, Шарқ фалсафасининг мазмуни ҳам шундан иборат.

* * *

Халқимизга хос вазминлик, сиполик, камтарлик фазилатлари инсонни улуғлайди.

* * *

Севимли халқ ёзувчимиз Саид Аҳмад акамининг иборасини ишлатиб айтсак, «Ўзбек халқи шундай табиатга эгаки, унинг меҳр дарёсидан бир қатра сув ичган одам бу халққа бир умр муҳаббат қўяди. Бизнинг заминимиз шундай муқаддас заминки, бу тупроқ тафтидан баҳраманд бўлган киши бир умр ўзини қарздор сезади, унга садоқатли бўлиш бурчини ҳис қилади» деб ёзганлар.

* * *

Халқимизнинг табиати шундайки, уйида бир қоп-ярим қоп ун, озгина ёғ, шакар, чой заҳираси бўлмаса, ўзини хотиржам сезмайди.

* * *

Ўзбекнинг феъли барчага аён. У ерни, табиатни севади. Дўпписида сув ташиб бўлса ҳам дарахт кўкартиради.

* * *

Ўзбек том маънода бунёдкордир. Унга бировнинг ери керак эмас. Мабодо қўлига қуроли олгудай бўлса, фақат ўзини ҳимоя қилиш учунгина олади.

* * *

Бизнинг аждодларимиз, халқимиз қадим-қадимдан ўтроқ яшаган, миллатимизнинг илиги ўтроқ маданият шароитида қотган.

Халқимиздаги «илиги тўқ, бақувват» деган тушунча, мен, ҳатто, қонуният деган бўлардим, бежиз пайдо бўлмаган.

Ўзбек халқининг илиги тўқ, бақувват демоқчиман. Яна тилимизда «тагли-тугли», «палаги тоза» деган иборалар ҳам бор. Бир жойда муқим яшаган, ўз турмуш тарзига, ахлоқ-одоб мезонларига, ақидалари ва тафаккур тарзига эга бўлган хонадонларга нисбатан айтилади.

* * *

Бир сўз билан айтганда, кўчманчилар, босқинчилар келиб кетаверади, лекин халқ боқий қолади, унинг маданияти абадий яшайди.

* * *

Ўзбек халқи — улуг халқ. Ўзбек халқининг бисоти ҳам катта. Биз нафақат ўзимизни, бошқаларни ҳам боқишга қурбимиз етади. Бошқаларга ёрдам беришга, бошқалар билан тенгма-тенг ҳамкорлик қилишга қодирмиз.

* * *

Маънавий мустақиллик ва ўзига беклик, эзгулик, қалб саҳийлиги ва бағрикенглик халқимизга хос хусусиятдир. Бу гўзал фазилатлар янги иқтисодий ва турмуш шароитларида синовдан ўтди.

* * *

Халқимизнинг энг яхши хислатлари, ўз ерига, юртига меҳр-муҳаббати, ватанпарварлиги маънавий бирликни мустаҳкамлайди.

* * *

Юксак маънавийлик ва ижтимоий адолатни нозик ҳис этиш, маърифатли ва маълумотли бўлишга интилиш халқимизга хос хусусиятдир. Бу хусусиятлар кўп жиҳатдан Шарқ фалсафаси, ислом фалсафаси таъсирида шаклланган бўлиб, уларни ривожлантиришга ўзбек халқи бебаҳо ҳисса қўшганлигини ҳамма эътироф этади.

* * *

Адолатга интилиш — халқимиз маънавий-руҳий дунёсига хос энг муқим хусусият.

* * *

Хотин-қизларга муносабат жамиятимизнинг маънавий, ахлоқий етуклигининг ўлчови бўлиб хизмат қилиши керак.

* * *

Онани эъозлаш — биз миллатимиз, халқимиз учун олий қадрият даражасига кўтарилган фазилят. Чунки аёлларни қанча улуғласак, ҳаётимизнинг чироғи, умримизнинг гули деб эъозласак, демакки, оиламизни, Ватанимизни эъозлаган бўламиз.

* * *

Ўзбек халқи келажакка ишонч билан қарайди... Улуғ келажак — олдинда.

* * *

Ўзбеклар диёрига, ўз Ватанига меҳр-муҳаббат, меҳнатсеварлик, билимга, устозларга, маърифатпарварларга нисбатан алоҳида ҳурмат-эҳтиром — Ўзбекистон аҳолисига хос фазилятдир.

* * *

Бугун биз эркинлик ҳавосидан нафас олиб яшаётган, ўз қадр-қиматини, инсоний шаънини, не-не улуғ зотларнинг ворислари эканини, ўзлигини англаган, миллий гурур ва ифтихорини тиклаган, жаҳон ҳамжамиятида ўзига муносиб ўрин эгаллаб, ХХІ асрга дадил қадам кўяётган буюк халқмиз.

* * *

Ота-боболаримизнинг ҳаётбахш ўғитлари, умумбашарий андозалар, юксак маънавий руҳ асосида бирлашган, янги эзгу мақсадларга интилган, ўз кучи ва салоҳиятига ишониб, аниқ ва равшан ислоҳотлар йўлидан бораётган халқмиз.

* * *

Илгари ўзбекни фақат пахтакор, чорвадор, чўпон, сувчи деб ҳақоратомуз гапириш урф бўлган эди. Бу ҳол ҳозир ҳам учрайди. Бундай йўл тутишдан мақсад ўзбеклардан фақат ишчи кучи сифатида фойдаланиш эди. Ваҳоланки, ўзбеклар орасида дунёга машҳур олимлар, адиблар, санъаткорлар етишиб чиққанини ҳамма билади.

* * *

Табиат ато этган олий моҳиятга кўра, биз — ўзбеклар ҳаётимизнинг, умримизнинг мазмунини фарзанд-

сиз тасаввур этолмайдиган халқмиз. Дунёга келиб муносиб фарзанд кўриш, иморат қуриш, ниҳол экиб боғ яратиш — ота-боболаримиздан бизга мерос бўлиб қолган эзгу тилак ва қутлуғ инсоний бурчдир.

* * *

Аждодларимиз ўз наслларини умумбашарий туйғулар, ўлмас Шарқ фалсафаси, миллий қадриятларимиз руҳида тарбия қилиб келганлар.

* * *

Бизнинг миллий хусусиятларимиз умуминсоний қадриятлар билан боғланиб кетган. Асрлар давомида халқимиз умуминсоний қадриятлар такомилга улкан ҳисса қўшган. Турли миллат вакилларига ҳурмат, улар билан баҳамжиҳат яшаш, диний бағрикенглик, дунёвий билимларга интилиш, ўзга халқларнинг илғор тажрибалари ва маданиятини ўрганиш каби хусусиятлар ҳам халқимизда азалдан мужассам.

* * *

Шу билан бирга, миллий табиатимизга хос бўлган меҳр-оқибат, мурувват, андиша, ор-номус, шарму ҳаё, иб-иффат каби бетакрор фазилатлар ва халқимизни кўп жиҳатдан ажратиб турадиган бағрикенглик, меҳмондўстлик, оққўнгиллилик хусусиятлари ҳақида ҳам узоқ гапириш мумкин.

* * *

Одамзод дунёда жуда кўп касбу ҳунарнинг эгаси бўлиши мумкин. Қурувчи, деҳқон, боғбон, шоир, олим бўлиб ном қозониш, мол-мулк, бойлик орттириш мумкин. Лекин Аллоҳ таоло инсонга ато этган энг катта бойлик, энг улуғ бурч борки, уни дунёдаги ҳеч бир нарса билан қиёслаб бўлмайди. Бу — фарзанд кўриб, ота бўлиш, она бўлиш бахтидир. Бу фақатгина бахту саодат эмас, балки Яратганнинг олдида, элу юрт олдида жуда катта масъулият ҳам демакдир.

* * *

Барчангиз яхши биласизки, келажак авлод ҳақида қайғуриш, соғлом, баркамол наслни тарбиялаб етиштиришга интилиш бизнинг миллий хусусиятларимиздир.

* * *

Халқнинг шуурида ҳамиша, ҳар қандай шароитда ҳам буюк орзулар, эзгу ниятлар, келажакка, ёруғ кун-

ларга ишонч яшаб келади. Ана шу ишонч бўлмаса мазлум халқларнинг озодлик ва мустақиллик сари интилиши ва охир-оқибатда юксак тараққиётга эришиши мутлақо имконсиз бўларди.

* * *

Халқ — ўзининг минг йиллик анъана ва тажрибалари, сўнмас хотираси ва буюк туйғулари билан яшаб келаётган қудратли куч. Ёлғонга, алдовга дуч келган пайтда унинг асрий қадриятлари, доимо уйғоқ виждони тилга киради, ноҳақликка, қабихликка қарши курашга даъват этади.

* * *

Ўзингиз ўйланг, ўз тарихининг энг мураккаб даврларида ҳам, истибдод чангалида қолган кунларида ҳам сохта гапларга ишонмаган, оёғида кишан бўлса-да, олға қараб интилган халқимиз энди — эркинлигини қўлга киритган, ўзлигини англаб етган бир замонда аллақандай кимсаларга эргашиб яна жаҳолат ва куллик тузоғига қайтадими?

* * *

... Менинг бир нарсадан кўнглим тўқ: халқимиз тарихнинг катта-кичик синовларидан ҳаминша мардона ўтиб келган, ғаламис кимсаларнинг макру ҳийлаларига учмаган.

* * *

Чунки халқ — бамисоли улуғ ва шарафли йўлдан илгарилаб бораётган улуғ карвон. Уни йўлдан чалғитишга уринувчилар, пайт пойлаб орқасидан ҳамла қилувчилар ҳаминша бўлган, бундан кейин ҳам бўлиши мумкин. Карвон бехатар бўлмас, деган гап бежиз айтилмаган. Аммо халқ карвонини ҳеч қандай куч орта қайтаролмайди.

БУНЁДҚОРЛИК — ФАРОВОН ҲАЁТ АСОСИ. САҲИЙ ЗАМИН, САҲОВАТЛИ ОДАМЛАР

Бунёдкорлик — фаровон ҳаёт асоси.

* * *

Танқид тараққиёт омилларидан биридир.

* * *

Пухта ва аниқ режа бўлса иш юритиш осонлашади.

* * *

Юксак малакали мутахассислар — тараққиёт омили.

* * *

Бизнинг йўлимиз — холисона йўл. Ўз кучимизга ишониб, ўз бойлигимиз ва имкониятларимиз билан, минг йиллик маданиятимиз ва тарихимизга, ўтган буюк алломаларимизнинг руҳи покларига таяниб иш юритмоқдамиз.

* * *

Ислохотларнинг самараси бевосита дунёқарашимизнинг нечоғлиқ шаклангани ва тафаккуримизнинг нақадар кенг эканига, эски тизимдан қолган боқимандалик кайфиятидан қанчалик тезроқ озод бўлишга боғлиқ бўлиб турибди.

* * *

Имкони бўлса эди, биз Ўзбекистоннинг меҳнаткаш инсонлари устидан зар сочган бўлардик.

* * *

Янги уй қурмай туриб, эскисини бузманг.

* * *

Эзгу орзуларимизни амалга ошириш, ёрқин келажакимизни бунёд этиш, дунёда “Биз — ўзбеклармиз”, дея мағрур юришимиз учун энг аввало нима керак? Миллий ғурур керак... Ғурурли халқни эса ҳеч қачон тиз чўктириб бўлмайди. Биз Амир Темур сиймосида ана шу ғурур чақмасини кўрамиз.

* * *

Оилада тўкинлик бўлмаса, ё давлат, ё корхона, ё худ ишловчининг ўзи айбдордир.

* * *

Деҳқончилик — сув билан тирик.

* * *

Баҳорнинг бир куни — йилга татийди.

* * *

Агар биз ерни ҳосил беришини хоҳласак, уни асраб-авайлашимиз шарт. Ерни қанча эзозласанг, у сенга шунча кўп ризку насиба бераверади.

* * *

Ерга қанчалик меҳрли, саҳоватли бўлсак, ер ҳам бизга шунчалик саҳоват кўрсатади.

* * *

Ўта ўқимишли, руҳан бардам ва жисмонан бақувват кишиларгина истиқлол ва тараққиёт йўлини босиб ўта олади.

* * *

Ҳақиқий зиёлилар олис қишлоқларда ҳам кўп. Баъзи соҳаларда улар шаҳардаги ҳамкасбларидан устун бўлса устунки, асло кам эмас.

* * *

Тупроғимизнинг ҳар бир қаричи тилла, қунт қилган одам ҳар йили бир неча бор ҳосил кўтариши мумкин.

* * *

Ўзбекистон улкан имкониятлар мамлақати.

* * *

Дунёда ўзбек заминига тенг келадиган заминнинг ўзи йўқ. Ўзбек деҳқонига тенг келадиган заҳматкаш ҳам дунёда топилмайди.

* * *

Ўзбекистон халқи — бахтли халқ. Аллоҳ таоло бу халқни саҳий замин ва ноёб бойликлар билан сийлаган. Бу бойликларни ишга солиш учун фақат вақт керак, тинчлик керак.

* * *

Хоразмлик инсонларга деҳқончилик борасида тенг келадиган кишиларни топиш қийин. Ишнинг кўзини биладиган, тупроққа бир қарашда бўлажак ҳосилнинг чўғини аниқлаб берадиган миришкор деҳқонлар мана шу заминда яшайди.

* * *

Ғалла бор жойда чорва бўлади. Буларсиз маъмурчилик яратилмайди.

ҲАЁТИМИЗНИНГ АСОСИЙ ҚОНУНИ

Табиийки ҳар қандай давлатнинг юзи, обрў-эътибори унинг Конституцияси ҳисобланади. Зотан, Конституция давлатни давлат, миллатни миллат сифатида дунёга танитадиган Қомусномадир.

* * *

... Асосий Қонунимиз халқимизнинг иродасини, руҳиятини, ижтимоий онги ва маданиятини акс эттиради.

* * *

... Бизнинг Конституция ҳақиқатан ҳам демократик Конституциядир. Тарихда синалган умуминсоний, умумбашарий қадриятларни ўзида мужассам этган ҳужжатдир.

* * *

Халқимиз асрлар, минг-минг йиллар давомида адолатли давлат, фаровон жамият ва эркин ҳаёт қуришни ҳавас қилган, орзу қилган. Конституциямиз шундай давлат, жамият ва эркин ҳаётни ўзида мужассамлаштирган, унинг шаклини, маънавий қиёфасини кўрсатган.

* * *

... Бу Конституция, умумий мазмунидан тортиб оддий бир бандига қадар, Хожа Аҳмад Яссавий бобомиз даврида, буюк Амир Темур замонида шаклланган миллий тафаккурни, муқаддас исломий қадриятларни ўзида акс эттиради. Шу кўҳна замин одамлари кўнглида устувор бўлган адолат, ҳақиқат, иймон, олижаноблик, бағрикенглик, мардлик, тангилик каби улуг ҳислатлар бу муборақ ҳужжатдан муносиб ўрин олган.

* * *

Ҳақиқатан ҳам, ҳеч бир муболағасиз айтиш мумкинки, бизнинг Конституциямиз умуминсоний ғоялар — тенглик, эркинлик, биродарлик, халқлар ва миллатлараро дўстлик, мамлакат ва дунё барқарорлиги каби энг улуг ғояларга хизмат қилади. Ишончим комилки, буни барча халқимиз теран англайди ва бунга ишонади.

* * *

Шуни таъкидлаб ўтиш жоизки, кечаги замонларда ҳам кўп Конституциялар бўларди. Ҳар бир даврга, ҳатто айрим шахсларга ҳам мослаштириб чиқарилган Асосий Қонунларни биламиз. Аммо ўша Конституциялар, улар кимнинг номи билан аталганидан қатъи назар, бир мақсадга — қотиб қолган мафкурага асосланган тузумни ҳимоя этишга ва унинг ҳукмронлигини ўтказишга хизмат қилар эди.

* * *

Конституцияда хур фикрлилик, виждон ва диний эътиқод эркинлиги масалаларига ҳам катта эътибор берилган. Бу эса республикамизда шаклланган урф-одатларга, халқимизнинг теран маънавий анъаналарига батамом мос келади.

* * *

Конституциямизда коммунистик мафкура, синфийлик, яккапартивийлик иллатларидан асар ҳам йўқ.

* * *

Асосий Қонунимизда ижтимоий ҳаёт сиёсий институтлар, мафкуралар ва фикрларнинг хилма-хиллиги асосида ривожланади, дейилган. Ҳеч қайси мафкура давлат мафкураси мақомига кўтарилиши мумкин эмас. Бу конституциявий қоида бизнинг олдимизга миллий истиқлол мафкурасини яратиш вазифасини кўяди.

* * *

...Конституциямизда ўз ечими ва қарорини топган энг муҳим талаб — инсон ҳуқуқининг давлат ҳуқуқидан устуворлиги тамойили амалдаги қонунчилигимизда, давлат ва ҳуқуқий-маъмурий идоралар фаолиятида ўз тасдиғи ва ижросини тўлиқ тополмаяпти.

* * *

...Конституция биз учун назарий-ҳуқуқий ҳужжат — бурч ва мажбуриятларимиз мажмуасигина эмас. Балки у ҳаётимизни фаровон этиш, уни чинакам қонуний асосда кўриш, ўз ҳақ-ҳуқуқларимизни таъминлаш, жамиятда қонун ва адолат устуворлигини ўрнатишнинг ҳаётбахш манбаидир.

* * *

Яна ва яна такроран айтмоқчиман: адолат ва қонун устуворлиги учун, унинг талабларини ҳаётимизга жорий этиш учун биргалашиб курашмоғимиз, фидойи бўлмоғимиз керак.

* * *

Конституция халқнинг сиёсий донолиги ва тафаккури маҳсулидир.

ҚОНУН УСТУВОРЛИГИ ХУҚУҚИЙ ДАВЛАТ АСОСИЙ ТАМОЙИЛИ

Хуқуқий давлатнинг қуроли ҳам, ҳимояси ҳам, кўзи ҳам, сўзи ҳам қонундир.

* * *

Хуқуқий давлатда қурол ҳам, қалқон ҳам қонундир... Қонун бу халқ иродаси ва у муқаддасдир.

* * *

Қонунни бузишга ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ. Чунки қонун — халқнинг хоҳиш иродаси! Уни бузган, менсимаган одам халқнинг юзига оёқ кўйган кишидир.

* * *

Биз қонунни ҳурмат қилиш, унга бўйсунуш, риоя қилиш йўлидан борсак, истиқболимиз порлоқ бўлади. Ана шунга эришиш учун Президент қонунларнинг энг асосий посбони, ҳимоячиси бўлиши керак, деб ҳисоблайман.

* * *

Халқимиз асрлар, минг-минг йиллар давомида адолатли давлат, фаровон жамият ва эркин ҳаёт қуришни ҳавас қилган, орзу қилган. Конституциямиз шундай давлат, жамият ва эркин ҳаётни ўзида мужассамлаштирган, унинг шаклини, маънавий қиёфасини кўрсатган.

* * *

Менинг комил ишончим шундан иборатки, дунёда адолат қонуни мавжуд эканини ҳеч ким инкор этолмайди. Эртами-кечми ҳар бир инсон ана шу қонун олдида жавоб бериши муқаррар. Буни асло унутмаслик керак. Қолаверса, одам ўз қилган гуноҳлари, қилмишлари учун замон қонунлари берадиган жазодан қочishi мумкин, аммо охиратда қаерга қочасан?

* * *

Маълумки, ҳар қандай жамиятда ҳам демократия қай даражада эканлигини белгиловчи камида учта мезон бор. Булар — халқнинг қарорлар қабул қилиш жараёнларидан қанчалик хабардорлиги, ҳукумат қарорлари халқ томонидан қанчалик назорат қилиниши, оддий фуқароликнинг давлатни бошқаришда қанчалик иштирок этганидир.

* * *

Биз орзу қилаётган фаровон, озод ва обод ҳаётга эришишнинг асосий шarti шуки, унинг қонун-қоида-

ларига, талабларига бўйсуниб, риоя қилиб яшаш керак. Акс ҳолда умуминсоний тараққиётнинг катта йўлидан четга чиқиб, яна ўша оғир муаммолар гирдобида қолиб кетиш хавфи бор.

* * *

Қонуннинг устуворлиги ҳуқуқий давлатнинг асосий принциpidир. У ҳаётнинг барча соҳаларида қонуннинг қатъиян ҳукмронлигини назарда тутати. Ҳеч бир давлат органи, ҳеч бир хўжалик юритувчи ва ижтимоий-сиёсий ташкилот, ҳеч бир мансабдор шахс, ҳеч бир киши қонунга бўйсуниб мажбуриятдан халос бўлиши мумкин эмас. **Қонун олдида ҳамма баробардир.** Қонуннинг устуворлиги шуни билдирадики, асосий ижтимоий, энг аввало, иқтисодий муносабатлар фақат қонун билан тартибга солинади, унинг барча қатнашчилари эса ҳеч бир истисносиз ҳуқуқ нормаларини бузганлиги учун жавобгар бўлади.

* * *

Қонунийлик ва ҳуқуқ-тартибот тантана қилмаса, шахснинг ҳуқуқлари ва эркинликлари, қаттиқ интизом ёки уюшқоқлик ва масъулият устувор бўлмаса, қонунлар ва анъаналар ҳурмат қилинмаса, ҳуқуқий давлатни тасаввур этиб бўлмайди.

* * *

Қонунларни менсимаслик иллати бутун жамиятни захарлайди, давлат томирлари емирилади, чирий бошлайди.

* * *

Мансабдор шахсларнинг ўзлари қонунларни оёқ ости қилса, мазкур қонунларнинг ўзи обрўсизланади, янаям тўғрироғи, жамиятнинг маънавий асосларига пуртур етади.

* * *

Кўп йиллик ҳаёт тажрибаси шуни кўрсатадики, қонун устидан қонунни, маъмурий идоралар устидан назоратни, назоратчи устидан яна назоратчи ўтқазиб қўйиш ҳеч қачон самарали натижа бермайди.

* * *

Қонун, яна бир бор қонун, каттаю кичик, жинсидан, миллати, эътиқоди ва мансабидан қатъи назар — барчамиз учун устувор бўлмоғи даркор.

ҲУҚУҚИЙ ДАВЛАТ ҚАРОР ТОПИШИНИНГ МУҲИМ ЙЎНАЛИШИ

Одамларни ҳуқуқий маданият, ҳуқуқий онг, ҳуқуқий билимлар билан қуроллантириш асосий вазифалардан бири бўлиши шарт. Токи жамиятнинг ҳар қайси аъзоси ўз ҳуқуқи, ўз бурчи ва масъулиятини пухта билмас экан, уни ҳаётий эҳтиёж сифатида англамас экан, бизнинг ислоҳот, янгиланиш ҳақидаги барча сўзларимиз, саъй-ҳаракатларимиз бесамар кетаверади.

Бугун одамларнинг дунёқараши, онги, тафаккури-ни ўзгартириш мана шу масала билан чамбарчас боғлиқ бўлиб қолди.

* * *

Одамларимизда ҳуқуқий онг, ҳуқуқий маданиятнинг етарли даражада эмаслиги жамиятда адолат мезонларининг бузилишига олиб келмоқда. Очигини айтганда, ҳар биримиз ҳам Конституция ва қонунларимиз берган ҳақ-ҳуқуқларимизни яхши билмаймиз ва уни ҳимоя қила олмаймиз.

* * *

Ҳуқуқий маданиятнинг юқори даражада бўлиши ҳуқуқий давлатнинг ўзига хос хусусиятдир.

* * *

Аҳолининг ҳуқуқий тарбиясини тубдан яхшилаш, унинг ҳуқуқий маданият даражасини ошириш, ҳуқуқий ахборотнинг кенг майдонини яратиб бериш — ҳуқуқий давлатнинг қарор топишида муҳим йўналишдир.

* * *

Ҳар бир киши ўзини ўз мамлакатининг ҳақиқий фуқароси деб ҳис этиши, ўзига берилган ҳуқуқлар ва эркинликларни тушуниб етиши ва қадрлаши, оғир меҳнатда, зўр курашда кўлга киритилган демократик қадриятларни эъзозлаш ва ҳимоя қилиши лозим.

* * *

Аҳолида инсон ҳуқуқлари ва эркинликларига риоя қилиш борасида янги қадриятлар ва кўникмаларни шакллантириш, пировард-натijaда эса инсон ҳуқуқларига ҳурмат-эҳтиромни ва уларга риоя этишни умуммиллат даражасида ривожлантиришга қаратилган маданиятни юзага келтириш фоят муҳимдир. Инсоннинг ўз ҳуқуқлари ва мажбуриятларидан яхши хабардор бўли-

ши шахс ҳуқуқларининг Конституциявий кафолатларини рўёбга чиқаришнинг энг асосий шарти бўлиб қолиши керак.

* * *

Одамларимизнинг эскича психологиясини ўзгартириб, уларда янги ҳуқуқий онгни шакллантирмоғимиз лозим. Шундай бўлсинки, ҳар бир киши инсон эркинликлари — айна вақтда муайян бурч, мажбурият ва масъулият эканлигини чуқур ҳис этиб турсин.

* * *

Маданиятимиз, тарихимиз — бизнинг энг катта, кўз қорачигидай асрайдиган бойлигимиз. Улар ҳеч қачон эскирмайди, инқирозга юз тутмайди, яроқсиз ҳолга келмайди. Улар одамни, жамиятни маънан ёшартириб турадиган бебаҳо неъматлардир.

* * *

Одамларнинг эскича психологиясини ўзгартириб, уларда янги ҳуқуқий онгни шакллантирмоғимиз лозим.

* * *

Ҳуқуқий маданият даражаси фақатгина қонунларни билиш, ҳуқуқий маълумотлардан хабардор бўлишдангина иборат эмас. У — қонунларга амал қилиш ва уларга бўйсунуш маданияти демакдир. У — одил судни ҳурмат қилиш, ўз ҳақ-ҳуқуқларини ҳимоя қилиш учун судга мурожаат этиш эҳтиёжи демакдир. Ҳуқуқий маданият дегани — турли можараларни ҳал қилишда қонунга ҳилоф кучлардан фойдаланишни рад этиш демакдир.

* * *

Токи, одамлар фақатгина судга иши тушганда эмас, балки кундалик ҳаётида ҳам адвокатлар хизматида ҳам, уларнинг маслаҳат ва тавсияларидан фойдалана оладиган бўлсинлар.

* * *

Халқ судни фақат одамларни қоралайдиган, жазолайдиган орган деб эмас, аксинча, уларнинг ҳақ-ҳуқуқлари ва манфаатларини ҳимоя қиладиган орган деб билиши керак.

ИЖТИМОИЙ АДОЛАТ — ЖАМИЯТИМИЗ МЕЗОНИ

Адолат бўлмаган жойда норозилик, адоват, зиддият, қарама-қаршилиқ пайдо бўлиши муқаррар.

* * *

Биров ишда хато-камчиликларга йўл қўйгани, эгаллаб турган лавозимини суистеъмол қилгани, вазифасини уддалай олмагани ва шунга ўхшаш бошқа сабаблар билан ишдан олинса, бунга ҳеч ким қарши эмас. Аммо лавозим «буюртма» билан аниқ «шаҳс» учун бўшатилса, бу шаҳс ҳам раҳбарга қарашли бўлса, қариндошлиги, ошна-оғайнилиги, уруғ ёки келиб чиқишига қараб танланса, бундай адолатсизликка ким чидай олади.

* * *

Нафс балоси шунчалик кучлими? Мен ўйлайманки, ҳар қандай соғлом инсон бу саволни ўзига бериб, ўзи жавоб топиши керак. Эл-юрт нафратидан, охиратдан кўрқиш, ҳаётда ўзининг ўрнини йўқотмаслик ҳар қандай кишининг бурчи эмасми?

* * *

Умрим давомида орттирган озми-кўпми ҳаётий тажрибаларим асосида шундай хулосага келдимки, дунёда инсон иродасини синайдиган воситалар кўп. Аммо уларнинг биронтаси ҳам амал, лавозим, мансаб каби одамзотнинг кимлигини, унинг қиёфаси ва моҳиятини яққол очиб бера олмайди.

* * *

Дунёнинг кўп-кўп мамлакатлари, жаҳон халқларининг ҳаёти, тарихи, иқтисоди, сиёсати, фалсафаси, маданияти шуни кўрсатадики, ёвузликнинг, жумладан, порахўрлик, ўғирлик, товламачиликнинг миллати, насл-насаби йўқ. Бу офат башарият бошига битган шундай ашаддий балоки, унинг салбий оқибатларини оламдаги жуда кўп давлатлар, юксак тараққий топган мамлакатлар ҳам ўз ўтмиши, бугунги ҳаётида кўриб-сезиб турибди.

* * *

«Адолат» сўзи минг йиллар давомида инсонга ҳамроҳ бўлиб келган. Асрлар давомида кишилар адолат учун курашган, мислсиз қурбонлар берган.

* * *

Агар одам охиратдан кўрқса, одам бўлиб яшашга

интилади, одамийлиги ортади. Акс ҳолда, унинг ҳайвондан деярли фарқи қолмайди.

* * *

Биз янги озод жамият, ҳуқуқий давлат куришни ўз олдимишга мақсад қилиб қўйган эканмиш, адолат тамойилини устувор принцип сифатида эътироф этамиш. Ва ҳеч қандай куч бизни бу йўлдан ортга қайтаролмайди.

* * *

...Доно, меҳнатқаш, сабр-тоқатли халқимиш оқ билан қорани ажрата олиш фазилатишга эшга, энг муҳими, унга тўғри йўл кўрсатилса, ҳар қандай синовдан ёруш юз билан ўта олиши муқаррар.

* * *

Агар биз замон билан ҳамнафас яшамоқчи бўлсак, дунёдаги бошқа халқлар, бошқа миллатлардан кам бўлмасликни, аксинча, улар билан тенг, эркин, ҳамкор бўлиб умр кечиришни истасак, фарзандларимишнинг бахту камолини кўрмоқчи бўлсак, ҳаётимишда адолат, фаровонлик, маънавий собитлик қарор топишини хоҳласак, йўлимишда дуч келиб, улуғ ва эзгу ишларимишга ҳалал бераётган турли иллатлардан халос бўлишимиш, уларга қарши қатъият, сабот-матонат, жасорат билан биргаликда кураш олиб боришимиш шарт.

* * *

Адолат ва ҳақиқатга интилиш эша халқимиш табииатининг энг муҳим фазилатларидан биридиш. Ўтмишда олиш адолат ғояси мансабдор шахсларга қўлланиладиган талаб ва баҳонинг асоси бўлган. У давлатчилиш негизларини белгилаш, ислоний қоидалар ва шарият мезонларининг пойдеворини ташкил этган. Биз тарихимишдаги ана шу жиҳатларни ҳисобга олмасак, қудратли, эркин, демократик давлат кура олмаймиш.

* * *

Адолат ва ҳақиқат ғояси ижтимиш ҳаётимишнинг барча соҳаларини қамраб олмоғи даркор. Адолат ва ҳақиқат ғояси қонунчилиш фаолиятимишнинг замини, бош йўналиши бўлмоғи шарт.

* * *

...Жамиятда адолат барқарор бўлса, жамият, халқ ҳеч қачон йўлидан адашмайди, эртами-кечми фаровон турмушга эришади. Менинг раҳбарлик лавозимишда меҳ-

нат қилган тажрибамдан чиқарилган энг муҳим ҳаётий хулосам шуки, адолат биз кураётган жамиятнинг мезони бўлмоғи даркор.

* * *

Буюк аждодларимиз Амир Темур айтганларидек, «Бир кунлик адолат — юз кунлик тоат-ибодатдан афзалдир».

* * *

Адолат устун бўлган жойда иш юришади, юртда файзу барака, одамларда меҳр-оқибат устуворлик касб этади. Адолат бўлмаган жойда адоват пайдо бўлади, кишилар орасида низо-нифоқлар кучаяди.

* * *

Ижтимоий адолат ўз жойига туша бошлади. Одамларни меҳнати натижасидан рози қилиш йўли тугилмоқда. Муҳтож, қўп болали, қаровчисиз қолган оилаларга, қариялар ва ёшларимизга ёрдам қўли чўзилди.

* * *

Ўзини адолатли деб билган, лекин ўта адолатсиз бўлган марказ Ўзбекистонга, ўзбек халқига қанча тамга босмади, қанча маломат тошлари отилмади. Лекин маҳкам туриб адолатга эришдик. Ўзбек номини бадном қилиш ҳаракатларига зарба бердик. Бугун мана шу минбардан туриб ёруғ юз билан айтаманки, «пахта иши» билан қамалганларнинг ҳаммаси авф этилди!

Оёқ-қўли боғланган киши қаноти синган қушдир. Эркинлик эса тараққиётнинг яккаю ягона йўлидир.

* * *

Одил ва оқил ҳокимият халқ кайфиятини, унинг иродасини албатта ҳисобга олади. Халқнинг истеъдодини, ундаги барча олижаноб хислатларни ишга солади, халқ ғайратини яратувчилик йўлига бошқаради.

МАЪНАВИЯТ — ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ

Бирон-бир жамият маънавий имкониятларини, одамлар онгида маънавий-ахлоқий қадриятларни ривожлантирмай ҳамда мустаҳкамламай туриб ўз истиқболини тасаввур эта олмайди.

* * *

Биз барпо этаётган янги жамият юксак маънавий ва ахлоқий қадриятларга таянади ва уларни ривожлантиришга катта эътибор қаратади. Бу жараён миллий истиқлол гоёси ва мафқурасига, ўсиб келаётган ёш авлод-ни ватанпарварлик руҳида тарбиялашга асосланади.

* * *

Жамиятни маънавий янгилашдан кўзланган бош мақсад —юрт тинчлиги, Ватан равнақи, халқ эркинлиги ва фаровонлигига эришиш, комил инсонни тарбиялаш, ижтимоий ҳамкорлик ва миллатлараро тотувлик, диний бағрикенглик каби кўп-кўп муҳим масалалардан иборат.

* * *

Ҳар қандай миллатнинг равнақи, умумбашарият тарихида тутган ўрни, мавқеи ва шуҳрати бевосита ўз фарзандларининг ақлий ва жисмоний етуклигига боғлиқдир.

* * *

Жамият маданиятсиз, маънавий-ахлоқий қадриятларсиз яшай олмайди. Уларни писанд қилмаган жамият пировард-оқибатда таназзулга юз тутади.

* * *

Кимки, миллатни ўзига қарам қилмоқчи бўлса, аввало унинг маданиятига чанг солади.

* * *

Биз миллий маданиятимизнинг асл бойлиқларини қайтарибгина қолмай, айти пайтда бу билан бутун инсониятнинг маънавий дунёсини ҳам бойитаяпмиз.

* * *

Истиқлол шарофати билан маънавият булоқларининг кўзи очилди, биз бу булоқнинг зилол сувларидан баҳраманд бўла бошладик. Шўро даврида унутилган қадриятларимиз, номи қораланган бобокалонларимизнинг дурдона сўзларини биз оби кавсардек кўзимизга суртмоқдамиз.

* * *

Маънавиятда инсоннинг иймони, эътиқоди, ахлоқи, ҳаётнинг маъносини қандай тушуниши, ички дунёси намоён бўлади. Ватан, халқ олдидаги бурчни англаш ҳам юксак маънавият белгисидир. Маънавий баркамол инсон — ўзининг савобли ишлари билан кечирган ҳаётидан рози кетади.

* * *

Маънавият ишларини йўлга қўймасдан туриб иқтисодий юксалишларга эришиш қийин. Зеро, юксак маънавияти бўлмаган халқнинг келажаги ҳам йўқ.

* * *

Ўз иззати ва қадрини билган халқгина бошқаларнинг ҳам иззат ва қадрини жойига қўйишга қодир бўлади.

* * *

Юксак маънавий бурчлар кеча ёки бугун ўйлаб топилган эмас. Улар инсониятнинг минг йиллик тарихи, ота-боболаримизнинг неча-неча авлодлар тажрибаси давомида юзага келган.

* * *

Ўзбекистонни янгилаш ва ривожлантиришнинг ўз йўли тўртта асосий негизга асосланади. Бу негизлар:

- умуминсоний қадриятларга содиқлик;
- халқимизнинг маънавий меросини мустаҳкамлаш ва ривожлантириш;
- инсоннинг ўз имкониятларини эркин намоён қилиши;
- ватанпарварлик.

* * *

Маънавият инсонга она сути, ота намунаси, аждодлар ўгити билан сингади.

* * *

Маънавият турли халқлар ва мамлакатлар кишиларини қон-қардош қилади. Уларнинг тақдирини ўзаро ҳурмат асосида яқинлаштиради.

* * *

Маънавият — тақдирнинг эҳсони эмас. Маънавият инсон қалбида камол топиши учун у қалбан ва виждонан, ақл ва қўл билан меҳнат қилиши керак.

* * *

Маънавият — инсоннинг, халқнинг, жамиятнинг, давлатнинг куч-қудратидир. У йўқ жойда ҳеч қачон бахт-саодат бўлмайди.

* * *

Маънавиятни мустаҳкамлаш учун меҳнат ва маблагни аяш ўз келажагига болта уриш демакдир.

* * *

Маънавият инсонга ҳаводек, сувдек зарур.

* * *

Давлатимизнинг энг муҳим вазифаларидан бири, бу — маънавий жиҳатдан баркамол инсонни тарбиялаш, таълим ва маориф тизимини такомиллаштириш, миллий уйғониш ғояси асосида маънавий ва руҳий жиҳатдан янги авлодни вояга етказишдир.

* * *

Ақлий заковат ва руҳий-маънавий салоҳият — маърифатли инсоннинг икки қаноти дир.

* * *

Маънавият жуда нозик тарбиявий соҳа. Бунинг ўзбўларчилиққа ташлаб қўйиб бўлмайди.

* * *

Ишонч йўқ жойда шижоат, ғайрат бўлмайди. Донишманд боболаримиздан бири бежиз: «Маърифат — бу шижоатдир» демаган.

* * *

Сир эмаски, ҳар қайси давлат, ҳар қайси миллат нафақат ер ости ва ер усти табиий бойликлари билан, ҳарбий қудрати ва ишлаб чиқариш салоҳияти билан, балки биринчи навбатда ўзининг юксак маданий ва маънавияти билан кучлидир.

* * *

Яшаш муҳити, табиат ва маънавият экологияси бири-биридан ажралмасдир.

* * *

Масжид — муқаддас маскан. Элга маънавий тунгунчаларни тарғиб қиладиган, ёшларга тарбия берадиган, тинчлик-осойишталикни сақлаш, маърифат тарқатиш каби савобли ва хайрли ишларни амалга оширишга даъват этадиган мўътабар жой.

* * *

Жамиятимизнинг маънавий-маърифий жиҳатдан покланиши, ислохотларнинг тақдири, халқимизнинг фаровонлиги биринчи навбатда раҳбар кадрларнинг малакасига, фидоийлигига, юртпарварлиги ва иймону эътиқодига боғлиқ.

* * *

Ҳеч ким онадан жиноятчи бўлиб туғилмайди. Жиноятчилик номақбул, ижтимоий-иқтисодий, маънавий-ахлоқий муҳитдагина илдиз отиши мумкин.

* * *

Одамларни алдаш, нарх-наводан, тош-тарозидан уриш қадим замонларда ҳам, мусулмончиликда ҳам гуноҳи азим ҳисобланади.

* * *

Маърифат — маънавиятга олиб келадиган йўл. Бугун қилаётган яхши ишларимиз келгуси авлод баркамоллиги учун хизмат қилиши шубҳасиз. Бугун қандай кўчат эксак, эртага шундай мева оламиз.

БОЗОР ИҚТИСОДИЁТИ ВА МАЪНАВИЯТ

Бозор муносабатлари етим есирларнинг, қария ва камбағал-ночор одамларнинг кўз ёши эвазига қуриладиган бўлса, бунақа бозорнинг уйи куйсин.

* * *

Қадим замонлардан буён бозор ҳалол меҳнат ва ҳалол савдонинг намоён бўладиган жойи ҳисобланади.

* * *

Бозор иқтисодига ўтар эканмиз, миллий-тарихий турмуш тарзимизни, халқимиз урф-одатларини, анъаналарини, кишиларнинг фикрлаш тарзини ҳисобга оламиз.

* * *

Барқарор бозор иқтисодиёти, очиқ ташқи сиёсатга асосланган кучли демократик ҳуқуқий давлат ва фуқаролик жамиятини барпо этиш пировард мақсад бўлиб қолиши керак.

* * *

Бозорга ўтиш муқаррар. Бу — давр амри, объектив реалликдир. Айни вақтда бозор фақат мақсад эмас, балки янги қадриятларни шакллантириш, одамлар фаровонлигининг сифат жиҳатидан тубдан юқори даражасига эришиш услуби ва воситасидир.

* * *

Давлат мулкини давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш кўп укладли бозор иқтисодиётини шакллантиришда муҳим ўрин тутиши керак.

* * *

Бозор иқтисодиёти деб инсон маънавиятини унутиш гуноҳ бўлади.

* * *

Агар иқтисодий ўсиш, тараққиёт — жамиятимизнинг танаси бўлса, маънавият-маърифат ва сиёсий онг етуклиги унинг руҳи, ақли ва жонидир.

* * *

Мамлакатнинг иқтисодий қудратини, унинг эртанги кунини, боринги, тақдирини ҳам пировард-натижада ақл-заковат, маънавият ҳал қилади.

* * *

Биз иқтисод ва маънавиятни муштарак ҳолда тасаввур этамиз. Чунки иқтисодий таназзулга учраган жамиятнинг маънавияти ҳам қашшоқлашади. Ёки аксинча, маънавий қашшоқ жамият ҳеч қандай ислохотларга қодир бўла олмайди.

* * *

Аравани отдан олдин кўйиб бўлмаганидек, сиёсатни ҳам иқтисоддан олдинга кўйиб бўлмайди.

* * *

Маънавият ва иқтисод бир-бирини инкор этмайди, балки бир-бирини қувватлаб, ўзаро таъсирланиб ривожланиб боради. Миллий камолот йўли шу.

* * *

Савдо-сотиқ, бизнес керак. Лекин фан, ижод уларнинг соясида қолишга биз йўл кўя олмаймиз. Чунки мамлакатнинг иқтисодий қудратини, унинг эртанги кунини, боринги, тақдирини ҳам пировард-натижада ақл-заковат, маънавият ҳал этади.

МИЛЛИЙ ҒОЯ ВА МИЛЛИЙ МАФКУРА

Одамларнинг минг йиллар давомида шаклланган дунёқараши ва менталитетига асосланган, айни вақтда шу халқ, шу миллатнинг келажагини кўзлаган ва унинг дунёдаги ўрнини аниқ-равшан белгилаб беришга хизмат қиладиган, кечаги ва эртанги кун ўртасида ўзига хос кўприк бўлишга қодир ғояни мен жамият мафкураси деб биламан.

* * *

...Мафкура фақат бугун эмас, балки ҳамма замонларда ҳам энг долзарб сиёсий-ижтимоий масала, ҳар қандай жамиятни соғлом, эзгу мақсадлар сари бирлаштириб, унинг ўз муддаоларига эришиши учун маънавий-руҳий куч-қувват берадиган пойдевор бўлиб келган.

* * *

...Мафура — жамиятда яшайдиган одамларнинг ҳаёт-мазмунини, уларнинг интилишларини ўзида мужассамлаштиради. Ҳар қандай инсон, табиийки, мурод-мақсадсиз яшай олмайди. Бинобарин, токи ҳаёт мавжуд экан, мамлакатлар, давлатлар ва уларнинг манфаатлари бор экан, улар ўз тараққиёт йўлини, эртанги кун уфқларини ўзининг миллий ғояси, миллий мафкураси орқали белгилаб олишга интилади.

* * *

...Мафура дунёсида бўшлиққа йўл қўйиб бўлмаслиги, шундай ҳолат юз берган тақдирда бўш қолган мафура майдонидан бизга бегона, орзу-интилишларимизга мутлақо ёт ғоялар ўрин эгаллашга уриниши шубҳасиз.

* * *

Мақсад дегани — халқни, миллатни бирлаштирувчи, йўлга бошловчи бамисоли бир байроқ. Бу байроқ бутун Ўзбекистон халқининг руҳини, гурур-ифтихорини, керак бўлса, кудратини, орзу-интилишларини мужассамлаштирадиган улуғ кучдир. Давлатимизнинг, халқимизнинг, эл-юртимизнинг мақсади ўзининг улуғворлиги, ҳаётийлиги ва ҳаққонийлиги билан ҳаммамизни жалб этадиган бўлмоғи лозим. Токи бу мақсад халқни-халқ, миллатни-миллат қила билсин, қўлимизда енгилмас бир кучга айлансин.

* * *

Албатта, мафкурани бир кун ёки бир йилда яратиб бўлмайди. Чунки мафура шаклланади, шакллантириб борилади. Унинг асосий тамойилларини ишлаб чиқиш мумкин. Аммо бу тамойиллар реал ҳаётда ўз ўрнини топмаса, бундай мафура фақат қоғозда бўлади, холос. Шунинг учун ҳам менинг фикримча, мафкурани шакллантириш жараёнида, авваламбор, мамлакатнинг бугунги ҳаёти, ўтмиши, келажаги, бутун тақдирини учун қайғурадиган, Ватан қисматини ўз қисмати деб биладиган кенг жамоатчиликнинг илғор дунёқараш ва тафаккуринга асосланиш лозим.

* * *

Миллий мафура яратиш ҳақида сўз юритар эканмиз, биринчидан, шуни чуқур англаб олишимиз даркорки, бу вазифа бир йиллик ёки беш-ўн йиллик иш эмас. Халқ, миллат ўз миллий мафкурасини бутун умри давомида такомиллаштириб, бойитиб боради. Чунки мафура қотиб қолган ақидалар йиғиндиси эмас.

Бу — узлуксиз жараён бўлиб, ҳаёт давом этар экан, унинг шиддатли суръати туфайли мафкуранинг олди-га қўйиладиган янги-янги талаблар ҳам пайдо бўлаверади.

* * *

Жаҳон тажрибасига назар ташласак, миллатнинг мафкураси бир эмас, балки бир неча авлоднинг умри давомида ишлаб чиқиши ва такомилга эришувига гувоҳ бўлишимиз мумкин. Бутун халқни бирлаштирадиган байроқ бўлмиш мафкурани шакллантириш учун инсоният тарихининг турли даврларида Худонинг ўзи ақл-заковат, истеъдод, куч-қувват ато этган, ёрқин тафаккурга эга бўлган буюк шахслар заҳмат чекканини кўрамиз.

* * *

Миллий ғоя, миллий мафкурани ишлаб чиқиш, уни шакллантириш учун ҳар қайси миллатнинг энг илғор вакиллари, керак бўлса, мутафаккирлари, халқ ва Ватан равнақи учун ҳаётини бағишлайдиган фидойи зиёлилари меҳнат қилиши лозим.

* * *

...Бир ҳақиқатни ўзимизга яхши англаб олишимиз керакки, миллий мафкурани тепадан туриб яратиб ва ҳаётга жорий этиб бўлмайди. Бу — ниҳоятда принципиал масала. Албатта, миллий мафкуранинг асосий йўналишларини, унинг ўзига хос хусусиятларини мутахассислар, олимлар ва мутафаккирлар ишлаб чиқади.

* * *

...Жамиятимиз, мамлакатимиз ўз олдига қўйган эзгу муддао ва вазифаларни аниқ-равшан белгилаб олмасдан туриб миллатимизнинг асрий анъана ва урф-одатларини мужассам этадиган миллий мафкурани шакллантириш мумкин эмас.

* * *

Шунинг учун ҳам истиқлолга эришган кунимиздан бошлаб миллий мафкура, Ўзбекистон жамиятининг миллий ғоясини яратиш масаласи долзарб бўлиб келмоқда.

* * *

Шу муносабат билан бу мафкуранинг шаклланишида кимнинг манфаатлари ва қарашлари юзага чиқиши лозим, деган савол туғилади.

Борди-ю бу саволга мендан жавоб сўралса, даставвал Ўзбекистонда яшаётган, ўз тақдири тимсолида минг-минглаб кишиларнинг тақдирини мужассамлаштирган ватандошимизнинг ҳаётини, унинг орзу-интилишларини, бугунги ва эртанги кунга бўлган умидворлигини ўзимча тасаввур қилиш билан боғлиқ ҳолда тасаввур қиламан. Ўзимни шу одамнинг ўрнига қўйиб, унинг кўзи, идроки, тафаккури, ёндошуви билан келажакка қарардим.

* * *

Содда қилиб айтганда, жамиятимизнинг мафқураси шу жамиятнинг таянчи бўлиши, оддий инсон ва унинг манфаатларини ифода этиши, халқимизнинг беҳатар, тинч-омон, фаровон, бадавлат турмушга эришиш учун куч ғайрат манбан бўлиши лозим.

* * *

Ўзбекистоннинг миллий мафқураси мамлакатимизнинг мана шу минтақада, ён-атрофдаги давлатлар орасида ва жаҳон миқёсида ўзига муносиб ўринни, яна ҳам аниқроқ айтадиган бўлсак, ўзининг ихтисосини тўғри ва холисона англаб, шу асосда изчил ҳаракат қилишимиз учун хизмат этиши зарур.

* * *

Миллий ғоя, миллий ифтихор кундалик машаққатли ишларимизда ва бунёдкорлик фаолиятимизда кучимизга куч, ғайратимизга ғайрат қўшиб, ҳақиқатдан ҳам келажакга буюк давлат қураётганимизга мустаҳкам ишонч бағишлаб, руҳимизни баланд, белимизни бақувват қилишига ишонаман.

* * *

Миллий мафкура, авваламбор, ўзлигимизни, муқаддас анъаналаримизни англаш туйғуларини, халқимизнинг кўп асрлар давомида шаклланган эзгу орзуларини, жамиятимиз олдига бугун қўйилган олий мақсад ва вазифаларни қамраб олиши шарт.

* * *

Иккинчидан, жамиятимизда бугун мавжуд бўлган хилма-хил фикрлар ва ғоялар, эркин қарашлардан, ҳар қандай тоифалар ва гуруҳларнинг интилишлари ва умидларидан, ҳар қандай инсоннинг эътиқоди ва дунёқарашидан қатъи назар, уларнинг барчасини ягона миллий байроқ атрофида бирлаштирадиган, халқимиз ва давлатимизнинг дахлсизлигини асрайдиган, эл-юрти-

мизни энг буюк мақсадлар сари чорлайдиган ягона
ғоя-мафкура бўлиши керак.

* * *

Учинчидан, миллий мафкурамиз ҳар қандай мил-
латчилик ва шунга ўхшаш унсурлардан, бошқа элат ва
халқларни менсимаслик, уларни камситиш кайфияти
ва қарашларидан мутлақо холи бўлиб, кўшни давлат ва
халқлар, умуман жаҳон ҳамжамиятида, халқаро май-
донда ўзимизга муносиб ҳурмат ва иззат қозонишда
пойдевор ва раҳнамо бўлиши даркор.

* * *

Тўртинчидан, миллий ғоя биринчи навбатда ёш ав-
лодимизни ватанпарварлик, эл-юртга садоқат руҳида
тарбиялаш, уларнинг қалбига инсонпарварлик ва ода-
мийлик фазилатларини пайванд қилишдек олижаноб
ишларимизда мададкор бўлиши зарур.

* * *

Бешинчидан, у Ватанимизнинг шонли ўтмиши ва
буюк келажагини узвий боғлаб туришга, ўзимизни улуг
аждодларимиз боқий меросининг муносиб ворислари
деб ҳис қилиш, шу билан бирга, жаҳон ва замоннинг
умумбашарий ютуқларига эришмоққа йўл очиб бера-
диган ва шу мақсадларга муттасил даъват қиладиган
ғоя бўлиши керак.

* * *

Миллий мафкура — миллатни бирлаштирувчи бай-
роқдир.

* * *

Миллий мафкура воситасида элу юрт бирлашади,
ўз олдига буюк мақсадлар кўяди ва уларни адо этишга
қодир бўлади. Миллатнинг, халқнинг ҳамжиҳатлиги эса
ҳар қандай тараққиётнинг гаровидир.

* * *

Жамиятимиз мафкураси халқни-халқ, миллатни-
миллат қилишга хизмат этсин.

* * *

...Мана шундай озод кунларда билиб-билмай йўлдан
тойиб, яъни куппа-кундузи йўлини йўқотиб, ёт эллар-
да чалинаётган ноғорага ўйнаб юрган айрим ёшлар-
нинг кўзини очишда миллий мафкурамиз муҳим ўрин
тутиши шубҳасиз. Чунки, миллий мафкура — бу халқ-

нинг, миллатнинг ўтда ёнмайдиган, сувда чўкмайдиган ўлмас эътиқодидир.

* * *

Мафкура ҳар қандай жамият ҳаётида зарур. Мафкура бўлмаса одам, жамият, давлат ўз йўлини йўқотиши муқаррар. Иккинчидан, қаердаки мафкуравий бўшлиқ вужудга келса, ўша ерда бегона мафкура ҳукмронлик қилиши ҳам тайин.

* * *

Кўриниб турибдики, табиатда ҳам, жамиятда ҳам вакуум-бўшлиқ бўлиши мумкин бўлмаганидек, мафкура соҳасида ҳам бўшлиқ вужудга келишига асло йўл қўйиб бўлмайди. Айниқса, бутун дунёда, жумладан, информация оламида глобаллашув жараёни кечаётган ҳозирги пайтда, яъни лўнда қилиб айтганда, жаҳоннинг бир чеккасида содир бўлаётган воқеалар ва ҳаракатларнинг тез тарқалиб кетаётганини ҳисобга олганда, бу масаланинг аҳамияти ва долзарблиги янада ортиб бормоқда.

* * *

Келинг, бир лаҳза атрофга теранроқ назар ташлайлик. Кўп синовлар, азобу укубатлар, хатолар, фожиалар, урушлар, қатағонларни бошидан кечирган асримиз поёнига етаётган, инсоният янги аср бўсағасида турган бугунги кунда турли хил эски ва янги мафкураларнинг ўзаро кураши ҳар қачонгидан ҳам кўра шиддатли тус олмоқда.

Ранг-баранг, баъзан бир-бирита мутлақо зид дунёқарашлар, сиёсий, миллий, диний оқимлар, мазҳаб ва секталар ўртасидаги фикр талашувлари гоҳо баҳс-мунозара доирасидан чиқиб қонли тўқнашувлар, оммавий қирғинларга сабаб бўлмоқда, одамлар бошига беҳисоб қайғу-кулфатлар солмоқда.

* * *

Бошқача айтганда, ҳозирги вақтда дунёда икки қарама-қарши қутб барҳам топган бўлсада, турли хил мақсад-манфаатларни ифода этувчи мафкуралар тортишувви тўхтагани йўқ. Очиқ айтиш керакки, бу тортишувлардан кўзланган асосий мақсад — инсон, авваламбор ёшлар қалбини эгаллаш, муайян мамлакат ёки минтақадаги бирор миллат ёки халқнинг онгига, унинг сезги-туйғуларига таъсир ўтказиш, уни ўз дунёқарашига бўйсундириш, маънавий жиҳатдан заиф ва тобе қилиш. Фикр қарамлиги, тафаккур қуллиги эса ҳар қандай

иқтисодий ёки сиёсий қарамликдан ҳам кўра даҳшатлидир.

* * *

Бугунги кунда одамзод маълум бир давлатлар ва сиёсий кучларнинг манфаатларигагина хизмат қиладиган, олис-яқин манбалардан тарқаладиган, турли маъно-мазмундаги мафкуравий кучларнинг таъсирини доимий равишда сезиб яшайди. Ахборот асри, электроника асри деб аталган XX асрнинг ниҳоясида — бугунги давримизда бу таъсирлардан холи бўлиш деярли имконсиздир.

* * *

Агар тарихга назар солсак, илгари кучли давлатлар заиф мамлакатларни очикдан-очик босиб олиб, уларга ўз ҳукмини ўтказган бўлса, XX асрнинг охирига келиб, бундай сиёсат янги бир шакл касб этди. Ҳозирги вақтда қудратли давлатлар ва муайян сиёсий марказлар ўз мақсадларига эришиш учун аввало забот этмоқчи, ўз таъсир доирасига олмоқчи бўлган мамлакатларнинг аҳолиси онгини ўзига қарам қилишга интилади.

* * *

Бугунги кунда инсоният қўлида мавжуд бўлган қурол-яроғлар ер қуррасини бир неча бор яқсон қилишга етади. Буни ҳаммамиз яхши англаймиз. Лекин ҳозирги замондаги энг катта хавф — инсонларнинг қалби ва онгини эгаллаш учун узлуксиз давом этаётган мафкуравий курашдир.

* * *

Эндиликда ядро майдонларида эмас, мафкура майдонларида бўлаётган курашлар кўп нарсага ҳал қилади. Бу аччиқ ҳақиқатни ҳеч қачон унутмаслик лозим.

* * *

Таъбир жоиз бўлса, айтиш мумкинки, бугунги замонда мафкура полигонлари ядро полигонларига нисбатан ҳам кўпроқ кучга эга.

* * *

...Агар ҳарбий, иқтисодий, сиёсий тазйиқ бўлса, буни сезиш, кўриш, олдини олиш мумкин, аммо мафкуравий тазйиқ, унинг таъсири ва оқибатларини тезда илғаб етиш ниҳоятда қийин.

* * *

...Ҳозир жаҳоннинг олис бурчагида қандайдир воқеа содир бўлса, зум ўтмай бутун дунёга маълум бўлади. Ва бу воқеалар ер юзининг бошқа бир четида дарҳол акс садо беради. Биздан узоқ-узоқ минтақалар ва ҳудудларда рўй бераётган яхши ва ёмон ишлар, уларнинг таъсирлари ҳам ҳаётимизга яшин тезлигида, биздан сўраб-нетиб ўтирмасдан кириб келаверади. Замоनावий ахборот майдонидаги ҳаракат шунчалар тигиз, шунчалар тезкорки, энди илгаригидек, ҳа, бу воқеалар биздан жуда олисда юз берибди, унинг бизга алоқаси йўқ, деб бепарво ўтириб бўлмайди.

* * *

Мана шу шарт-шароитларнинг барчаси ҳам маънавият, миллий мафқуранинг аҳамиятини янада кучайтиради. Чунки, сир эмас, баъзан беозоргина бўлиб туюлган мусиқа, оддийгина мультфильм ёки реклама лавҳаси орқали ҳам маълум бир мафқуравий мақсадлар ва интилишлар ифодаланadi.

* * *

Демак, бугунги кунда ғояни, фикрни тақиқ билан, маъмурий чоралар билан енгиб бўлмайди. Ғояга қарши фақат ғоя, фикрга қарши фақат фикр, жаҳолатга қарши фақат маърифат билан баҳсга киришиш, олишиш мумкин.

* * *

Ҳар бир инсон, ҳар бир фуқаро буни яхшилаб тушуниб, мағиз-мағзига етиб олиши керак. Чунки жамиятнинг, жамият аҳлининг мустаҳкам ва равшан мафқураси бўлмаса, ўз олдига қўйган аниқ бир мақсад-муддоаси бўлмаса, у муқаррар равишда инқирозга юз тутади.

* * *

Тарихдан маълумки, бир халқни ўзига тобе қилишни истаган кучлар, аввало, уни ўзлигидан, тарихидан, маданиятидан жудо қилишга интилади... шунга ўхшаш зарарли таъсирлар давом этаверса, миллат ўзлигини йўқотиши, минг йиллик анъаналарини бой бериб, оломонга айланиб қолиши ҳам ҳеч гап эмас.

* * *

Табий савол туғилади: бундай мафқуравий таъсирлар салбий оқибатларга олиб келмаслиги учун нима қилиш керак?

Бунинг йўли — одамларимиз, авваламбор ёшларимизнинг иймон-этиқодини мустаҳкамлаш, иродасини бақувват қилиш, уларни ўз мустақил фикрига эга бўлган баркамол инсонлар этиб тарбиялаш. Уларнинг тафаккурида ўзлигини унутмаслик, ота-боболарнинг муқаддас қадриятларини асраб-авайлаш ва ҳурмат қилиш фазилатини қарор топтириш. Уларнинг, мен ўзбек фарзандиман, деб, ғурур ва ифтихор билан яшашига эришишдир.

* * *

Токи улар миллий илдиэлари бақувват, дунёни чуқур англайдиган, замон тараққиёти билан баробар қадам ташлайдиган инсонлар бўлиб етишсин: Ана шунда жоҳил ақидапарастнинг «даъвати» ҳам, ахлоқни рад этадиган, биз учун мутлақо бегона ғоялар ҳам уларга ўз таъсирини ўтказа олмайди.

* * *

Мана шундай бир вазиятда одам ўз мустақил фикрига, собит этиқодига, ўзи таяниб яшайдиган ҳаётимиллий қадриятларга, шаклланган дунёқараш ва мустаҳкам иродага эга бўлмаса, ҳар турли мафкураларнинг босимига, уларнинг гоҳ ошқора, гоҳ пинҳона кўришишдаги тазийқларига бардош бериши амримаҳол.

* * *

Миллий ғоя ҳақида жуда кўп ва узоқ фикр юритиш мумкин. У ҳаётнинг ўзи каби чексиз мавзудир. Миллий ғоя халқнинг миллий манфаатларидан келиб чиқади ва уни ўзида ифода этади.

* * *

Ҳозирги энг муҳим, энг долзарб вазифамиз — жамиятимиз аъзоларини, авваламбор, вояга етиб келаётган ёш авлодни камол топтириш, уларнинг қалбида миллий ғоя, миллий мафкура, ўз Ватанига меҳр-садоқат туйғусини уйғотиш, ўзлигини англаш, миллий ва умумбашарий қадриятлар руҳида тарбиялашдан иборатдир.

* * *

Албатта, биз фикрлар ва қарашлар ранг-баранглиги принципига тарафдоримиз. Аммо бу фикр ва қарашларни бирлаштирадиган, уларнинг муштарак жиҳатларини уйғунлаштирадиган ягона мезон борки, бу миллий ғоя ва миллий мафкурадир.

Миллий ғоя ва миллий манфаатга зид, ёт ҳаракат ва интилишларни биз асло қабул қилмаймиз.

* * *

Олдимизда турган энг муҳим масала, бу — миллий истиқлол мафкурасини яратиш ва ҳаётимизда татбиқ этишдир.

* * *

Миллий истиқлол мафкураси халқимизнинг азалий анъаналарига, удумларига, тилига, дилига, руҳиятига асосланиб, келажакка ишонч, меҳр-оқибат, инсоф, сабр-тоқат, адолат, маърифат туйғуларини онгимизга сингдириши лозим.

АЛЛОҲ ҚАЛБИМИЗДА, ЮРАГИМИЗДА

Шарқнинг минг йиллик фалсафасию ислом қадриятлари тараққиёт учун бебаҳо хазинадир.

* * *

Токи биз улуг боболаримизнинг беқиёс ақл заковати билан фахрланиб юрганимиз сингари келгуси авлодлар ҳам бугунги олимларимизнинг илмий кашфиётлари ва салоҳиятларидан ҳамиша ифтихор қилсинлар.

* * *

Қадимги аждодларимиз комил инсон ҳақида бутун бир ахлоқий талаблар мажмуасини, замонавий тилда айтсак, шарқона ахлоқ Кодексини ишлаб чиққанлар. Киши қалбида ҳаромдан ҳазар, нопокликка, адолатсизликка нисбатан муросасиз исён бўлиши керак.

* * *

Ислом дини — бу ота-боболаримиз дини, у биз учун ҳам иймон, ҳам ахлоқ, ҳам диёнат, ҳам маърифат эканлигини унутмайлик. У қуруқ ақидалар йиғиндиси эмас. Ана шу маърифатни кишиларимиз жон-жон деб қабул қиладилар ва яхши ўғитларга амал қиладилар. Меҳр-оқибатли, номусли, ориятли бўлишга, иззат-эҳтиром тушунчаларига риоя этишга ҳаракат қиладилар.

* * *

Дин одамзодни ҳеч қачон ёмон йўлга бошламайди. Дин бу дунёнинг ўткинчи эканини, охиратни эслатиб туради, одам боласини хушёр бўлишга, ҳаром йўллардан узоқ юришга, яхши бўлишга, яхши из қолдиришга ундаб туради.

* * *

Демак, дин бизнинг қон-қонимизга, онгу шууримизга шу қадар теран сингиб кетганки, уни ҳеч қандай куч, ҳеч қандай ташвиқот билан чиқариб бўлмайди.

* * *

Халқимизнинг минг йиллик тарихини, бугунги маънавий ҳаётини, дину диёнатимизни мухтасар ифодалаб айтиш мумкинки, Аллоҳ бизнинг қалбимизда, юрагимизда.

* * *

Бинобарин, халқ ҳақида, унинг миллий хусусиятлари ҳақида кўр-кўрона ҳукм чиқариб бўлмайди.

* * *

...Мен ҳам шу халқнинг бир фарзандиман, шу миллатнинг бир ўғлиман. Алҳамдулиллоҳ бир мусулмон фарзанди сифатида халқимга хос исломий тушунча ва туйғулар менинг ҳам қалбимда, юрагимда барқарор ва мен бу дунёю у дунё ўз эътиқодимдан қайтмайман.

* * *

Оқ қорани, дўст-душманни танийдиган халқимиз дин нимаю сохта ақидалар нималигини, ким пок ниътли художўй инсону ким мунофиқ, риёкор эканини яхши билади.

* * *

Муқаддас ислом динини ниқоб қилиб манфур ишларни амалга ошираётган аллақандай мутаасиб кучлар, табиийки, ер юзидаги барча мусулмонларнинг руҳий олами ва дунёқарашини белгилай олмайди.

* * *

Энг ачинарлиси шундаки, бу ёвуз кимсалар ҳали онги шаклланиб улгурмаган, тажрибасиз, ғўр ёшларни ўз тузоғига илинтириб, бош-кўзини айлантириб, улардан ўзларининг ифлос мақсадлари йўлида фойдаланмоқда. Бу эса исломнинг инсонпарварлик гоёларини обрўсизлантиришга сабаб бўлмоқда.

* * *

...Мен Ўзбекистон раҳбари сифатида қандайдир ёвуз кучлар муқаддас ислом динимизни, ота-боболаримиз эътиқодини, мусулмон фуқароларимизни таҳқирлашга, жамиятимиз ҳаётига хавф туғдиришга ҳеч қачон йўл қўймайман. Бу вазифани ўзимнинг нафақат Президент

* * *

Олдимизда турган энг муҳим масала, бу — миллий истиқлол мафкурасини яратиш ва ҳаётимизда татбиқ этишдир.

* * *

Миллий истиқлол мафкураси халқимизнинг азалий анъаналарига, удумларига, тилига, дилига, руҳиятига асосланиб, келажакка ишонч, меҳр-оқибат, инсоф, сабр-тоқат, адолат, маърифат туйғуларини онгимизга сингдириши лозим.

АЛЛОҲ ҚАЛБИМИЗДА, ЮРАГИМИЗДА

Шарқнинг минг йиллик фалсафасиyo ислом қадритлари тараққиёт учун бебаҳо хазинадир.

* * *

Токи биз улғу боболаримизнинг беқиёс ақл заковати билан фахрланиб юрганимиз сингари келгуси авлодлар ҳам бугунги олимларимизнинг илмий кашфиётлари ва салоҳиятларидан ҳамиша ифтихор қилсинлар.

* * *

Қадимги аجدодларимиз комил инсон ҳақида бутун бир ахлоқий талаблар мажмуасини, замонавий тилда айтсак, шарқона ахлоқ Кодексини ишлаб чиққанлар. Киши қалбида ҳаромдан ҳазар, нопокликка, адолатсизликка нисбатан муросасиз исён бўлиши керак.

* * *

Ислом дини — бу ота-боболаримиз дини, у биз учун ҳам иймон, ҳам ахлоқ, ҳам диёнат, ҳам маърифат эканлигини унутмайлик. У қуруқ ақидалар йиғиндиси эмас. Ана шу маърифатни кишиларимиз жон-жон деб қабул қиладилар ва яхши ўғитларга амал қиладилар. Меҳр-оқибатли, номусли, ориятли бўлишга, иззат-эҳтиром тушунчаларига риоя этишга ҳаракат қиладилар.

* * *

Дин одамзодни ҳеч қачон ёмон йўлга бошламайди. Дин бу дунёнинг ўткинчи эканини, охиратни эслатиб туради, одам боласини хушёр бўлишга, ҳаром йўллardan узоқ юришга, яхши бўлишга, яхши из қолдиришга ундаб туради.

* * *

Демак, дин бизнинг қон-қонимизга, онгу шууримизга шу қадар теран сингиб кетганки, уни ҳеч қандай куч, ҳеч қандай ташвиқот билан чиқариб бўлмайди.

* * *

Халқимизнинг минг йиллик тарихини, бугунги маънавий ҳаётини, дину диёнатимизни мухтасар ифодалаб айтиш мумкинки, Аллоҳ бизнинг қалбимизда, юрагимизда.

* * *

Бинобарин, халқ ҳақида, унинг миллий хусусиятлари ҳақида кўр-кўрона ҳукм чиқариб бўлмайди.

* * *

...Мен ҳам шу халқнинг бир фарзандиман, шу миллатнинг бир ўғлиман. Алҳамдулиллоҳ бир мусулмон фарзанди сифатида халқимга хос исломий тушунча ва туйғулар менинг ҳам қалбимда, юрагимда барқарор ва мен бу дунёю у дунё ўз эътиқодимдан қайтмайман.

* * *

Оқ қорани, дўст-душманни танийдиган халқимиз дин нимаю сохта ақидалар нималигини, ким пок нијтли художўй инсонун ким мунофиқ, риёкор эканини яхши билади.

* * *

Муқаддас ислом динини ниқоб қилиб манфур ишларни амалга ошираётган аллақандай мутаасиб кучлар, табиийки, ер юзидаги барча мусулмонларнинг руҳий олами ва дунёқарашини белгилай олмайди.

* * *

Энг ачинарлиси шундаки, бу ёвуз кимсалар ҳали онги шакланиб улгурмаган, тажрибасиз, гўр ёшларни ўз тузоғига илинтириб, бош-кўзини айлантириб, улардан ўзларининг ифлос мақсадлари йўлида фойдаланмоқда. Бу эса исломнинг инсонпарварлик ғояларини обрўсизлантиришга сабаб бўлмоқда.

* * *

...Мен Ўзбекистон раҳбари сифатида қандайдир ёвуз кучлар муқаддас ислом динимизни, ота-боболаримиз эътиқодини, мусулмон фуқароларимизни таҳқирлашга, жамиятимиз ҳаётига хавф туғдиришга ҳеч қачон йўл қўймайман. Бу вазифани ўзимнинг нафақат Президент

сифатидаги, балки бир мусулмон инсон сифатидаги муқаддас бурчим деб биламан.

* * *

Юртимиздаги бутунги бунёдкорлик ишларимизда фаол қатнашаётган, давлатимиз сиёсатини қўллаб-қувватлаётган, ҳар ибодатида Ватанимиз тинчлиги, халқимиз омонлигини Яратгандан илтижо қилиб яшайдиган миллионлаб соф ниятли мусулмонлар бор. Уларнинг ўз диний эҳтиёжларини бундан буён ҳам эмин-эркин адо этишлари учун ҳеч қандай монелик қилинмайди. Мен бунга асло йўл қўймайман.

* * *

Ҳаммамиз яхши биламиз, Куръони Каримда бировнинг қонини ноҳақ тўкиш гуноҳи азим, дейилган. Бир бегуноҳ одамни ўлдириш — бутун оламни ўлдириш билан тенг, дейилган. Хўш, ўзини «ҳақиқий мусулмон» деб ҳисоблайдиган, лекин қилмиши қўпурувчилик, хунрезлик, қотилликдан иборат бўлган бу манфур кимсаларнинг мусулмончиликка қандай даҳли бор?!

* * *

Биз мана шу ёруғ кунларда яшаётганимиз учун, юрту элимизнинг тинчлиги учун, фарзандларимиз бағримизда эмин-эркин униб-ўсаётгани учун Аллоҳ таолога доимо шукроналар айтамиз.

* * *

Нега биз мустақиллигимизнинг дастлабки кунларидан бошлаб... улуғ аجدодларимизнинг табаррук номларини тиклашга киришдик? Чунки бу буюк инсонларнинг азиз номлари, ўлмас мероси муқаддас динимиз билан чамбарчас боғланиб кетган. Уларни бир-биридан ажратиб бўлмайди. Биз динимизни бу улуғ номларсиз, бу улуғ номларни эса динимизсиз тасаввур қила олмаймиз.

* * *

Биз бу мутафаккирларимизнинг қутлуғ меросидан бутун халқимиз, жумладан, ёшларимизнинг маънавий муҳитда қамол топишига, ислом динининг инсонпарварлик фалсафаси, буюк ғоялари ёш авлод юрагидан ҳам жой олишига шароит яратмоқдамиз. Бошқача айтганда, биз фарзандларимизни дунёвий билимлар билан бир қаторда Имом Бухорий тўплаган ҳадислар,

Нақшбандий таълимоти, Термизий ўғитлари, Яссавий ҳикматлари асосида тарбия қилмоқдамиз.

* * *

...Агар мендан, нега миллий қадриятларимиз шунча замонлар оша безавол яшаб келяпти, деб сўрашса, бу — аввало, муқаддас динимиз ҳисобидан, деб жавоб берган бўлур эдим. Шу заминда ўтган неча-неча авлодлар диний эътиқодни юракда сақламаса, ислом фалсафасини ривожлантириб келмаса, биз бебаҳо ва бетакрор маънавий-руҳий меросдан маҳрум бўлиб қолардик.

* * *

Ислом динимизнинг муқаддас мероси — фалсафа илмини, хусусан, Шарқ фалсафасини теран ўрганиш, шу асосда улуғ маданиятимиз ва қадриятларимиз илдишларини жонлантириш, яқин ўтмишимиздан қолган мафкурадан халос бўлиш, ўзимизнинг ўтмиш синовидан ўтган, улуғ аждодларимиз бизга қолдирган миллий мафкура ва тафаккуримизни тиклаш, уни замонавий умумбашарий руҳ билан бойитиш ҳаммамизнинг долзарб вазифамиздир.

* * *

Бинобарин, дин одамларда ишонч ҳиссини мустаҳкамлаган. Уларни поклаб юксалтирган. Ҳаёт синовлари, муаммо ва қийинчиликларни енгиб ўтишларида куч бағишланган. Умуминсоний ва маънавий қадриятларни сақлаб қолиш ҳамда авлоддан-авлодга етказишга ёрдам бериб келган. Шунинг учун ҳам дин инсоннинг ишончли ҳамроҳи, одамзот ҳаётининг бир қисми бўлиб келмоқда.

* * *

Биз дин бундан буён ҳам аҳолини энг олий руҳий, ахлоқий ва маънавий қадриятлардан, тарихий ва маданий меросдан баҳраманд қилиш тарафдоримиз. Лекин биз ҳеч қачон диний даъватлар ҳокимият учун курашга, сиёсат, иқтисодиёт ва қонуншуносликка аралашиш учун байроқ бўлишига йўл қўймаймиз.

САВОБ ВА ЭЗГУЛИКНИНГ БОҚИЙЛИГИ ХУСУСИДА

Дунё ўткинчи. Дўппини бир айлантиргунча орадан шитоб билан неча йиллар ўтиб кетади. Узлигини англаб етган, қалбига қулоқ солган ҳар бир инсон ўзига,

мен бу фоний дунёда нима иш қилдим, яна қандай ишлар қилишга вақтим ва қурбим етади, деган саволни бериши керак. Ана шу савол инсон қалбини тозартиради, уни босавоб, эзгу ишларга чорлайди.

* * *

Савоб ва хайрия деган муқаддас тушунчалар жуда кенг. Бозору мозорларни обод қилиш, бева-бечораларга, муҳтож инсонларга, оилаларга, болалар ва норасидаларга мурувват кўрсатиш ҳам мусулмончилик талабларига киради. Бунини асло унутмаслигимиз керак.

* * *

Биз андиша, ўзбекчилик, мусулмончилик деган эзгу тушунчаларни ўзига ниқоб этган ана шу қусурдан бутунлай холи, бутунлай холис бўлишимиз керак. Андиша ўз йўли билан, лекин инсон энг аввало журъатли ва жасур бўлиши лозим. Дард яцирилса, оқибати ёмон бўлади, мадда бойлаб кетади. Ўз дардимизни ўзимиз ошкор этишимиз, ўз вақтида чора топишимиз, тузатишимиз, бу ҳар кунлик одатимизга айланиши зарур.

* * *

Ҳеч ким дунёга устун бўлмайди. Ҳар бир одам бу дунёда ўзининг ҳаётидан рози бўлиб кетмоғи керак. Аммо рози бўлмоқ учун, мамнун бўлмоғи учун у ҳаётида арзийдиган ишлар қилган бўлиши керак.

* * *

Ҳар бир одам «Мен кимман ўзи. Бу дунёга нимага келдим? Дунёга келиб нима қилдим?», — деб ўз-ўзидан сўрайди. Шу саволларга бемалол жавоб бермоқ учун у умри давомида савоб ишларни кўпроқ қилмоққа шошилмоғи керак.

* * *

Менинг эзгу тилагим: илоё, оналаримиз, боболаримиз ва бувиларимизнинг умрини берсин. Ёш авлодга — кўзимизнинг нури бўлмиш азиз фарзандларимизга куч-қувват, ақл-заковат, ғайрат ва шижоат, битмас-туганмас омад ёр бўлсин.

* * *

Ҳаёт шундайки, инсон вақтга, замонга ҳоқим эмас. Вақт ўтар, лекин одамзотнинг эзгу ишлари боқийдир. Инсоннинг инсонга меҳри, оқибати, яхшилиги йўқолмасдир.

* * *

Эзгулкка садоқати бўлмаган, бирон нарсага ихлос кўймаган, ишонмаган одам кўрқинчлидир.

* * *

Гумроҳликдан оғир гуноҳ йўқ. Халқ жипслиги учун ҳар қанча хизмат этсак, шахсий фароғатдан воз кечсак арзийди.

* * *

Ҳалоллик ва фидойилик фаолиятимизнинг асосий мезони бўлсин.

* * *

Яхши одам ҳар куни эътиқодини алмаштирмайди. Эътиқод ва иймон бир либос эмаски, бугун бунисини ечиб ташлаб, эртага янгисини кийсанг.

* * *

Наслу насабини билмаган киши инсон саналмайди... Виждон билан, иймон билан, диёнат билан ўйнашиб бўлмайди.

* * *

Меҳр-оқибат, мурувват бўлмаган жамият ҳалокатга маҳкумдир.

* * *

Ҳар ким савоб иш қилсин, ҳар кун савоб иш қилсин.

* * *

Яхшилик ҳам, ёмонлик ҳам қайтади, дейдилар.

* * *

Биз орзу этган буюк давлатни бунёд этиш барчамиздан мустаҳкам ирода, имон-эътиқод, миллий ғурур туйғуси, буюк аجدодларимиздан мерос қолган маънавий бисотга эга бўлишни талаб қилади.

* * *

Виждон олий ҳакамдир. Буни унутишга ҳаққимиз йўқ. Бизда барчага қонун билан виждон эркинлиги берилган. Иймон-эътиқод даҳлсизлиги учун тегишли имкониятлар яратилган.

* * *

...Ҳеч ким дунёга устун бўлмайди. Охири келиб мана шу табаррук тупроққа бош кўяди. Шундай экан, ҳар

бир одам, дунёда нима учун яшадим, қандай савобли ишлар қилдим, деган саволни ўзига бериши керак.

* * *

Масжидга одамлар покланиб кирадилар. Масжидда доимо самимий, рост гапирадилар.

ШАРҚОНА ВА УМУМБАШАРИЙ ҚАДРИЯТЛАР

Мустақил Ўзбекистоннинг куч-қудрати манбаи — халқимизнинг умуминсоний қадриятларга содиқлигидир.

* * *

Хотирасиз баркамол киши бўлмагандек, ўз тарихини билмаган халқнинг келажаги ҳам бўлмайди.

* * *

Ислом дини мутаассиб дин эмаслигига имоним комил.

* * *

Аслини олганда, ахлоқ — маънавиятнинг ўзаги. Инсон ахлоқи шунчаки салом-алик, хушмуомаладангина иборат эмас. Ахлоқ — бу аввало инсоф ва адолат туйғуси, иймон, ҳалоллик дегани.

* * *

Умумбашарий ва миллий қадриятларни уйғунлаштириш негизда миллий онг ва демократик тафаккур тарбиясини кучайтирайлик.

* * *

Биз бугунги кунда ана шундай улуғ аجدодларимиз, мамлакатимиз ва миллатимиз ифтихори бўлган ноёб қадриятларимиз билан ҳақли равишда фахрланамиз. Худди ана шу қадриятлар ўтиш даврининг қийинчилик ва мураккабликларидан бизни асрамоқда, мадад бўлмоқда.

* * *

Манфаатпарастлик йўлида қилинган ҳар бир қинғир иш, у қанчалик баландпарвоз таъриф-тавсифларга ўралмасин, фатволар тўқиб чиқарилмасин, барибир Ватанга хиёнатдир.

* * *

Инсон эътиқодсиз, иймонсиз яшай олмайди. Чун-

ки комил ва собит эътиқод жамият маънавий қиёфасини белгилайди.

* * *

Жамиятимизни ислоҳ қилиш ва янгилаш бошлангани туфайли инсон маънавияти, юксак ахлоқ ва маданиятининг қудратли қатламлари очилди, гўзал миллий анъаналар тикланди, жаҳон цивилизациясига салмоқли ҳисса кўшган улуг аждодларимизнинг улкан маънавий меросига мурожаат этиш бошланди.

* * *

Маърифатли Мовароуннаҳр руҳи, теурийлар даврида фан ва санъатнинг гуллаб-яшнагани Европада уйғониш жараёнига ҳаётбахш таъсир этганини, умумжаҳон тараққиётига кўмаклашганини англаб фахрланамиз.

* * *

Ҳаётнинг ўзи бизга турли миллат, эътиқод ва дин вакиллари ўртасида ўзаро ҳурмат ҳукм сурган шароитдагина умумий хонадонимиз, умумий келажагимиз, фарзандларимиз келажагини кўриш мумкинлигини кўрсатиб турибди.

* * *

Меҳр ва қадр бор ерда ҳамма нарса бор, қадр кетса, ҳамма нарса қўлдан кетади.

ХАЛҚҚА, ИНСОНГА МЕҲР-МУҲАББАТ — ОЛИЖАНОБ ФАЗИЛАТ

Чунки мен бошлиқман, бинобарин, кимгадир ёқаман, кимгадир ёқмайман. Қандайдир кучларнинг йўлини тўсиб турибман. Мен раҳбарман, халқимизнинг ишонч-иродаси билан сайланган одамман. Демак, юртимиздаги ҳаёт учун, барқарор турмуш, тинчлик-осойишталик учун авваламбор мен жавобгарман.

* * *

...Бир фикрни айтмоқчиман: шахс сифатида менга суиқасд қилиш бошқа, халқимизга, олиб бораётган сиёсатимизга суиқасд қилиш — бу мутлақо бошқа нарса.

* * *

Мени қийнайдиган, қалбимни ўртайдиган энг оғир фожиа шуки, бугунги маъшум воқеалар туфайли қанча

беғуноҳ одам ҳалок бўлди, ота-она, оила, бола-чақаси бағридан жудо бўлди? Уларнинг гуноҳи нима?

* * *

Бу маъшум, разил ишни бажарганлар ва уларнинг ортида турган кучлар ўйламайдики, ахир беғуноҳ одамнинг ўлими учун нафақат бу дунёда, у дунёда ҳам муқаррар жавоб бериш керак-ку! Бугун ҳеч қандай айби йўқ, тинч юрган одамларнинг қони тўкилди. Майли, душман бўлса, менга душман бўлсин, лекин бу одамларнинг гуноҳи нима? Нима учун улар ёвуз қотиллар қўлида қурбон бўлиши керак?

* * *

Албатта, талофатлар битиб кетади, шикастланган бинолар тикланади. Лекин мени бир савол қийнайди: ҳалок бўлганларнинг оила аъзолари, қариндош-уруғлари, яқинлари, ёру биродарлари юзига қандай қарайман? Уларнинг айби нима?

* * *

Сизларга очиқ айтишим керак: мен ақли, кўпни кўрган баъзи одамлардан «Сенга нима керак? Нима қиласан ҳамма нарсага ўзингни уриб? Нима қиласан ўз принципингда бунчалик қатъий туриб? Сиёсатда андиша, муросан мадорага риоя қилсанг бўлмайдими, ўзингни ўтга-чўққа уриб нима қиласан, барибир бу ҳаётни ўзгартира олмайсан», деган гапларни кўп эшитганман. «Минг йиллардан буён ҳаёт шу тарзда давом этиб келяпти, уни ўзгартириб бўлмайди, нима қиласан ўзингни бунчалик куйдириб, жонингда қасдинг борми?» деган гапларни ҳозир ҳам айтиб туришади.

Буларга жавобан мен шу фурсатдан фойдаланиб айтмоқчиманки, одамлар ҳар хил бўлади. Борингки, мана шундай ҳаракатлар билан бировни кўрқитиш, йўлидан қайтариш мумкин дир. Лекин баъзи бир одамлар борки, уларни асло ўзгартириб бўлмайди, жумладан, менга ўхшаган одамни ўзгартириб, йўлидан қайтариб бўлмайди.

* * *

Менинг ҳаётим — иш, уй. Шу халқ, шу миллат ташвиши. Менда яна нима бор, қандай хузур-ҳаловат бор?

* * *

Ўйлайман. Кўп ўйлайман, кечалари ухламасдан чиқаман баъзан. Менинг ҳам болаларим, учта набирам

бор. Мен ҳам болаларимнинг бахтини кўрмоқчиман, набираларимини уйлантирмоқчиман. Бу ҳам табиий бир орзу. Лекин бунга ниманинг эвазига, қандай қилиб эришиш мумкин? Ўз эътиқодини, ўзининг иродасини, иймонини сотиб ҳам бунга етиб бориш мумкин. Лекин, ўйлайманки, ҳар қайси ирода бор, иймоним бор, деган виждонли одам бу йўлга асло кўнмайди, рози бўлмайди. Менинг шу гапимга, ҳозир билдирган фикримга онгли яшайдиган, иймони бутун одамлар қўшилади, деб ўйлайман.

* * *

Мен яна бир масала хусусида кўп фикр қиламан: одамзот бу ҳаётдан ҳар хил яшаб ўтиши мумкин. Инсоннинг ёши улғайган сари бу ҳақда кўпроқ ўйлайди. Кимдир эрталаб туради, кечгача ҳар хил юмушлар, керак-нокерак ташвишлар билан банд бўлади. Лекин ҳаётнинг мазмуни ҳақида ўйлаб кўрмайди.

* * *

Ҳаётда бўладиган воқеа-ҳодисаларни юракдан қабул қилиш, ҳис қилиш туйғусини Худо ҳаммага ҳам беравермайди. Бу ҳам табиий ҳол. Аллоҳ таоло ҳаммамизни ҳар хил қилиб яратган.

* * *

...Бугунги кунда кўпчилик, аксарият халқимиз орасида, Ватан, эл-юрт ҳақида, иймон ҳақида шу тушунчаларни фарзандларимиз, ёшларимиз онгига сингдиришга ҳаракат кучаймоқда. «Ҳаётнинг мазмуни нимадан иборат?» деб бош қотирадиган, ўзини ўзи қийнайдиганлар сони кўпайиб бораётти. Уйлайманки, ана шу руҳда тарбия топадиган ёшларимизнинг эртанги куни ёруғ бўлади.

* * *

Кўпгина одамлар ўз умрининг охирида: «Мен ҳаётимни қандай кечирдим, бошқалар эса қандай ўтказди?», деб ўзига ўзи савол беради. Мен умрбод ўзимни қийнаб, азалий муаммоларга жавоб топаман, деб яшадим, булар эса ҳаётнинг барча лаззатларидан, яхшиликларидан, қулайликларидан баҳраманд бўлиб яшадим, деган саволларга дуч келади.

* * *

Хўш, ўйлаб кўрайлик, аслида ким бахтли? Бу икки тоифа инсондан қай бири бахтли?

Мен ўйлайманки, авваламбор ҳаёт мазмунини ўйлаб яшаган одамлар бахтли.

* * *

Бу ҳаётдан енгил-елпи яшаб ўтиш ҳам мумкин. Аммо ҳаётнинг моҳияти, умр маъноси, охират ҳақида қайғу-радиған, келажак мазмуни, фарзандлар истиқболи ҳақида ўйлайдиган, нима қилсам шу болаларим менадан кейин бахтли-саодатли, соғ-саломат, тўқ-фаровон бўлади, деган ташвиш билан яшайдиган одамларнинг сони эса, ишончим комилки, кўпроқ. Бундай одамларни ўзгартириш қийин. Мен ҳам шундай одамман. Худо таоло мени шундай қилиб яратган. Хоҳлардимки, мени ҳаёт ҳам, халқимиз ҳам шундай қабул қилсин.

* * *

Агар одамнинг бахти нимада, деб сўралса, мен кимки ўз ички дунёси, бошқача айтганда, иймон-эътиқоди амрига бўйсуниб яшаса, шундан розилик, қаноат туйса, шубҳасиз, ана шундай инсон бахтлидир, деб жавоб берган бўлардим.

* * *

Инсон ўз виждони, иродаси, иймонига қулоқ солмасдан ҳаёт кечирса, ўйлайманки, охир-оқибатда, боши ташвишу ғурбатдан чиқмай қолади, пушаймонлик ва надоматлар ўтида ёниб-куяди, ўзидан ўзи, ўтган умридан норози бўлади.

* * *

...Халқнинг бахт-саодат йўлида, фаровон келажак йўлида ҳар қанча меҳнат қилсак, заҳмат чексак арзийди.

* * *

Шу ҳаяжонли дақиқаларда сизларга кўнглимдаги яна бир гапни айтмоқчиман.

Мен умрбод она халқим билан бирга, унинг ҳурматиға муяссар бўлганимдан, таъбир жоиз бўлса, унинг корига яраганимдан ўзимни бахтли ҳисоблайман.

* * *

Орқамизда ким турибди? Тоғдек халқимиз турибди. Тоғни ким ҳам ўрнидан сура олиши мумкин, халқни ким ҳам бу танлаган йўлидан қайтара олиши мумкин? Ҳеч ким!

* * *

...Инсон табиати ноҳақлик, зулмни қабул қилмайди. Авваламбор, Худонинг ўзи буни қабул қилмайди.

* * *

Бир воқеани билиш учун одам уни ўз кўзи билан кўриши керак, кўзини очиб қараш керак.

* * *

Бу ҳаётда бева-бечоранинг пешонасини силаган, етим-есирларга ёрдам берган, одамларнинг оғирини енгил қилган инсон ўзини бахтиёр санашга албатта ҳақлидир.

* * *

Аммо тарихнинг бурилиш нуқтасида, улуғ бир миллатнинг ноҳақ таъқиб ва хўрликдан асраш; унинг ўзлигини англаб, қадди-қоматини кўтариб мағрур яшашга даъват этиш; буюк марраларга чорлаш, содда қилиб айтганда озодлик ва эркинлик, мустақиллик ва истиқлол йўлига бошлаш — ҳар кимга ҳам насиб этмайди.

* * *

Менинг пешонамга ана шундай тақдир, ана шундай қисмат битган экан. Мен бу қисматни ўзим учун ҳам бахт, ҳам шараф деб биламан. Чунки мен учун Ватан озодлиги, халқимнинг омонлиги, юртимнинг равнақи, мана шу муқаддас заминимизда яшайдиган ҳар бир оиланинг фаровонлигидан бошқа олий саодат йўқ.

* * *

Менинг бир армоним борки, шу ҳақда айтмасам бўлмайди. Кўпчилик қаторида менинг ҳам ёшим, умрим ўтмоқда. Давлат ишлари билан мураккаб, оғир, ўзининг ечимини талаб қилиб турган кундалик муаммолар билан банд бўлиб, бир нарсадан вақти келиб афсусланаман.

Менинг энг катта армоним оддий, содда кишилар орасида кўпроқ бўлиш. Бугунги ҳаёт қийинчиликларига бардош бериб яшаётган оила — хонадонларда бўлиш, ҳаётининг аччиқ чучугини бошидан кечирган отахон, онахонларимиз, фахрийларимиз, энди ҳаётга кириб бо раётган ёш йигит, қизларимиз билан суҳбат қуришдир.

* * *

Шундай одамлар, шундай халқимиз бор экан, улар билан ҳар қандай қийинчиликларни, ҳар қандай тўсиқларни енгиб ўтиш мумкинлигини ҳис этиб, кучимга — куч қўшилди.

* * *

Мени халқ сайлаган... Шунинг учун мен, аввало, халқимга суянаман. Чунки халқ катта куч. Ўз халқим-

дан куч оламан. Мени, халқимизни бундай пўписалар билан кўрқитиш қийин.

* * *

Халқни меҳр-оқибатли қилиш, бир мақсад йўлидан бирлаштириш борасида чеккан заҳматларимиз, қийинчиликларимиз, билингки, ҳеч қачон зое кетмайди. Одамлар ҳамма нарсани, кимнинг қандайлигини доим кўриб, билиб туради.

* * *

Эгнига тўн, бошига дўппи кийган, қўли қадоқ меҳнатқашлар билан учрашганимда, уларнинг юз — кўзида, чеҳрасида ўтган кунидан розилик, ҳаётдан хурсандлик аломатларини кўрсам, бошим кўкка етгудай бўлади.

* * *

Халқ — катта куч. Ҳамма гап — шу кучдан оқилона фойдаланиш, одамларни савобли, ижобий ишларга жалб қила билишда.

ИНСОН БАХТ УЧУН ТУФИЛАДИ

Инсон сўзи Она, Ватан деган каломлар каби муқаддасдир. Бу муқаддасликни, инсон эркининг даҳлсизлигини мустаҳкам қонунларимиз ҳимоя қилиши керак.

* * *

Инсон салоҳияти энг фаол, энг бунёдкор омил бўлиб, у мамлакатнинг ислохотлар ва туб ўзгаришлар йўлидан тинимсиз илгарилаб боришини таъминлаб беради.

* * *

Жамиятнинг сиёсий ҳаётидаги энг муҳим ютуғумиз эса — ҳар бир инсон ва фуқаронинг тафаккури ва дунёқараши ўзгараётгани, унинг сиёсий ва ижтимоий онги, умумий савияси изчил равишда юксалиб бораётганидир. Биз энди беш йил олдинги одамлар эмасмиз. Бу ҳақиқат жамиятимизнинг турли жабҳаларида яққол намоён бўлмоқда. Буни кўрмаслик, сезмасликка олишнинг иложи йўқ.

* * *

Аслида инсон бахт учун, дунё неъматларидан баҳраманд бўлиш учун туғилади.

* * *

Ўтмишда яшаган инсонларнинг ҳурматини бажо этар эканмиз, бугунги кунда яшаб, мустақиллигимиз учун, халқимизнинг фаровон ҳаёти учун курашиб келаётган фидоий инсонларимизни унутмаслигимиз керак.

* * *

Инсон дунёга яхши иш қилиш, яхши из қолдириш учун келади.

* * *

Ҳар бир инсон ўзича такрорланмасдир.

* * *

Жамиятнинг ҳақиқий бойлиги бу — инсон, инсон авлодидир.

* * *

Элни иззат қилсанг, эл ҳам сени иззат қилади.

* * *

Жамиятдаги ҳар қандай янгилиниш, ҳар қандай ўзгариш, аввало инсон учун, унинг ҳаётини фаровон этиш учун амалга оширилмоғи даркор.

* * *

Инсон ва давлат ўртасидаги муносабатларда инсон манфаатлари устувор бўлиши керак.

* * *

Шу заминда яшаётган ҳар бир инсон — миллати, дини ва эътиқодидан қайти назар — Ватанимиз фарзандидир.

* * *

Бугунги олиб бораётган ишларимизда ҳали дунёга келмаган авлодларнинг ҳам истак ва умидлари бор.

* * *

Умум эътироф этган қондага кўра, ҳар бир шахс фақат бир давлатнинг фуқароси бўла олади.

* * *

Биз кураётган жамият чинакам инсонпарварлик жамияти бўлиши даркор.

* * *

Давлат жамиятнинг кескин табақаланишга — ошиб-тошиб кетган бойлару, камбағал-қашшоқларга бўлиниб кетишига йўл қўймаслиги керак.

* * *

Инсоннинг энг устувор ва муқаддас ҳуқуқларидан бири — бу тинч яшаш ҳуқуқидир.

* * *

Ҳар бир инсон умид билан яшайди. Орзу-ҳавасимга эришсам, болаларимнинг роҳатини кўрсам, уларнинг камолига гувоҳ бўлсам дейди. Бу айниқса, бизнинг болажон халқимизда ёрқин намоён бўлади. Не-не ота-боболаримиз озод кунлар учун ўзларининг жонини қурбон қилганларини шундай қутлуғ кунда эслаш ўринлидир. Уларга таскин берган ягона нарса ҳам мен кўрмаган бахтли кунларни болаларим кўрсин, деган қутлуғ ният эди.

* * *

Бизнинг энг катта таянчимиз—халқимизнинг иродаси, халқимизнинг имонидир.

Менинг Аллоҳдан сўрайдиганим—эл-юртимизни, унинг тинчлигини, тотувлигини ўзи асрасин, барчамизни паноҳида сақласин.

* * *

Аҳолининг муҳтож табақаларини ижтимоий ҳимоялаш сира кечиктириб бўлмайдиган, энг устувор вазифа, амалий ҳаракатларнинг энг асосий қондаси бўлиб келди ва шундай бўлиб қолади.

* * *

Ички сиёсатнинг негизи — инсон манфаатларига қаратилган меҳнатни рағбатлантириш, кучли механизмга эга бўлган ва аҳолининг ижтимоий ночор қатламларини давлат йўли билан ҳимоя қиладиган бозор иқтисодиётини қуришдан иборатдир.

* * *

Ички сиёсатнинг етакчи принципларидан бири ҳар бир кишининг корхоналар, тармоқлар, минтақалар ва умуман давлатнинг манфаатларини монанд равишда уйғунлаштиришни таъминлашидан иборатдир.

* * *

Одамлар яхши яшай бошлайдиган давр — иқтисодий салоҳиятнинг ўсиши, уларнинг маънавий савиясини ҳам кўтарди.

* * *

Эл-юртнинг маъракасидан қолмаслик керак. Дабдабали тўйларга бормаслик мумкин, лекин таъзияда азадор билан бирга бўлиш керак.

* * *

Етим-есирнинг бошини силаган, улардан ёрдамини аямаган одам ҳеч қачон хор бўлмайди. Халқ ва Ватанга садоқат ота-онага кўрсатилган садоқатдан бошла-нади.

* * *

Фарзандларимиз биздан афзалроқ, ўткирроқ, пок-роқ ва савобли ишларни биздан ҳам кўпроқ қиладиган бўлишлари лозим. Улар жаҳон умумбашарий ютуқлари-ни эгаллаши, тарихимизни, маданиятимизни, буюк аж-додларимиз қолдирган меросни чуқур билмоғи керак.

* * *

Республикамизда ёш авлод саломатлиги ҳақида қай-ғуриш давлат сиёсатига айланади. Бу ҳаммамиздан ва ҳар биримиздан оналар ва болалар саломатлиги ҳақида кўпроқ ўйлашни, кўпроқ ишлашни тақозо этади.

МИЛЛИЙ ҒУРУР ВА ФАХР-ИФТИХОР

Буюк давлатнинг одамлари, энг аввало, эркин ва озод бўлиши, уларда миллий ғурур доимо жўш уриб туриши, Ватан туйғуси ҳар бирининг юрак-юрагидан жой олиши керак.

* * *

Томирида миллий ғурур, ватан ишқи жўш урмаган одамдан жасорат кутиб бўлмайди. Биз шундай муҳит яратишимиз керакки, юртимизнинг ҳар бир бурчагида, ҳар бир фуқаро қиёфасида озод ва обод Ватандан фахр-ланиш ҳисси кўзимизни яшнатиб турсин.

* * *

Миллий ғурур ҳақида гапирганда, уни улуғлаганда ҳеч ким ўз миллатини бошқалардан устун қўймаслиги керак. Дунёда катта ёки кичик миллат йўқ, балки ҳар бир миллатнинг ўз ғурури бор. Уни камситишга эса ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ.

* * *

Ана шу миллий онг, ана шу миллий ғурур бутунги истиқлолимизнинг олтин пойдеворидир.

* * *

Агар инсон ўз юртидан ғурурланмаса, юртини ёмон кўзлардан асраш учун ўзини аяса, унда бундай жами-ятнинг келажаги йўқ.

* * *

Миллий онги, миллий ифтихори баланд миллатни энгиб бўлмайди.

* * *

Халқимизнинг миллий онги, гурури ўсиши билан муштарак ҳолда дунёқараши, тафаккури ҳам янгиланмоқда.

* * *

Миллий тимсоллар ва рамзларнинг ҳар бири миллий гуруримизни юксалтиришга хизмат қилади. Уларнинг ҳар бири — катта бир дарслик, кучли тарбия воситасидир.

* * *

Ҳар бир авлод эл-юртининг тарихини ва обрўини ўзининг фарзандлик муҳаббати ва эътиқоди, садоқати ва бунёдкорлиги, матонати ва мардлиги билан барпо этади.

* * *

Давлатимиз рамзлари — байроқ, тамға, мадҳия Ўзбекистон халқларининг шон-шарафи, гурури, тарихий хотираси ва интилишларини ўзида мужассамлаштиради. Мана шу рамзларни эъзозлаш — ўзининг қадр-қимматини, ўз мамлакатига ва шахсан ўзига бўлган ишончни мустаҳкамлаш демақдир.

* * *

Ўз мамлакати билан фахрланадиган инсон жуда кўп нарсаларга қодирдир. Бу эса оиланинг ҳам, ўз Ватанининг ҳам шон-шухратини оширади.

* * *

Ўз оиласи, насл-насаби билан фахрланиш ватанпарварлик туйғусига чуқур ҳамоҳангдир. Бу, энг аввало, оилавий анъаналарни авайлаб сақлаш ва бойитиш, ота-боболарнинг муборак номларига доғ туширмасликка интилиш, ўз меҳнати, билимлари билан насл-насаб обрўсини мустаҳкамлаш, одамларнинг ҳурмат-эҳтиромига сазовор бўлиш истагидир.

* * *

Ўзбек халқининг юксак миллий қадр-қиммати, орномуси ва шон-шарафи унинг ўта меҳрибонлиги ва соф виждонлигига асослангандир. Биз бундан кейин ҳам ўзбекларнинг миллий гурурини маънавий юксалтирамиз, шу билан бирга умумий Ватанимизда биз би-

лан бирга яшовчи ва Ўзбекистон Республикасига садоқатли бўлган бошқа барча халқлар билан биродарликка интиламиз.

* * *

Миллий туйғу инсон учун табиийдир, чунки у оналардан мерос қилиб олинган ва бола ўз ота-онасига, бутун дунёга айтган биринчи сўзида ифодаланади. Ўз халқига, унинг аъаналарига, тили ва маданиятига муҳаббат ва ҳурматни тарбияламасдан туриб, ўз халқини миллатларнинг бутун жаҳон ҳамжамиятида тенглардан бири сифатида идрок қилувчи ҳақиқий инсонни, ўз Ватанининг жонкуярини тарбиялаш мумкин эмас.

* * *

Миллий туйғу инсон учун табиийдир, чунки у оналардан мерос қилиб олинган ва бола ўз ота-онасига, бутун дунёга айтган биринчи сўзида ифодаланади.

* * *

Буюк давлатнинг одамлари, энг аввало, эркин ва озод бўлиши, уларда миллий ғурур доимо жўш уриб туриши, Ватан туйғуси ҳар бирининг юрак-юрагидан жой олиши керак.

* * *

Халқимизнинг миллий онги, ғурури ўсиши билан муштарак ҳолда дунёқараши, тафаккури ҳам янгиланмоқда.

* * *

Миллий онги, миллий ифтихори баланд миллатни энгиб бўлмайди.

ТАРИХ МИЛЛАТНИНГ ҲАҚИҚИЙ ТАРБИЯЧИСИ, МИЛЛИЙ ЎЗЛИКНИ АНГЛАШ МАНБАИДИР

Тарихга мурожаат қилар эканмиз, бу халқ хотираси эканлигини назарда тутишимиз керак. Хотирасиз баркамол киши бўлмаганидек, ўз тарихини билмаган халқнинг келажаги ҳам бўлмайди.

* * *

Ўзликни англаш тарихни билишдан бошланади.

* * *

Тарихни билмай туриб, мафкуранинг фалсафий негизларини англаб бўлмайди. Чунки, мафкуранинг фал-

сафий асослари ўз даврида тарихий ҳақиқат туфайли туғилган.

* * *

Тарихни яхши билмасдан туриб, юксак маънавиятга эришиш мумкинми? Албатта мумкин эмас! Маънавиятини тиклаш, туғилиб ўсган юртида ўзини бошқалардан кам сезмай, бошини баланд кўтариб юриши учун инсонга, албатта, тарихий хотира керак.

* * *

Ҳар қайси инсон мен шу миллат фарзанди эканман, менинг аجدодларим кимлар бўлган, миллатимнинг ибтидоси қайда, унинг оёққа туриши, тикланиш, шаклланиш жараёни қандай кечган, деган саволларни ўзига бериши табиий.

* * *

Тарихий илдизини излаган одам... аминманки, тўғри хулосалар чиқаради. Тарихий хотираси бор инсон — продали инсон. Такрор айтаман продали инсондир.

* * *

Ким бўлишидан қатъи назар, жамиятнинг ҳар бир аъзоси ўз ўтмишини яхши билса, бундай одамларни йўлдан уриш, ҳар хил ақидалар таъсирига олиш мумкин эмас. Тарих сабоқлари инсонни хушёрликка ўргатади, продасини мустаҳкамлайди.

* * *

Инсон учун тарихдан жудо бўлиш ҳаётдан жудо бўлиш демакдир.

* * *

Кимгадир ворис бўлиш керак бўлса, биз Берунийларга, Бухорийларга, Амир Темур, Мирзо Улугбек, Мирзо Бобурларга ворис бўламиз.

* * *

Биз халқни номи билан эмас, балки маданияти, маънавияти орқали биламиз, тарихининг таг-томирларигача назар ташлаймиз.

* * *

Модомики, ўз тарихини билган, ундан руҳий қувват оладиган халқни енгиб бўлмас экан, биз ҳаққоний тарихимизни тиклашимиз, халқимизни, миллатимизни ана шу тарих билан қуролиантиришимиз зарур. Тарих билан қуролиантириш, яна бир бор қуролиантириш зарур.

* * *

Биз юртимизни янги босқичга, янги юксак маррага олиб чиқмоқчи эканмиз, бунда бизга ёруғ гоя керак. Бу гояннинг замирида халқимизнинг ўзлигини англаши ётади. **Ҳаққоний тарихни билмасдан туриб эса ўзликни англаш мумкин эмас.**

* * *

Биз буюк давлат қуришни ўз олдимизга мақсад қилиб қўйган эканмиз, бунинг учун замонавий сиёсий, иқтисодий, илмий-техникавий, манавий имкониётларимиз билан бир қаторда тарихий асосимиз ҳам бор. 2700 йиллик буюк давлатчилик ўтмишимиз бор.

* * *

Хўп, ўтмиш билан фахрланиш керак, ифтихор қилиш зарур, лекин биз фақат шу билангина чегараланиб қолишимиз мумкин эмас. Сабаби, фақат ўтмиш обрўси билан яшаб бўлмайди.

* * *

Илгари айтган бир фикримни яна такрорламоқчиман: ҳар бир авлод тарихнинг ўзига тегишли саҳифасини ўзи ёзиши лозим.

* * *

Тарих миллатнинг ҳақиқий тарбиячисига айланиб бормоқда. Буюк аждодларимизнинг илмлари ва жасоратлари тарихий хотирамизни жонлантириб, янги фуқаролик онгини шакллантирмоқда. Ахлоқий тарбия ва ибрат манбаига айланмоқда.

* * *

...Ватан, миллат тақдири ҳал бўладиган қалтис вазиятларда тўғри йўлни танлай олиши учун аввало тарихни ва ҳаётнинг аччиқ-чучигини билиш керак экан.

* * *

Тарих инсоннинг кўзини очар экан. Шунда кўп хатоларнинг олдини олиш мумкин бўлар экан. Чунки инсоният тарихида даврлар, жараёнлар чархпалак каби айланиб, қайтарилиб туради. Фақат бу ҳолатлар янги тарихий босқичда янгича шаклда рўй беради.

* * *

...Бизнинг тарихимизда ҳам ўсиш, юксалиш ва таназзул замонлари бўлган. Халқимиз бошидан кўп нарсани ўтказган. Зафарларни ҳам, мағлубият ва парокан-

далиқни ҳам кўрган. Бунга Амир Темур ҳукмронлик қилган ва ундан кейин кечган жараёнлар ёрқин мисол бўла олади.

* * *

Буюк аждодимиз юксак тараққий топган давлат барпо этгани ва бу мамлакатда «Куч—адолатда» деган бош шиор давлат сиёсатининг, жамият ҳаётининг асоси бўлганини яхши биламиз. Бу ғоя одамларга куч берган, уларда инсоф-диёнатга, эзгуликка ишонч уйғотган.

* * *

...Тарих сабоқлари бизни ҳар хил нотўғри қадамлардан огоҳ этувчи, сақлаб турувчи омил бўлиши лозим. Чунончи, халқ, миллат тақдирига даҳидор масалаларда палапартиш, оқибатини ўйламасдан иш тутиш ярамайди.

* * *

Одамларга яхши кўринаман, деб «чиройли» шиорлар билан жамиятни маҳлиё қилмоқчи бўлганларнинг бугунги аҳволи қандайлигини кўриб турибмиз. Бу ҳам, керак бўлса, кечаги тарих сабоғи эмасми?

* * *

Эски жамиятни танқид қилиш осон, лекин янги жамият қуриш ниҳоятда қийин ва машаққатли жараён.

* * *

Яқин ўтмишимизнинг яна бир сабоғи шундаки, миллат, давлат, жамият тақдирини ҳал бўлаётган паллада ўзлигимизни англаш, маънавий илдиэларимизни унутмаслик катта аҳамиятга эга.

* * *

Ҳар бир авлод эл-юртининг тарихини ва обрўйини ўзининг фарзандлик муҳаббати ва эътиқоди, саодати ва бунёдкорлиги, матонати ва мардлиги билан барпо этади.

* * *

Бугунги кечираётган ҳаётимиз, ҳаракатларимиз, интилишимиз тарихда қолади. Келгуси авлодлар бу тарихни мустақиллик, озодлик, ҳуррият тарихи деб эъзоз-ҳурмат билан эслашлари муқаррар.

* * *

Йиллар ўтади, асрлар ўтади. Янги авлодлар мут-

лақо янги жамиятда, жаҳоннинг энг илғор мамлакатларидан бирига айланган (бунга ишончим комил) ҳур Ўзбекистонда яшайди. Она юрт тарихи, мустақиллик учун кураш тарихини ўрганади.

* * *

Мен тарихни зиддиятлар ва душманлик эмас, халқлар ўртасидаги ҳамкорлик ва бир-бирига бўлган ишонч олға жилдиришига аминман.

* * *

Наслу-насабини билмаган киши инсон саналмайди. Неча йиллар бизни тарихимиздан, динимиздан, маънавий меъросимиздан гофил этишга уриндилар.

* * *

Ўз тарихи ва аждодларини сийлаган халқнинг келажаги, албатта порлоқ бўлади.

* * *

Тарих миллатнинг ҳақиқий тарбиячисига айланиб бормоқда. Бу аждодларимизнинг ишлари ва жасоратлари тарихий хотирамизни жонлантириб, янги фуқаролик онгини шакллантирмоқда. Ахлоқий тарбия ва ибрат манбаига айланмоқда.

ИРОДА ВА ИЙМОН — ЭЪТИҚОДИМИЗ СИНОВИ

...Синов қийинчиликлар пайтида, бошга кулфат тушганда, одамзод иродасининг, иймонининг мустаҳкамлиги, ҳаётга, ён-атрофдагиларга муносабатида намоён бўлади.

* * *

...Халқимизга мустаҳкам иродаси, ҳамжиҳатлиги, амалга ошираётган ишларимизга юксак ишончи учун таъзим қилсак арзийди.

* * *

Ўтган мусибатли кунларда ваҳима ва парокандаликка тушмаган, ўзининг кучли иродасини кўрсатган халқимиздан жуда миннатдорман... Бундай халқни ҳеч қачон енгиб бўлмаслигига, у ўз фарзандларини ёвуз кучларга бериб қўймаслигига яна бир бор қатъий ишонч ҳосил қилдим.

* * *

...Сезгир ва ҳушёр бўлишимиз керак... Атрофимиздаги ва орамиздаги ғанимларимизни таниб олиш, биз-

га ким душману ким дўстлигини яна бир бор англаб етишимиз зарур.

* * *

Инсон эътиқодсиз, нймонсиз яшай олмайди. Чунки комил ва собит эътиқод жамият маънавий қиёфасини белгилайди.

* * *

«Мардлик ва мурувватни Аллоҳ ҳам, халқ ҳам улғулайди», дейди соҳибқирон бобомиз Амир Темур.

* * *

...Соҳибқирон Амир Темур бобомиз айтганларидек, «...ишбилармон, мардлик ва шижоат соҳиби, азми қатъий, тадбиркор ва ҳушёр бир киши минг-минглаб тадбирсиз, лоқайд кишилардан яхшидир».

РАҲБАР — ФИДОЙИ ИНСОН

Ҳозирги кунда ҳар бир раҳбар кадрнинг қанчалик масъулият билан ишлаши ҳамда соф виждонлигига кўп нарса боғлиқ.

* * *

Раҳбар фаолиятини баҳоловчи бош мезон унинг ишни ташкил қила билиш қобилиятидир. Раҳбар ишни шундай ташкил қилсинки, одамлар: ҳа, бу халқ фаровонлиги йўлида ғамхўрлик қилувчи ва уни ҳамма нарсадан юксак кўювчи раҳбар дея олсин.

* * *

...Илгари раҳбарларнинг обрўсини унинг лавозими, ўтирган биноси, ёнида туриб қўлловчи тирговчилар ҳал қилган бўлса, бугун шуни аниқ тушунишимиз лозим — қуруқ савлату ўзганинг ёрдами билан ҳеч нарсага эришиб бўлмайди.

* * *

Моддий неъматларнинг яратувчиси — халқ, маънавий бойликлар эгаси — халқ. Халқнинг турмуш шароитини билган, унинг кўнглини олишга қурби етган раҳбаргина одамларни бунёдкорлик ишларига етаклай олади.

* * *

...Орамизда бировларнинг пинжига кириб олиб, ҳеч ким билан муносабатни бузмасликни шиор қилган кимсалар ҳам борлигини дангал айтиш керак. Улар ҳар

қандай сиёсат, ҳар қандай ҳокимиятга бирдек мослашиб кетаверишлари мумкин.

* * *

Раҳбарлик қобилияти бўлган, керак бўлса, қаттиқўлик хусусиятларига эга, инсофли, диёнатли одамларнинггина раҳбарлик тўнини кийишга маънавий ҳақи бор. Элим, юргим деб ёниб яшаш керак, деган шиор энг аввало ана шу раҳбарларнинг ҳаётий маслағи бўлмоғи лозим.

* * *

Етакчи бўлиш учун ҳаётни билиш, оммага таяниш керак.

* * *

Бугунги кунда Ўзбекистон келажагини яратаётган серғайрат ёшларимизни бошимизга кўтаришимиз лозим. Ватан учун жонини жабборга бериб ишлайдиган фидойи кишиларсиз Ўзбекистон келажагини тасаввур этиб бўлмайди.

* * *

Раҳбар одам — юртнинг отаси, катта-кичikka, боюкамбағалга бирдай муносабатда бўлиши лозим.

* * *

Таъмагирлик, тўрачилик, порахўрлик, кибр-ҳаво, коррупция ниҳоятда юқумли ва хавфли касалликдир.

* * *

Халқни алдаб бўлмайди. Қинғир одамнинг қилигини ўзи билдирмаса, боласи билдиради. Боласи билдирмаса, хотини билдиради. Хотини билдирмаса, ёнидаги малайлари билдиради.

* * *

Халқ назаридан қолиш эса — агар жиндек виждони бўлса, ўлим билан баробардир.

* * *

Аммо виждонли одамлар, улар ким бўлмасин, тарих талабидан, охират сўроғидан кўрқиши керак, ўйлаши керак, адолат мезонини эсидан, хаёлидан чиқармаслиги лозим.

* * *

Раҳбарнинг ишига халқ ўзи баҳо беради. Энг олий ҳакам — вақт. Раҳбарлик лавозимига кўтарилган кишиларнинг энг буюк, энг муқаддас вазифаси — уни тарбия қилган, билим берган, юксак мартабага олиб чиққан халқига сидқидилдан хизмат қилиш.

* * *

Барча бўғинларда инсофли, диёнатли, билимдон, тажрибали раҳбар бошчилик қилмас экан, мустақил мамлакатимизнинг обрўси, унинг манфаати учун мардлик, жонкуярлик билан ишламас экан, ишларимиз кўнгилдагидек бўлмайди.

* * *

Агар менинг камтарона хизматим маъқул бўлса, халқимга минг бор қуллук, таъзим қиламан. Лекин, биродарлар, бу — менинг раҳбарлик бурчим, халқимга фарзандлик бурчим.

* * *

Юртга бош бўлиш ҳаммага ҳам nasib этавермайди. Бу ҳам Оллоҳнинг инояти. Худо берган оғир, масъулиятли бурчни оғишмай, дохийлик касалига берилмай адо этиш учун жуда катта ақл-идрок ва фаҳм-фаросат керак.

* * *

Ҳақиқий раҳбар дегани одамларнинг бардошини синаш билан эмас, балки уларга муносиб шарт-шароит яратиб бериш, оғирини енгил қилиш билан танилади.

* * *

Раҳбар айтган ҳар бир сўзнинг ўз тошу тарозиси бор, тоғдай ваъдалар бериб бажармаган, арзгўйларнинг кўйинини пуч ёнғоққа тўлдириб, иш масъулиятини зиммасига олмаган раҳбарларга шафқат қилиб ўтирмаймиз.

* * *

Ойда бир марта халққа кўриниш бериб, кейин яна бир ойгача соя-салқиндан ҳаловат топадиган тўра ва тўрачаларнинг ишлайдиган замони ўтди!

* * *

Энди зиммасига масъулият олишдан чўчимайдиган кишилар ишлайдиган замон келди.

* * *

Мустақиллик фақат нон билан чой эмаслигини, у аввало, маънавий, яъни одамни одам қиладиган, миллатни миллат қиладиган тушунча эканини одамлар онгига сингдираолмаса, ундай раҳбарнинг кераги йўқ.

* * *

Заиф, ўз соясидан кўрқадиган, лекин ўз манфаатини эсидан чиқармаётган шахслар — ўйинчилар билсинки, уларнинг замони — даври ўтди.

* * *

Жасур, матонатли раҳбар элнинг дуосини олади, масъулиятни англамайдиган, мақтовни ўзи олиб, хато ва камчиликни бошқаларга ағдарадиган, тили бошқа-ю дили бошқа кимсалардан худо сақласин.

* * *

Садоқатли бўлиш учун инсон аввало мард бўлиши керак экан... Садоқатли одам бошига қилич келганда ҳам сўзидан, аҳду қароридан қайтмайди. Инсон аввало оиласига, халқига, Ватанига садоқатли, вафодор бўлиши зарур.

* * *

Ҳар қайси раҳбар — авваламбор инсон. Инсоннинг ўзига хос камчиликлари бўлиши табиий. Лекин манманлик, бошқаларни менсимаслик, ўзини катта тутиш, гердаиш, ўзбошимчалик энг хунук, ҳеч кимга ёқмайдиган хусусиятлардандир.

* * *

Албатта, ҳеч ким осмондан раҳбар бўлиб тушмайди. Инсон фақатгина олижаноб фазилатларга эга бўлиб туғилмайди.

* * *

Агар бу дунёда чексиз ишонч ва юксак ҳурмат-эътиборга сазовор бирор одам бўлса, мен ўша, кечаю кундуз халқимнинг бахтини, иқболини тилаб худога минг шукроналар айтиб юрган инсонман.

* * *

Ишончим комилки, Сизларнинг ҳар бирингиз уздабурон, ишнинг кўзини биладиган, астойдил киришса тоғни талқон қилишга қодир ғайратли кишиларсиз. Савобли ишларга одамларни бошлаш, етакчилик қилиш ҳар бирингизнинг қўлингиздан келади. Бундан менинг кўнглим тўқ.

* * *

Агар мендан бугунги ҳаётимизда аниқ сиёсатимизни ўтказишда энг оғир муаммо нима, деб сўралса, аввало, шу сиёсат учун, керак бўлса жонини фидо этадиган раҳбарларни, жонкуяр ижрочиларни топиш деб жавоб берган бўлур эдим.

* * *

Сотқинлик — маккор дўстнинг иши. Мен ҳар қандай ёвузликни сотқинликдан кўраман.

* * *

Биз ҳаммамиз кечаги куннинг тарбиясини олган-миз. Биронтамиз ҳам осмондан тушганимиз йўқ. Уша турғунлик даврларида яшадик.

* * *

Бинобарин, саводли халқ ва илмли раҳбарлар билан ишлаш ҳам осон, ҳам завқли.

* * *

Эртанги кун янгича фикрлайдиган, замонавий билимларга эга бўлган юксак малакали мутахассисларни талаб этади.

* * *

Ҳар бир ишда маданият бўлишига эришишимиз лозим.

* * *

Жойлардаги мутасадди раҳбарлар ҳам мен одамлар учун, халқим учун нима иш қилдим, қандай бино қурдим, қайси йўл билан одамларнинг оғирини енгиллатдим, дея ўзига савол бериши керак.

* * *

Зеро, кимданки эл рози бўлса, яратган ҳам рози бўлади.

* * *

Ҳар бир етакчи ўз жамоаси, тумани учун муайян маънода карвонбошидир. Карвонбошининг эса ҳаловати бўлмайди. У одамлар ташвиши билан яшаши керак.

* * *

Ҳар қайси инсон қаерда бўлмасин ва қайси вазифани бажармасин, у вилоят раҳбарими, туман ҳокими-ми, хўжалиқ, ёки корхона раҳбарими, оддий касб ёки оддий деҳқонми — мартабаси ёки касбидан қатъи назар, ўзини ҳаром-хариш ишлардан тийсин ва ўз жойида ўз вазифасини ҳалол бажарсин.

* * *

Раҳбар сайланаётган пайтда, албатта, энг биринчи навбатда, унинг ташкилотчилик қобилияти, ташаббускорлиги, мутахассислиги, малака ва савияси эътиборга олинади.

* * *

Ношуд раҳбарнинг хушомадгўйлари, лаганбардорлари рост гапни айтган одамнинг ҳолини вой қилади.

* * *

Дарҳақиқат, раҳбарми, оддий ишчими, у халқнинг вакилидир. Бизда айрим раҳбарлар мансаб курсисига эришгани ҳамано халқдан ўзини ажратишга уринади.

Аслида мансаб халқдан ўзини устун сезиш учун эмас, унга сидқидилдан хизмат қилиш учун берилади.

* * *

Халқ орасидан ажралиб туришнинг биргина кўри-нишини оқлаш мумкин. У ҳам бўлса, фидойилик, бош-қалардан кўра кўпроқ меҳнат қилиш, қаҳрамонликдир.

* * *

Хоҳ катта, хоҳ кичик корхона ёки ташкилот раҳба-ри ўз ходимининг ташвишларидан хабардор бўлмас ва уларни севмас экан, у раҳбар бўлишга нолайиқдир.

* * *

Ҳар бир инсон ва биринчи навбатда мансабдорлар ўз жойида ҳалол, сидқидилдан меҳнат қилса ва ўз бур-чини виждонан бажарса... Унда олам сўзсиз гулистон бўларди.

* * *

Халқ вақтинча давом этаётган қийинчиликларга чи-даши мумкин, Лекин билиб кўяйлик, такрор айтаман: адолатсизликка чидамайди! Буни унутиш масъул лаво-зимдаги шахсни бамисоли устунлари чириб қолган би-нога ўхшатиб кўяди.

* * *

Халқ қаллоб ва юлғичларни кўриб-билиб турибди ва ҳеч қачон кечирмайди. Халқнинг сабр-тоқати чек-сиз эмас, қилмиш-қидирмиш деганларидек, жиноят-чиларга айбига яраша жазо бериш даркор. Жиноий жазодан қутилиб қолиш мумкин. Аммо, худонинг қаҳри, халқ нафрати ва лаънатидан қочиб қутулиб бўлмайди. Халқнинг назаридан қолиш, ҳаром йўл билан орттирил-ган бойлик бир кунмас-бир кун муқаррар тешиб чиқади.

* * *

Ўз қадрини билган раҳбар мақтовга зор эмас. Ал-батта, юртга бош бўлиш ҳаммага ҳам насиб этавермай-ди. Бу ҳам Аллоҳнинг инояти. Худо берган оғир, масъ-улиятли бурчни оғишмай, доҳийлик касалига берил-май адо этиш учун жуда катта ақл-идрок ва фаҳм фаросат керак.

* * *

Энди зиммасига масъулият олишдан чўчимайдиган кишилар ишлайдиган замон келди.

* * *

Ўта ўқимишли, руҳан бардам ва жисмонан бақувват кишиларгина истиқлол ва тараққиёт йўлини босиб ўта олади.

* * *

Мен илгари нутқларимда кадрларни бир неча тоифага ажратган, кимлар билан қандай ишлаш кераклиги тўғрисида фикримни баён этган эдим. Биринчи тоифа, бу — ҳозирги оғир вазиятдан фойдаланиб қолишга ҳаракат қиладиган, фақат ўз манфаатини ўйлайдиган, халқ-ғам ташвишидан бегона кимсалардир. Иккинчи тоифа эса-бефарқ, лоқайд одамлар бўлиб, уларни «ўйинчи» дегим келади. Бундай раҳбарлар ҳеч кимга қарши гапиришни, душман орттиришни ҳоҳламайди. Ҳўйин билан юрибди. Шамолга қараб туради. Хушомадгўйлик билан овора.

* * *

Энди ёш, эл-юрт ишига жонини тиккан — мен учинчи тоифага киритган кадрларга умид боғлашимиз керак.

* * *

Мен вилоят раҳбари, туман, шаҳар раҳбари, хўжалик раҳбарлари, кўйинки, одамларнинг ишончига сазовор бўлган барча раҳбарларга таъкидлаб айтмоқчиман. Биз ўтказаётган сиёсатнинг рўёбга чиқиши сизнинг фаолиятингиз билан узвий боғлиқ. Сизлар комил инсон тарбияси моҳиятига чуқур кириб бориб, ўта масъулият билан ёндошмас экансиз, бу дастурни рўёбга чиқариш жуда қийин.

* * *

Раҳбарлар бошқалардан кўра узоқни аниқ ва теран кўришлари керак. Биз, раҳбарларга, халқ доимо ишонч ва умид билан қарайди.

* * *

Баъзи раҳбар шахсларни ишдан олиш, уларнинг наздида, жонини олишдай гап. Кўрқади. Нега? Кўлидан бошқа иш келмайдими? Оч қоладими? Йўқ. Сабаби шуки, амалини суистеъмол қилиб келган бўлади. Мансабдан манфат топмаса, нега бунча кўрқади?

* * *

...Заиф раҳбар кучли муовиндан кўрқади.

* * *

Биринчи раҳбарликни зиммасига олган шахсга кўп ҳуқуқ берилган, лекин унинг масъулияти ҳам каттадир.

* * *

Раҳбар бўлиш ҳамманинг ҳам пешонасига ёзилмаган.

* * *

...Мақсад муродимизга етиш учун нима керак, деб сўралса — авваломбор эл-юртимизга инсофли, диёнатли, билимдон, тажрибали раҳбарлар, фаоллар керак, эл-юрт обрўси учун, ватанимиз манфаатлари учун жонини тиккан жонкуяр, камарбаста раҳбарлар керак.

* * *

Халқ нонини туя қилинаётганларга нисбатан кескин чоралар кўрилмаяпти. Зиммасига юклатилган ва-зифани бажармаса бу идоранинг нима кераги бор. Порахўрлик учун-ми? Оддий фуқарони ҳимоя қилиш учун эмасми? Табиий савол туғилади: милиция ўз бурчини бажармаса, божхона ходимлари порахўр бўлса, прокурор заиф ўйинчи бўлса, ҳокимларнинг қулоғи қар, кўзи кўр бўлса, оддий фуқаро кимга боради? Уни ким ҳимоя қилади? Унинг ташвиши, ғамини ким чекади? Қани адолат, қани ҳақиқат? Шу ишни бажармаса елкасига погон таққанлар нега керак? Нима учун уларга отнинг калласидек ойлик бериб қўйибмиз? Нима учун шунча шароит яратиб бердик? Одамларни ҳимоя қилиш учун эмасми?

* * *

Энг аввало, раҳбардан ақл-идрок талаб этилади. Ақл-идрокли бўлиш билан бир қаторда раҳбар одам мустақам иродали, иймони бутун, ориятли бўлиши шарт. У бағри кенг, айни замонда талабчан бўлиши шарт.

* * *

Раҳбарнинг обрў-эътибори пўрим кийиниши, савлату салобат билан эмас, балки етим-есирларга, ногиронларга, муҳтожларга, кексаларга меҳрибонлиги билан ўлчанади.

* * *

Халққа, ватанга садоқат ота-онага садоқатдан бошланади. Ота-онаси рози инсондан худо ҳам рози.

* * *

Биз раҳбарлик лавозимларида ўқимишли, илму фанга чанқоқ изланувчан кишиларни кўрмоқни истаймиз.

* * *

Раҳбар шахс энг камида битта касб-ҳунар негизини билиши, шу касб эгаси сифатида бошқаларга устозлик қила оладиган даражада бўлиши шарт. Маданият, одобахлоқ бобида ҳам кишилар ўз раҳбарларидан намуна олса нақадар ибратли бўларди!

* * *

Чинакам раҳбар енгил-елпи шуҳратга, қуруқ дабдабага учмайди. У ўз қадрини билиши баробарида ўзгаларнинг ҳам қадрига етади.

* * *

Юраги, тафаккури, мафкураси, нияти бошқа бўлган кимсалар бундан буёғига аравадан тушиб қолаверади...

* * *

Биз ҳеч кимни мажбуран раҳбарликка қўяётганимиз йўқ. Бу борада ҳеч кимга зуғум ҳам қилинаётгани йўқ. Агарки, қайси бир раҳбарга шу сиёсат маъқул бўлмаса ёки ўзи шу сиёсатга муносиб бўлмаса, мардона келиб, энди, бу талаблар жуда кучайиб кетди, мени ўз ҳолимга қўйинглари, мен бу мақсадларга лойиқ эмасман, деб айтиши лозим эмасми?!

* * *

Минг афсуски, айрим раҳбарларимиз айтаётган, юритаётган сиёсатларига ўзлари ишонмайди. Гоҳ у томонга, гоҳ бу томонга шох ташлаб «ўйин» қилиб туради. Иродаси мўрт, иймони суст бундай раҳбарларнинг хатти-ҳаракатларига қатъият билан муносиб баҳо бериш лозим.

* * *

Бугунги замонда садоқатли бўлиш қийин. Оқим у томонга тортади, нафс бу томонга, «ўйинчилик» бошқа томонга. Шундай пайтда одам агар мард бўлса, иродаси бақувват бўлса, иймони бутун бўлса, у ёқ-бу ёққа оғиб юрмайди.

* * *

Раҳбар бўлиш учун авваламбор курашчи бўлиш керак, иродаси бақувват, иймони бутун бўлиши даркор. Етакчи раҳбар, шахс биринчи галда пок ва шижоатли, азму қарор соҳиби бўлиши лозим.

* * *

Эски мустабид, ҳукмронлик, зўравонлик, буйруқ-бозлик замонига қайтиш йўқ. Эски тизимда суяги қотган, шу замонни кўмсаб юрган, истаб, ҳавас қилиб юрган раҳбарларга орамизда ўрин бўлмаслиги керак. Буни ҳаммамиз англаб олишимиз зарур.

* * *

Эҳтимол, нопок раҳбарнинг қилмишларини назорат органлари билмаслиги ҳам мумкин. Аммо халқ билди. Халқ билган куни бундай раҳбар назардан қолади.

Халқ назаридан қолиш эса агар жиндек виждони бўлса, ўлим билан баробардир.

* * *

Ҳар ким ўз нонини ҳалол топса, ўз вазифасини тўғри бошқарса, олам гулистон бўлмайдами, ахир?

* * *

Раҳбарлик лавозим, мансаб эмас, аввало, одамларга хизмат қилиш масъулияти эканини барча тўғри тушуниб олмоғи лозим. Раҳбар дегани ҳаммадан кўпроқ ишлаб, фуқаролар саодати ва юрти равнақи учун елиб югурадиган фидойи инсон бўлиши керак.

* * *

Халқ ҳамиша ўз дастурхонига, туриш-турмушига қараб раҳбарларнинг ишига баҳо беради... Ўзининг хатти-ҳаракати билан ҳукумат шаънига доғ туширадиган раҳбарлар орамизда бўлмаслиги керак.

* * *

Агар мансабдор раҳбарлик лавозимида ўтирганлар ташаббус кўрсатиб, жонкуярлик қилиб, курашга аввало ўзи бел боғласа, қолаверса, халққа мурожаат қилса, ҳар доим халқимиз ёрдамга чиқади.

* * *

Раҳбарлик қобилияти ҳам, менинг фикримча, одамзодга Аллоҳ таоло берадиган ноёб бир инъомдир. Бинобарин, раҳбар шахс ана шу юксак талаб ва мезонларга муносиб бўлиши зарур.

* * *

Ҳаётий тажриба шуни кўрсатдики, инсофли, янгиликка интилувчи, кучли раҳбар атрофида соғлом фикрловчи, изланувчан, тadbиркор ва ишбилармон кишилар кўпаяди. Қарабсизки, бундай иш қайнаб турган жойда муҳит ҳам соғлом, одамларининг ҳам кайфияти яхши.

* * *

...Одамларнинг бошини қовуштириб, тинчлик-товушлигини сақлаб, уларнинг эзгу ниятларини амалга ошириш йўлидан бошлайдиган, ҳамдард ва раҳнамо бўлиб, ўзидан ном қолдирадиган ҳам раҳбар. Ёки аксинча, мансаб курсисига ўтириб, ваъдаларига вафо қилмасдан, ўз манфаатини кўзлаб ҳаром-харишга қўл урадиган, ишнинг кўзини билмасдан, қўлидан иш келмасдан жамоа ҳаётини вайрон қилиб ўзидан доғ қолдирадиган ҳам раҳбар.

* * *

Албатта, ҳеч ким осмондан тайёр раҳбар бўлиб тушмайди. Инсон фақатгина олийжаноб фазилатларга эга бўлиб туғилмайди. Агарки, одамзод ўрганмоқчи бўлса, кундалик ҳаёт ўзининг сабоқлари, аччиқ тажрибалари билан уни кўп нарсага ўргатиши мумкин.

* * *

Маърифатсиз раҳбар ҳамиша ўз теварагида маърифатсиз раҳбарларни йиғиш билан машғул бўлади. Чунки унинг ягона мақсади ўз амалини мустақкамлашдан иборат бўлиб қолади. Шу сабабдан ҳам у ғайратли, фидойи, маърифатли кишиларни ҳокимиятга яқинлаштирмасликка тиришади, уларни бадном қилади, уларнинг ютуғидан азобланади.

* * *

Тажриба кўпинча шуни кўрсатадики, янги тайинланган раҳбар аввал бир йил иш ўрганади. Яна бир йил баҳоли-қудрат ишлайди, ҳаракат қилади. Афсуски, ана шундан кейин, ўзини озгина ушлаб олганидан кейин, бели бақувват бўлиб қолганидан кейин, болачақани жойлаштириб, яна етти пуштига етадиган молбойлик тайёрлаб қўйганидан кейин, қарабсанки, раҳбарнинг ўзиям чакнамайди, кўзиям чакнамайди, ҳаракатлари суст, ишга ҳафсалалари йўқ, қисқача, содда қилиб айтганда, «оқсоқоллик гаштини суриб, шунчаки «ҳорманг!» — бор бўлинг!» деб юрадиган бўлиб қолади.

* * *

Ношуд раҳбарнинг хушомадгўйлари, лаганбардорлари рост гапни айтган одамларнинг ҳолини вой қилади. Натижада тўғри ва ҳалол гапирадиган одамнинг ҳам ҳафсаласи пир бўлади, у ҳам кўриб кўрмасликка, билиб билмасликка олиш йўлига ўтади.

* * *

Андиша ўз йўли билан, лекин инсон, энг аввало, журъатли ва жасур бўлиши лозим. Дард яширилса, оқибати ёмон бўлади мадда бойлаб кетади. Ўз дардимизни ўзимиз ошкор этишимиз, ўз вақтида чора топишимиз, тузатишимиз, бу ҳар кунлик оддий одатимизга айланиши зарур.

* * *

...Бизнинг сиёсатимиз қуйидагича: кимки қачон ва қаерда ишлаган бўлмасин, қайси юксак лавозимда ва қанча кўп йил ишлаган бўлмасин, қандай ишларини, жумладан, ноъмақул ишларни қилган бўлмасин, улар-

нинг кетидан қувиш, эски гуноҳларини қовлаш, уларга «компромат» йиғиш, уларнинг ҳаётини бузиш, бола-чақасига, қариндош уруғига тазйиқ ўтказиш бизнинг мақсадимизга, сиёсатимизга мутлақо зид.

Улар ўз ҳолини билиб, қилган гуноҳлари учун Оллоҳга чин кўнгилдан тавба-тазарру қилиб ўтираверсин.

* * *

Бугун замон ўзгарди. Эскича фикрлайдиган кадрлар бугунги сиёсатимизга мутлақо тўғри келмайди. Яъни лаганбардор, хушомадгўй, ҳар қандай топшириққа ҳам ўйламасдан «лаббай» деб жавоб берадиган, ўз фикри йўқ, аммо ўзидан каттароқ амалдорнинг бемаъни фикрини ҳам сиёсат қилиб олувчиларга энди орамизда ўрин йўқ.

* * *

Икки кўлини кўксига қўйиб таъзим бажо этувчи «мулозим»ларнинг замони ўтди. Бугун уларни Президент эмас, замон қабул қилмайди. Яна такрорлаб айтаман: замон уларни қабул қила олмайди.

* * *

Ўз фикрига эга бўлганлар, дунёқарашини кенг, ўз фикрини ҳимоя қилишга қодир бўлганлар, энг муҳими, жамоат манфаатларини ўзининг шахсий манфаатидан устун қўядиганлар, қатъиятли, ориятли, ташкилотчи, эл-юрт дардини юрагидан ўтказадиган мард инсонларнинг замони келди.

Қани энди шундай мардлар юртимизда кўп бўлса!

* * *

Яхшининг қадрини халқ билади, халқнинг тақдирини мард билади, деган нақлнинг маъно-мазмунини ҳеч қачон унутмаслигимиз лозим.

* * *

Битта ўзини йўқотган қобилиятсиз одам раҳбар бўлиб қолаверса, бунинг жабру жафосини минглаб одамлар тортади.

* * *

Қайси раҳбар ўз ишидан, ҳаётидан қониқиб, интилиш, изланишдан тўхтаса, у ерда тараққиёт бўлмайди.

Минг афсуски, айрим ҳолатларда раҳбарнинг ваколати қанча оширилса, шунча кўп худбинлик касалига учрайди, очкўзлик гирдобига, таъмагирлик комига тushади. Худди дуо кетгандай.

* * *

Лавозим, вазифа ҳақида гап кетганда, каттами-кичикми, тасдиқланиш олдидан текшириб чиқилади, олдинги фаолияти ўрганилади, дуппа-дуруст одам. Соғлом меҳнаткаш оилада тарбия олган, билими ҳам етарли, ҳаракати ҳам бор. Зиммасига олаётган масъулияти ҳақида гапиради, катта-катта ваъдалар беради. Унинг гапларини эшитиб, эртага масжидга имомликка тавсия қилса ҳам бўлади.

Лавозимга ўтиргандан кейин эса кўпи билан бирикки йил ишлайди, сўнг мутлақо ўзгариб кетади. Ишни атрофдаги одамларни ўзгартиришдан бошлайди.

* * *

Ҳаёт фалсафасидан ва тажрибасидан айтиш мумкинки, ким мўмай даромад, нопок йўл билан бойлик топса, у ҳаминша халқ нафратига учрайди. Ҳалол меҳнати, пешона тери эвазига эмас, ўғрилиқ, таъмагирлик ва порахўрлик билан топган маблағи ҳеч қачон татимайди. Жамиятга, эл-юртга наф келтирмайди.

* * *

Халқимизда «қилмиш-қидирмиш» деган мақол бор. Яна «қинғир ишнинг қийғи қирқ йилдан сўнг ҳам чиқади» дейишади. Шундай экан, қинғир ишни эл-юрт назаридан яшириб бўлмайди. Бундай одам бугун бўлмаса, эртага шармандай шармисор бўлиб, шунча йил ишлаб, меҳнат қилиб топган обрў-эътиборини бир кунда йўқотиб қўйиши мумкин.

* * *

Энг оғири — нафақат эл-юрт, балки ўзининг қариндошлари, таниш-билишлари олдида иснодга қолади. Ўз фарзандлари олдида бошини кўтара олмасдан юришдан ортиқроқ азоб-укубат бормикан?

* * *

Жамиятимизни янгилаш, ислохотларни ҳаётга татиқ этиш, бозор иқтисодиёти асосларини барпо қилишга ўтар эканмиз, ана шундай онги қотиб қолган, азмушижоатдан йироқ, эл-юрт манфаати учун куйиб-ёнмайдиган кадрлар муттасил равишда ишнинг белига тепиб туришини ҳис қилдик, очигини айтсам, ҳозир ҳам сезяпман.

* * *

Ислохотларнинг тақдири ва самараси биринчи навбатда кадрларнинг савиясига, уларнинг замон ва тараққиёт талабларига нечоғлик жавоб беришига тақа-

либ қолар эди. Юртимизнинг эртанги ҳаёти ва тақдир авваламбор шу муаммоларни узил-кесил ечиш билан чамбарчас боғланганлигини ҳар қайси фикрловчи одам англаши қийин эмас.

* * *

Одамлар ҳар қандай раҳбарни биринчи галда унинг фаолияти, ишининг амалий натижасига қараб баҳолайди. Куруқ савлат ва баландпарвоз гаплар билан эмас, фақат шу ҳисобидан раҳбар обрў топиши, ҳурмат қозониши мумкин.

* * *

Одамларимиз олис қишлоқда ёки катта шаҳарда яшашидан, ишчи ёки зиёли эканидан қатъи назар, ҳозирги вақтда раҳбарларга алоҳида талаб кўзи билан қарамоқдалар.

Одамлар раҳбар курсисида ўтирганлардан биринчи навбатда:

авваламбор, унинг ватанпарвар ва юртпарварлик фазилатларига эга бўлиши, она юртини чин қалбидан севиши ва ардоқлаши, эл юрти учун ўзини аямаслиги, керак бўлса бу йўлда жонини ҳам фидо қилишга тайёр бўлишини,

ўз касб-корининг устаси, шу ишнинг чинакам билимдони, бу борада бошқаларга ўрнак бўлишини кутади.

* * *

Жамоатчилик, халқ раҳбар шахснинг мустақил дунёқараши, кенг фикрлаши, узоқни кўра билиш қобилияти билан бошқалардан ажралиб туришини, иймон-этиқоди мустаҳкам, иродаси бақувват, ор-номусли, ҳаром-хариш ишлардан ҳазар қиладиган, изланувчан, ташаббускор, тadbиркорлик фазилатига эга бўлишини, ташкилотчи, талабчан ва қатъиятли бўлишини истайди.

* * *

Афсуски, лавозим, вазифани худди ота-бобосидан қолган мерос деб биладиган раҳбарлар ҳам учраб туради. Ҳаётимизда шундай кимсалар ҳали оз эмаслигини тан олишимиз ва бу каби ҳолатларга қарши курашмоғимиз зарур.

* * *

Шуни унутмайликки, бу дунёда ҳамма нарса ўткинчидир. Амал ҳам, мол-дунё ҳам, шон-шуҳрат ҳам ўтиб кетади. Фақат халқ, халқнинг хотираси доимо яшайди. Шундай экан, ҳар бир инсон ана шу халқ хотирасида ўзидан яхши ном, эзгу ва савобли ишлар қолдириш ҳақида ўйлаши керак.

ОИЛА — ЖАМИЯТ НЕГИЗИ

Ҳар бир инсонга ҳаёт ато қилувчи, ҳар бир инсон кўнглини мунаввар этувчи, найинки оилада, балки бутун жамиятга ҳам аҳиллик, тотувлик, меҳр-оқибат бағишлагувчи ҳам аёл зотидир. Аёл — табиатнинг энг буюк мўъжизаси. Бу мўъжиза олдида таъзим бажо этиш ва улуг мўъжизани яратган Оллоҳ таолога чексиз ҳамду санолар айтиш ҳар биримизнинг инсоний бурчимиздир.

* * *

Мен шуни айтмоқчиманки, Яратганнинг ўзи сиз билан бизга, юртимизга насл-насабимизни асрайдиган, давом эттирадиган гўзал аёлларни — ажойиб мўъжизани ҳам ато этган.

* * *

Ҳар қандай жамоани, ҳар қайси жамиятни, ҳар қандай муҳитни, авваламбор аёлларимиз обод этади.

* * *

Агар дунёда энг мураккаб, шу билан бирга, энг масъулиятли касб нима деб сўрашса мен... ота-оналик, мураббийлик, деб айтган бўлардим. Нега деганда, бунинг масъулиятини, бунинг оқибатини тушуниш керак, англаш керак.

* * *

Оила ҳақида гапирар эканмиз, авваламбор, оила ҳаётнинг абадийлигини, авлодларнинг давомийлигини таъминлайди, муқаддас урф-одатларимизни сақлайдиган, шу билан бирга, келажак насллар қандай инсон бўлиб етишишига бевосита таъсир кўрсатадиган тарбия ўчоғи эканини тан олишимиз даркор.

* * *

Бола туғилган кундан бошлаб оила муҳитида яшайди. Оилага хос анъаналар, қадриятлар, урф-одатлар бола зуваласини шакллантиради. Энг муҳими, фарзандлар оилавий ҳаёт мактаби орқали жамият талабларини англайди, ҳис этади.

* * *

Ўзбек оиласи мустабиллик замонида ҳам ўзининг тарихан шаклланган қиёфасини йўқотмади.

* * *

Шарқда қадим-қадимдан оила муқаддас Ватан саналган. Агар оила соғлом ва мустаҳкам бўлса, маҳалла-

да тинчлик ва ҳамжихатликка эришилади. Бинобарин, маҳалла-юрт мустаҳкам бўлсагина, давлатда осойишталик ва барқарорлик ҳукм суради.

* * *

...Оила фаровонлиги — миллий фаровонлик асосидир.

* * *

Ҳалоллик, ростгўйлик, ор-номус, шарму ҳаё, меҳроқибат, меҳнатсеварлик каби барча инсоний фазилатлар энг аввало оилада шаклланган.

* * *

Юртимиздаги ҳар бир инсон учун Ватан тушунчаси, аввало, оиладан бошланади.

* * *

Мендан энг катта бойлик нима деб сўраса, билимли, ақли, одобли, эртанги кунни ўйлайдиган фарзанд ота-онанинг энг катта бойлиги деб айтган бўлур эдим. Бундай бойликка эга бўлганларни жамоа бой-бадавлат ота-она, бой-бадавлат оила деб тан олади. Бундай оила ҳеч қачон хор бўлмайди.

* * *

Оила муқаддаслигин таъминловчи биринчи омил — Она, аҳли аёлнинг покизалиги, оқилалиги, меҳру муруввати, садоқати ва вафодорлигидир.

* * *

Табиийки, Она алласи фақат чақалоқнинг ором олиши учунгина айтилмайди, балки унинг воситасида боланинг кўнгил дунёсига миллий руҳ киради. Она тилидаги меҳр-муҳаббат, наслий туйғулар ва орзулар гўдакнинг жисму жонида илдиз қолдиради.

* * *

Республикада собитқадамлик билан халқчил адолатли жамиятни бунёд этиш — бош вазифадир. Меҳнатсевар ва бадавлат, маънавий етук ва маданиятли оила — шу жамиятнинг асосини ташкил этади.

* * *

Ўзининг саломатлиги ҳақида шахсан ғамхўрлик қилиб бориш маданиятини ёшлиқдан, оила, мактаб, маҳалла, соғлиқни сақлаш тизими, жисмоний тарбия, спортнинг кўмагида сингдириши керак.

* * *

Фарзанд кўриб, ота бўлиш, она бўлиш бахтдир.

***

Ҳозир тарбия масаласига эътибор берилмаса, келажак бой берилади.

***

Худо берган болани боқиш, тарбиялаш, юртнинг асл фарзанди этиб вояга етказиш, аввало шу заминда яшаётган, ота-онанинг, қолаверса, шу эл тақдири қўлига ишониб топширилган раҳбарларнинг зиммасига юксак масъулият юклайди.

ҲАЁТИМИЗ ЧИРОҒИ, УМРИМИЗ ГУЛИ

Биз оила ҳақида гапирар эканмиз, авваламбор, оила ҳаётнинг абадийлигини, авлодларнинг давомийлигини таъминлайдиган, муқаддас урф-одатларимизни сақлайдиган, шу билан бирга, келажак насллар қандай инсон бўлиб етишишга таъсир кўрсатадиган тарбия ўчоғи эканини тан олишимиз зарур.

***

Биз ўз ҳаётимиз ва келажакимизни қураётганда беқиёс миллий қадриятимиз бўлмиш оилани асосий таянч деб биламиз. Чунки ўзлигимизга қайтиш, миллий урф-одатларимизни эъзозлаш, катталарга хурмат ва кичикларга ғамхўрлик, одамийлик, ҳалоллик, олийжаноблик, меҳру оқибат сингари асл инсоний фазилатлар айнан оила муҳотида шаклланади.

***

...Инсон, Оила, Аёл тушунчаларини бир-биридан ажралган ҳолда тасаввур этиб бўлмайди.

***

Мен инсонни инсон қиладиган ҳам, майиб-мажруҳ, бахтиқаро қиладиган ҳам оиладир, деган фикрни айтиб ўтган эдим. Шу мулоҳазани давом эттириб айтиш мумкинки, Худонинг марҳамати билан оилани оила қиладиган зот — бу Аёлдир.

***

...Аёлнинг оиладаги, жамиятдаги мавқеини олиб қарайлик. Тарихимизнинг қайси даврига назар солмайлик, Аёл ва Она мудом эзгулик тимсоли; мураббий ва комил инсон тарбиячиси бўлиб келганини кўрамиз.

***

Оилани ҳам, жамиятимизни ҳам бирлаштириб, унга файзу баракот киритадиган, хонадонларимизни меҳр-

муҳаббат, нафосат, эзгулик нури билан мунаввар қиладиган зотлар ҳам аслида муътабар оналаримиз, мунис опа-сингилларимиздир.

* * *

Оқила, гўзал аёллар ўзларининг ғамхўрлиги, меҳрибонлиги, қалби дарёлиги билан оиладаги, қолаверса, бутун жамиятдаги мувозанатни, поклик, ҳалоллик, сямимият ва адолат муҳитини сақлаб турадилар.

* * *

Улуғ донишмандлар Ватанга энг муносиб таъриф излаганда, уни Она сиймосига қиёс этганларида катта маъно бор. Дунёда «муқаддас» деган сўзга энг муносиб зот ҳам — Онадир.

* * *

Онани эъозлаш — бизнинг миллатимиз, халқимиз учун олий қадрият даражасига кўтарилган фазилят. Чунки аёлларни қанча улуғласак, ҳаётимизнинг чироғи, умримизнинг гули деб эъозласак, демакки, оиламизни, Ватанамизни эъозлаган бўламиз.

* * *

Инсоният тарихи шундан гувоҳлик берадики, минг йиллар давомида ҳар қайси жамиятнинг маданий даражаси ва маънавий баркамоллиги аёлларга бўлган муносабат билан белгиланади. Айниқса, аёлларга шарқона эҳтиром ва эъоз биз учун ибратли меросдир.

* * *

Бежиз эмаски, Шарқда аёлни фариштага қиёс қилишади. Чунки фаришталар Аллоҳ таоло яратган энг пок, энг бегуноҳ зотлардир.

* * *

Халқимизнинг буюк тарихида ўзининг жасорат ва матонати, ақл-заковати, нафосат ва назокати билан ўчмас ном қолдирган Тўмарис, Бибихоним, Гулбадан-бегим, Зебуннисо, Нодира, Увайсий, Анбар отин ва бошқа юзлаб аёлларимизни ҳамиша эҳтиром билан тилга оламиз.

* * *

Аёлларга бўлган чексиз ҳурмат-эҳтиромимизнинг яна бир сабаби шундаки, аёл — аввало ҳар инсоннинг бешигини тебратган, оқ сути билан унинг юрагига одамийлик фазилятларини сингдирадиган, уни ҳаёт бўронларидан асраб-авайлайдиган фидойи инсондир.

* * *

...Ўсиб келаётган янги авлодни ким она алласи билан эзгуликка ўргатади, ким уни парвариш қилади, ким уни Ватанга, халққа садоқат руҳида тарбиялайди, ким етук инсон қилиб вояга етказади?

Албатта, халқ тақдири, миллат истиқболи учун ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлган бу улуғ ва масъулиятли иш фақат оналарнинг қўлидан келади.

ЁШЛАР — ЭРТАНГИ ҲАЁТИМИЗ

Демократик жамиятда болалар, умуман, ҳар бир инсон эркин фикрлайдиган этиб тарбияланади. Агар болалар эркин фикрлашни ўрганмаса, берилган таълим самараси паст бўлиши муқаррар. Албатта, билим керак. Аммо билим ўз йўлига. Мустақил фикрлаш ҳам катта бойликдир.

* * *

...Биз комил инсон тарбиясини давлат сиёсатининг устувор соҳаси деб эълон қилганмиз. Комил инсон деганда биз, аввало, онги юксак, мустақил фикрлай оладиган, хулқ-атвори билан ўзгаларга ибрат бўладиган: билимли, маърифатли кишиларни тушунамиз. Онгли, билимли одамни олди-қочди таплар билан алдаб бўлмайди. У ҳар бир нарсани ақл, мантиқ тарозисига солиб кўради. Ўз фикр-ўйи, хулосасини мантиқ асосида қурган киши етук одам бўлади.

* * *

Ўз келажагимизни ўз қўлимиз билан қурмоқдамиз.

* * *

...Эркин фуқаро — онгли яшайдиган, мустақил фикрга эга бўлган шахс маънавиятини камол топтириш бизнинг бош миллий ғоямиз бўлиши зарур.

* * *

...Олдимизда ниҳоятда муҳим, келажагимизни ҳал қилувчи янги вазифа турибди. Бу вазифа эркин фуқаролик жамиятининг маънавиятини шакллантириш, бошқача айтганда, озод, ўз ҳақ-хуқуқларини яхши танийдиган, боқимандаликнинг ҳар қандай кўринишларини ўзи учун ор деб биладиган, ўз кучи ва ақлига ишониб яшайдиган, айни замонда ўз шахсий манфаатларини халқ, Ватан манфаатлари билан уйғун ҳолда кўрадиган комил инсонларни тарбиялашдан иборатдир. Мен мана шундай инсонлар ҳақида ўйлар эканман, дунёқараши мус-

тақиллик йилларида шаклланган ёшларимизда келажак маънавиятининг умидбахш куртакларини кўрган-дек бўламан. Ва уларнинг келажакига катта ишонч ва завқ билан қарайман.

* * *

Бизнинг аждодларимиз ҳамиша узоқни кўзлаб яшаган. Миллат, Ватан, халқ истиқболи деган муқаддас тушунчалар ҳамма вақт қалбимизнинг тўридан жой олиб, ҳар биримизнинг ҳаёлимизда, онгимизда чарх уриб туриши даркор.

* * *

Чинакам халқ бўлсак, чинакам миллат бўлсак, улкан қудратли дарёга айланайлик, фарзандларимизга ўзгалар ҳавас қиладиган, озод ва обод Ватан қолдирайлик.

* * *

Ёш йигит-қизларимизнинг ишда, турмушда, оила ва жамоа орасида ўз ўрнини тополмаслик ҳолатлари уларнинг жамиятда ўз қадрини йўқотишига олиб келди.

* * *

Ўз қадрига, ўз шаънига эга бўлмаган инсон ҳаётда кўп-кўп тўсиқларга дучор бўлади, беқарор ва салбий таъсирларга тез берилади, унинг шахс сифатидаги емирилиши ҳам тез кечади.

* * *

Дунёга умид билан қадам қўйиб келаятган навниҳол инсон ҳаётдан муносиб ўрнини топса, турмушдан, тақдирдан; ватандан рози бўлиб яшайди, умр бўйи бунёдкорлик фаолияти билан машғул бўлади.

Бу ғоят муҳим ижтимоий-сиёсий аҳамиятга эга бўлган масаладир.

* * *

...Таълимнинг янги модели жамиятда мустақил фикрловчи эркин шахснинг шаклланишига олиб келади. Ўзининг қадр-қимматини англайдиган, иродаси бақувват, иймони бутун, ҳаётда аниқ мақсадга эга бўлган инсонларни тарбиялаш имконига эга бўламиз. Ана шундан кейин онгли турмуш кечириш жамият ҳаётининг бош мезонига айланади.

* * *

...Таълимнинг янги модели жамиятимизнинг потенциал кучларини рўёбга чиқаришда жуда катта аҳамият касб этади.

* * *

Ҳар қайси инсонда муайян даражада интеллектуал салоҳият мавжуд. Агар шу ички қувватнинг тўлиқ юзага чиқиши учун зарур бўлган барча шарт-шароит яратилса, тафаккур ҳар хил қотиб қолган эски тушунча ва ақидалардан холос бўлади.

* * *

Ўзбек миллатининг, ўзбек фарзандларининг қобилияти, зеҳн-заковат, тиришқоқлик борасида бошқа ҳеч бир миллат ёки халқдан қолишадиган жойи йўқ.

* * *

Бугун жаҳон биздан ўз сўзимизни айтишимизни, ўз тафаккуримизни намоён этишимизни талаб қилмоқда. Бошқа халқлар, бошқа миллатлар бизга ётсираб — беписанд қарамаслиги, балки бизни эътироф этиши, бизни эҳтиром этиши керак. Биз ана шу юксак муносабат ва ҳурматга лойиқ бўлишимиз даркор.

* * *

Кадрлар тайёрлаш бўйича Миллий дастур тасодифан пайдо бўлгани йўқ — бу айнан шу халқимизнинг қон-қонига сингиган маърифат қонуниятининг давоми.

* * *

Ёшларни замонавий фан-техниканинг, умуман илм-фаннинг ютуқларидан баҳраманд қилмасдан туриб, уларга юқори малакали ихтисос эгалари бўлиб етишишига шароит туғдирмай туриб, биз республикамиз халқ хўжалигини, саноат ишлаб чиқариши соҳаларини тубдан ўзгартира олмаймиз. Буни ҳам доим ёдда тутиш керак.

* * *

...Ҳар қандай улуг мақсадларга интилиш, янги жамият, фаровон турмуш куриш, инсон зотига муносиб гузал ҳаёт барпо этиш, аввало, шу жамият аъзолари бўлган комил одамларга, келажак баркамол авлодга боғлиқдир.

* * *

Соғлом авлодни тарбиялаш — буюк давлат пойдеворини, фаровон ҳаёт асосини куриш деганидир.

* * *

Буюк давлат, буюк келажакимизга эришиш учун оқил, маърифатли, аини пайтда ўзининг ўтмиши, улуг қадриятлари, миллати билан фахрланадиган ва келажакка ишонадиган инсонларни тарбиялашимиз керак.

* * *

XXI асрда, мен ишонаман, маданият, илму маърифат учун жонини берадиган ва буни ҳаётининг асосий мақсади қилиб қўядиган янги авлод пайдо бўлади. Биз ана шу авлод учун яшайтимиз. Биз ана шу олижаноб мақсадларни одамлар қонига сингдириш учун ҳаракат қиляпмиз.

* * *

Биз кутаётган авлод мана шу бойликни дунёдаги энг катта бойлик деб билса, ҳаётини шунга бахшида этса, билингки, одамзот ёруғ кунларга эришиши муқаррар.

* * *

Ислохотларнинг тақдири, унинг қай даражада амалга оширилиши биринчи навбатда кадрларнинг малакасига, уларнинг ўз ишларини қай даражада ўзлаштириб олганлигига, юртпарварлиги ва фидойилигига боғлиқ.

* * *

Эртанги кун янгича фикрлайдиган, замонавий билимларга эга бўлган юксак малакали мутахассисларни талаб этади.

* * *

Барчамиз яхши биламизки, келажак авлод ҳақида қайғуриш, соғлом, баркамол наслни тарбиялаб етиштиришга интилиш бизнинг миллий хусусиятимиздир.

* * *

Демократик жамиятда болалар, умуман, ҳар бир инсон эркин фикрлайдиган этиб тарбияланади.

* * *

...Қош қўяман деб, кўз чиқармаслик керак. Кадрлар тайёрлашда ўйламай босилган қадам хунук оқибатларга олиб келиши мумкин.

* * *

Айтиш керакки, кадрларни пухтароқ қилиб тайёрлашмасдан, уларга ишонмасдан ва қўллаб-қувватламасдан, ўйлайманки, бирон бир соҳада аҳволни ҳеч қанақа тарзда ўзгартириб бўлмайди.

* * *

Келажакда Ўзбекистон юксак даражада тараққий этган иқтисоди билангина эмас, балки билимдон, маънавий жиҳатдан етук фарзандлари билан ҳам жаҳонни қойил қилиши лозим.

* * *

Бизга миллий кадрлар тайёрлашнинг махсус дастури керак.

* * *

Ҳар қандай миллатнинг раънақи, умумбашарият тарихида тугган ўрни, миқёси ва шуҳрати бевосита ўз фарзандларининг ақлий ва жисмоний етуклигига боғлиқдир.

* * *

Ақлий заковат ва руҳий-маънавий салоҳият маърифатли инсоннинг икки қанотидир.

* * *

Биз истеъдодли, фидойи болаларимиз, фарзандларимизга билим ва касб чўққиларини забт этиши учун қанот беришимиз керак.

* * *

Келажаги буюк давлат энг биринчи навбатда бўлажак фуқароларнинг маданияти, маълумоти ва маънавияти ҳақида ғамхўрлик қилмоғи зарур.

* * *

Замон талабига мос мутахассис тайёрламоқчи эканмиз, биринчи навбатда ўқув юрларимизнинг шакли, қиёфаси ва таркиби, моддий базаси ҳам замонавий бўлиши шарт.

* * *

Бизга битирувчилар эмас, мактаб таълим ва тарбиясини кўрган шахслар керак.

* * *

Ёшларга миллий ватанпарварлик руҳида таълим-тарбия бериш бугунги куннинг жиддий вазифаларидан ҳисобланади.

* * *

Дипломга эга бўлиш — бу ҳали том маънодаги зиёли эмас. Зиёли одам ўз тафаккур савияси, пок юраги, ички маданияти билан мутлақо бўлақча инсон бўлади.

* * *

Ҳар қайси инсон Оллоҳ таоло ато этган ноёб қобилият ва истеъдодини аввало ўзи учун, оиласининг, миллати ва халқининг, давлатининг фаровонлиги, бахтсаодати, манфаати учун тўлиқ баҳшида этса, бундай жамият шу қадар кучли тараққиётга эришадики, унинг суръат ва самарасини ҳатто тасаввур қилиш ҳам осон эмас.

* * *

Таълим ва уни ислоҳ қилишга сарфланган маблағ зое кетмайди, аксинча, жамиятимизни муваффақиятли ва изчил ислоҳ этиш учун қудратли, таъсирчан омил бўлади, пировардида «портлаш эффекти»ни беради.

* * *

Келажак бугундан бошланади. Ҳозир тарбия масаласига эътибор қилинмаса, келажак бой берилади.

* * *

Маънавий ва ахлоқий покланиш, имон, инсоф, диёнат, ор-номус, меҳр-оқибат ва шу каби чинакам инсоний фазилатлар ўз-ўзидан келмайди. Ҳаммасининг заминида тарбия ётади.

* * *

Биз тарбия ҳақида ўйлар эканмиз, ёшларнинг кексаларга ҳурмати юксак бўлиши таомилини йўқотмайлик.

* * *

Қаранглар, ҳозир ёшларимиз қандай кўз билан, қандай пок ният билан, қандай орзу-умидлар билан эртанги кунга интиляпти. Мен телевизорда уларнинг юрак сўзларини эшитиб, беихтиёр ҳаяжонга тушаман, ўз ҳаётимдан рози бўламан. Нега деганда, бу ёшлар — эртанги ҳаётимиз.

* * *

Эртанги кунимиз мана шу ёшларнинг қўлида, ёшларнинг ҳаракатида, ёшларнинг қурбида, керак бўлса, қудратида. Қаранг, шундай ҳаракат ҳозир бутун Ўзбекистонимизни қамраб олди. Мен шундан ғурурланаман. Бу ҳаракат, бу интилишни асло тўхтатиб бўлмайди. Лекин унга зарба бериш, ёшларни бу йўлдан қайтариш — ғанимларимизнинг ёвуз нияти. Буни ҳам чуқур ўйлаб кўриш, унинг сабаб-оқибатларини ўзимизга яққол тасаввур қилишимиз зарур.

* * *

...Қабиҳ кучларнинг яна бир нияти — ёшларимизнинг бугунги ижобий ҳаётий интилишларига зарба беришдан иборат. Чунки уларга ёш авлодимизнинг тараққиётга интилиши, ҳаётга бошқача, замонавий кўз билан қараши ёқмайди. Уларнинг мақсади — бугунги энг тараққий топган давлатлар билан ўрнатган алоқаларимизни узишга ёшларимиз тарбиясини издан чиқаришга, кадрлар тайёрлаш миллий дастурини йўққа чиқаришга қаратилган.

* * *

Душманларимиз шуни яхши билиб қўйсинки, биз ёшларимизни ҳеч кимнинг қўлига бермаймиз! Ёшларимизни ҳимоя қиламиз!

* * *

Агар биз шу ерда бўш келсак, ёш авлод тақдирига бефарқ қарасак, бу кечириб бўлмайдиган гуноҳи азим бўлади.

* * *

Такрор айтаман: ёшларимизни, болаларимизни, фарзандларимизни ҳеч кимнинг қўлига бермаймиз! Уларни ўзимиз, ўз қўлимиз билан тарбия қиламиз!

Нега деганда, булар бизнинг фарзандларимиз. Менинг фарзандим, сизларнинг фарзандларингиз. Нима учун мен ўзимнинг боламини қандайдир ақидапараст қўлига, разил ният билан юрган одамларнинг қўлига бериб қўйишим керак!

* * *

Мен қатъий ишонч билан айтаманки, Ўзбекистонда яшаётган миллион-миллион ёшлар менинг болаларим, менинг фарзандларим!

* * *

Фарзандларимиз биздан билимли, кучли, доно ва албатта бахтли бўлишлари шарт. Такрор айтаман: мана шу эзгу мақсад бугунги кунда ҳар биримизнинг ҳаётимиз мазмунига айланиши даркор.

* * *

Фарзандларимиз — бизнинг гуруримиздир. Бу ҳар бир инсон учун тушунарли, албатта.

* * *

Биз ҳақиқатдан ҳам ўз фарзандларимиз ва набираларимиз билан фахрланишни истасак — улар замонавий билим ва тажрибага эга, иймонли-этиқодли бўлишларига, Ватанимиз тарихида ўчмас из қолдирган буюк аждодларимизнинг ишларини давом эттиришларига эришишимиз лозим.

* * *

...Биз келажаги буюк бўлган давлат ва жамият қуришни истаймиз... Ана шу мақсадга етишишнинг муҳим шарти, яна ва яна такрорлаш жоизки, бизнинг ўрни-мизга келадиган авлоднинг билим савияси ва тафаккури билан бевосита боғлиқдир.

* * *

Мен замонавий фикрлайдиган, Ватанга садоқат руҳида тарбия олаётган, жаҳон тараққиёти ва маданияти билан ҳамқадам бўлишга интиляётган юз минглаб ёшларимиз билан бир қаторда ҳали шу даражага етмаган қанчадан-қанча фарзандларимиз ҳам борлигини ўйласам, олдимизда нақадар катта муаммолар турганини яққол тасаввур этаман.

* * *

...Оллоҳ берган ақл-заковати билан тўғри йўлни адашмай топа олишга қодир бўлган баркамол авлодни тарбиялаб етиштирсак, ўйлайманки, ўз мақсадимизга эришган бўламиз.

* * *

Биз келажак ёшларники, деган гапни кўп айтамыз. Келгуси наслларга биздан озод ва обод Ватан қолишини орзу қилиб яшаймиз. Барча эзгу ишларимиз замирида ана шу олижаноб мақсад мужассам. Биз шу азиз диёрда нафақат фарзандларимиз, балки, невра-чевараларимиз, йироқ-йироқ авлодларимиз ҳам тинч-омон, фаровон, бахтли-саодатли, маърифий ҳаёт кечиришини, Ўзбекистон деган юрт, ўзбек деган ном дунё тургунча туришини истаймиз.

* * *

Менинг энг катта ишончим... ёш авлоддир. Замонавий билимга эга, одобли, илмли, кўрсанг ҳавасинг келадиган, баркамол ва шижоатли фарзандларимиздир. Мен ўзимнинг тақдиримни ҳам, мамлакатимиз тақдирини ҳам ана шуларнинг қиёфасида кўраман. Киши ана шундай фарзандлари борлигидан куч олади, онги тиниқ-лашади, рағбатланади, кўкси тоғдай кўтарилади.

* * *

Энг аввало, бизнинг онгу тафаккуримизга, маънавиятимизга кишан бўлиб турган эски асоратлардан холи бўлган, замоннинг илғор талабларига жавоб берадиган ғайрат-шижоатли, мард, инсоф-диёнатли ёшларимизнинг ҳал қилувчи вазифаларга келиши учун йўлни кенг очиб бериш керак.

* * *

Бизнинг энг катта ишончимиз, мадад-таянчимиз — бу, ўсиб келаётган ёш авлодимиздир. Такрор айтаманки, мен ўзимнинг тақдиримни ҳам, мамлакатимиз ва мустақиллигимиз тақдири ва келажagini ҳам ана шу ёшлар қиёфасида, уларнинг пок қалби, эркин тафаккури, мустаҳкам иродаси ва дунёқарашида кўраман.

* * *

Биринчи галда соғлом фикрловчи, шу азиз Ватан қисмати ни ўз шахсий қисмати деб биладиган, мамлакатнинг эртаси учун бор масъулиятни зиммасига олишга қодир, жафокаш халқимиз учун, демократия ва адолат учун ўзини бахшида этадиган, фидоий, изланувчан ёш авлоднинг бошини қовуштириш, унинг мақсад ва интилишларига қанот бериш зарур.

* * *

Бизнинг келажагимиз, мамлакатимиз келажагига эса эртага бизнинг ўрнимизга кимлар келиши, биз қандай кадрлар тарбиялашимизга бугунлай боғлиқ десак, муболаға бўлмайди.

* * *

Мен оддий, бугунги кунда ҳаммамиз учун тушунарли бўлган ҳақиқатни такрор-такрор таъкидламоқчиман. Биз бугунги ҳаётимизнинг қайси масалалари ва вазифалари ҳақида, қайси истиқболлари ҳақида гапирмайлик, бошқариш ва ишлаб чиқаришнинг барча бўғинларида — ҳамма нарса бугун кадрларга ва яна кадрларга бориб тақалади.

* * *

Ёшлар хорижга чиқсин, ўқисин, ишлаб малака ортирсин.

* * *

Мен бир нарсага қаттиқ ишонаман: ёшларда шижоат бор, янгиликка интилиш бор, ихтиро қилишга, кашфиёт яратишга иштиёқ бор.

* * *

Буюк давлат, буюк келажагимизга эришиш учун оқил, маърифатли, айни пайтда ўзининг ўтмиши, улуғ қадриятлари, миллати билан фахрланадиган ва келажакка ишонадиган инсонларни тарбиялашимиз керак. Бундай инсонни тарбиялаш эса ижтимоий фанимизнинг муқаддас бурчидир.

* * *

Республикамызда ёш авлод ҳақида қайғуриш давлат сиёсатига айланди.

ФАРЗАНДЛАРИ СОҒЛОМ ЮРТ ҚУДРАТЛИДИР

Биз мустақиллигимизнинг илк йиллариданоқ соғлом авлод тарбиясини энг асосий вазифа деб белгиладик. Баркамол авлодни тарбиялаш масаласини давлат сиёсати даражасига кўтардик. Мустақил Ватанимизнинг биринчи ордени «Соғлом авлод учун» деб аталгани, «Соғлом авлод учун халқаро жамғармаси» тузилгани бунинг тасдиғидир.

* * *

Биз соғлом авлод деганда нимани тасаввур қиламиз? Соғлом авлод ғояси орқали биз олдимизга қандай мақсадларни кўямиз?

Соғлом авлод деганда, шахсан мен, энг аввало, соғлом наслини, нафақат жисмонан бақувват, шу билан бирга, руҳи, фикри соғлом, иймон эътиқоди бутун, билимли, маънавийати юксак, мард ва жасур, ватанпарвар авлодни тушунаман. Буюк миллатни фақат соғлом миллат, соғлом авлодгина кутқара олади.

* * *

Аслида Аллоҳ таоло инсон зотини табиатан соғлом мукаммал яратади. Лекин, афсуски, аввало одам боласининг ўзи, қолаверса, носоз муҳит бу мукаммалликни бузади. Одамзот кўп жойларда, таассуфки, нафс, кибру ҳаво, жаҳолатга берилиб, ўзини ўзи турли балоларга гирифтор қилади.

* * *

Ҳеч шубҳа йўқ: соғлом авлод орзуси аждодларимиздан бизга ўтиб келаётган, қон-қонимизга сингиб кетган муқаддас интилишдир. Агар ота-боболаримизнинг турмуш тарзига, тафаккурига назар солсак, улар насл-насаб, етти пуштининг тозалигига, авлоднинг соғлигига жуда катта эътибор берганини кўрамиз.

* * *

Фақат жисмоний жиҳатдан бақувват бўлган одамни тарбиялаш унчалик қийин эмас. Аммо уни ҳам жисмоний, ҳам маънавий жиҳатдан камол топтириш ғоят мураккаб вазифа. Айниқса бугунги кунда — мафкуравий курашлар гоҳ ошқора, гоҳ пинҳона тус олган ҳозирги нозик, қалтис шароитда, таҳликали замонда бу масала ниҳоятда долзарб аҳамиятга эга.

* * *

Бу ҳаёт жуда тез — бошдаги дўппини бир айлантиргунча ўтади, кетади. Шу қисқа фурсатда инсон халқ

учун, Ватан учун, фарзандлари ва келгуси насллар учун савобли ишлар қилиб улгуриши керак. Олижаноб халқимизнинг эзгу тасаввур ва тушунчасига кўра, ҳар бир одам дунёга келиб, учта хайрли ишни адо этиши лозим.

Биринчиси, соғлом ва оқил фарзанд тарбиялаб вояга етказиш. Иккинчиси, ўз оиласи, фарзандлари учун иморат қуриш. Учинчиси, келажакни ўйлаб, яхши ният билан дарахт ўтқазиш.

* * *

Халқимиз азалдан бўй-басти келишган, ботир ва полвон ўғлонларни «қиличдек йигит» деб эъзозлаган, улар билан ғурурланган.

Соҳибқирон Амир Темур бобомиз: «Аскарлари бақувват эл қудратли бўлур, қудратли элнинг аскарлари бақувват бўлур» деган. Шу фикрни давом эттириб, мен: «Фарзандлари соғлом юрт қудратли бўлади, қудратли юрtnинг фарзандлари соғлом бўлади» деб айтмоқчиман.

* * *

Такрор айтаман, соғлом авлодни, соғлом наслни бирданига тарбиялаб бўлмайди, албатта. Бунинг учун кенг миқёсдаги кўпдан-кўп вазифаларни бажаришимиз, узоқни кўзлаб иш тутишимиз лозим. Энг аввало, ҳар бир одам ўз соғлиғи ҳақида қайғуриши, ҳар бир оила ўзидан соғлом насл, соғлом зурёд қолдиришни ўйлаши зарур.

* * *

Минг афсуски, баъзи оилаларда ота-оналар на ўзларининг, на фарзандларининг саломатлигини ўйлайди. Улар билмайдики, қатор-қатор машиналари, данғиллама иморатлари бор одам бой эмас, балки оиласи тинч, соғлом, одобли, ақли фарзандлари бор инсон чинакам бойдир. Барака топкур, эртага бошинг ёстиққа тегса ёки фарзандинг дардман бўлса, молу дунё, бойлигинг кимга керак? Одамнинг саломатлиги, фарзанд соғлиғи олдида ҳар қанча бойлик икки пулга қиммат эмасми?

* * *

Азиз биродарлар ўзингиз ўйлаб кўринг, бу ёруғ дунёда инсондан нима қолади? Йиққан-тергани бир куни тугайди. Сендан ёдгорлик бўлиб, умрингнинг давомчиси бўлиб, чироғингни ёқадиган фарзанд қолади. Агар фарзанд соғлом, оқил, иймон-эътиқодли бўлса, ота-онасига фақат раҳмат келтиради, одамларга наф келтиради, эл-юрт назаридан ҳеч қачон қолмайди.

* * *

Соғлом боланинг туғилиши, энг аввало, онанинг соғлиғига боғлиқ. Худо таоло яратган табиатнинг буюк мўъжизаси бўлмиш аёл дилбандини тўққиз ой ўз бағрида, юрак остида авайлаб дунёга келтиради. Уни вояга етказиш учун ўзини аямасдан, бутун ҳаётини бахшида этади. Ана шу жараёнда аёл неки яхшилик ёки ёмонлик кўрса, она вужуди орқали ҳомилага ўтади. Соғлиги ночор, хўрланган, изтироб чеккан онадан соғлом фарзанд туғилмайди.

Шу маънода аёлларни, оилаларни асраш керак, дегани — бу фарзандларни асраш, наслини асраш, охиrqибат миллатни асраш демакдир.

* * *

Ўз умр йўлдошини, аёлини эъозлаган эркак зурёдини, ўз фарзандларини эъозлаган бўлади. Аёлни қадрлаш, оғир ишлардан халос этиш, ёмон иллатлардан ҳимоя қилиш — эр кишининг, бутун жамиятимизнинг бурчидир. Бу ҳақиқат қуруқ гапга айланиб қолмаслиги учун барчамиз жавобгарлиқни сезишимиз, уни амалий ишларимизда намоён қилишимиз даркор.

* * *

Соғлом боланинг дунёга келиши отанинг ҳам қони тоза, тани ва руҳи соғлом бўлишига боғлиқ. Бошқача айтганда, оилада соғлом гўдак кулгуси янграши учун ҳам она, ҳам ота соғлом ва аҳил бўлиши керак. Бир сўз билан айтганда, соғлом фарзанд фақат соғлом оилада туғилади. Оиланинг соғломлигини ундаги муҳит, ота-онанинг тотувлиги, бир-бирини тушуниши, қўллаб-қувватлаши, ўзаро иззат-ҳурмати белгилайди.

* * *

Биз янги ҳаётга қадам кўяётган ёш оилаларни эъозлашимиз, оёққа туриб олишлари учун уларга давлат томонидан ёрдам кўрсатишимиз лозим. Бу давлатимиз сиёсатининг узвий қисмидир. Албатта, давлат ёрдами, ота-онанинг кўмаги, оқ фотиҳаси ўз йўли билан, аммо бахтли оила қуриш, соғлом фарзанд ўстириш кўпроқ ҳар қайси йигит-қизнинг ўз қўлидадир. Бу уларнинг ақл-заковати, интилиши — мақсадлари, орзу-ниятлари, иймон-этиқодига боғлиқ.

* * *

Энг муҳими шуки, ота-она ўз фарзандини қандай парвариш қилса, у ўз қўли билан ўтказган дарахтга ҳам ана шундай муносабатда бўлади.

* * *

Лекин мени доим қийнайдиган, тинчлик бермайдиган орзу-ниятим, керак бўлса, худодан сўрайдиган энг катта илтимосим шуки, бетакрор гўзал, саҳоватли, Аллоҳнинг назари тушган мана шу юртда албатта ҳар томонлама соғлом, ўзининг куч-қудрати, қадди-қомати билан, баркамоллиги билан ўзгаларнинг ҳавасини уйғотадиган эл яшаш керак.

* * *

...Бутун дунёнинг кўп жойларини, турли юртларни кўрган одам сифатида агарки мендан, ер юзининг энг гўзал, энг латофатли ва нафосатли, оқила аёллари, сулув ва дилбар қизлари қаерда яшайди, деб сўрасангиз, мен ҳеч иккиланмасдан фахрў-ғурур билан: «Ўзбекистон заминида», деб жавоб бераман.

* * *

Юртимизнинг мард эрқаклари ҳам, вояга етиб келётган паҳловон йигитларимиз ҳам ҳеч кимдан кам эмас.

Мана, энди менга жавоб беринглар: мана шундай чиройли ёшларимиз чиройли оила қуриши, бу оилада бир-биридан чиройли насл пайдо бўлиши, вояга етиши керак эмасми?

* * *

Албатта, Худонинг марҳамати билан энг гўзал, энг соғлом авлод бизнинг ватанимизда камол топиши ниҳоятда табиийдир.

Бундай олижаноб мақсад билан яшаш, ҳаёт кечирish, бундай орзу ниятларни амалга ошириш — ҳар қайси оила, авваламбор ёш оилаларининг инсоний, керак бўлса, миллий бурчига айланишини истардим.

ИЛМ-ФАН, ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ — МАМЛАКАТ КУЧ-ҚУДРАТИ ВА ИСТИҚБОЛИ АСОСИ

Умуман, мен фанни илғор, тараққиёт, прогресс деган сўзлар билан ёнма-ён қабул қиламан. Фаннинг вазифаси келажакимизнинг шакли-шамойилини яратиб бериш, эртанги кунимизнинг йўналишларини, табиий қонуниятларини, унинг қандай бўлишини кўрсатиб беришдан иборат, деб тушунаман. Одамларга мустақилликнинг афзаллигини, мустақил бўлмаган миллатнинг келажаги йўқлигини, бу табиий бир қонуният эканини исботлаб, тушунтириб бериш керак.

* * *

Фан жамият тараққиётини олға силжитувчи куч, во-
сита бўлмоғи лозим.

* * *

Фан давлатга, халққа, жамият тараққиётига хизмат
қилиши лозимлигини унуттишга асло ҳаққимиз йўқ.

* * *

Биз фан ривожини учун, унинг таъминоти учун ҳеч
нарсани аямаймиз. Абу Райҳон Беруний бобомизнинг
бундан ўн аср бурун айтган фикрини эслатиб ўтмоқ-
чиман: «Илм-фан кишиларнинг ҳаётини эҳтиёжларини
қондириш заруратдан пайдо бўлади».

* * *

Зеро, фан — тараққиёт демакдир. Фанни юксак
ривожлантирмай, Ватаннинг келажаги ҳақида гапириш
қийин.

* * *

Илму фан тараққиёти биз учун энг устувор соҳа-
лардан биридир. Бу соҳада хизмат қиладиган одамлар-
нинг савияси, обрўси ҳақида ғамхўрлик қилишимиз,
уларнинг ҳаётимизга қўшадиган ҳиссасига қараб эъти-
бор беришимиз шарт. Ўзининг келажагини ўйлайди-
ган жамият, давлат авваламбор ўз олимларини, илм-
зиё аҳлини ҳурмат қилиши керак, уларни юксак дара-
жага кўтариши лозим.

* * *

Модомики, илм-зиё аҳли биздан кўра кўпроқ биладиган,
узоқроқни кўрадиган, теранроқ англайдиган ки-
шилар экан, демак, уларнинг жойи тўрда бўлиши керак.

* * *

Илму фан шундай бир соҳаки, қариб қолиш, кек-
сайиш, сафдан чиқиб қолиш каби ҳолатлар унинг та-
биатига бегонадир.

* * *

Илм-зиё салоҳияти бу халқнинг, Ватаннинг улкан
бойлиги, келажак пойдеворидир.

* * *

Илмга интилиш йўқолса, фан тараққий этмайди,
илму фан ривожланмаса жамиятнинг келажагини та-
саввур этиб бўлмайди.

* * *

Агар фанни улкан бир дарахт деб тасаввур қилсак,
тадқиқотлар унинг илдизини ташкил этади.

* * *

Фан тараққиёти ҳамма вақт авлодга таянади.

* * *

Фан соҳасига фандан бошқа мақсадларни кўзлаб кирган айрим кишилар аллақачон бўлак ишларнинг бошини тутиб кетди.

* * *

Илму фанинг чинаккам равнақига эришиш учун ташқи дунёга эшикни кенг очиш керак.

* * *

Фан равнақисиз буюк давлат қуриб бўлмайди.

* * *

Илм олиш, ўрганиш асло айб эмас, унинг эрта-кечи йўқ. Барчамиз бутун онгли ҳаётимиз давомида ўқишимиз, ўрганишимиз керак. Огоҳлантириб қўяй, бу муҳим ишни навбатдаги кампаниябозликка айлан-тириб юборишга йўл қўймаслигимиз керак.

* * *

Илм-маърифатга қизиқиши суст миллатнинг кела-жаги ҳам бўлмайди.

* * *

Жаҳон цивилизациясига даҳлдор бўлган энг замонавий илмларни эгалламай туриб мамлакат тараққиё-тини таъминлаш қийин.

* * *

Очиғини айтсак, ҳозирги туб бурилишлар даврида биз фикримизни қилич каби ўткир қиладиган, ҳатти-ҳаракатимизни ойна каби кўрсатадиган ана шундай илмга муҳтожмиз.

* * *

Баъзан биттагина илмий кашфиёт мамлакатни бу-тун дунёга машҳур қилиши мумкин.

* * *

Илмий ишни ҳеч қачон буйруқ, топшириқ ва кўрсат-малар билан бажариб бўлмайди. Умуман илму фанни ҳеч қачон қолипга солиб бўлмайди. Унинг ўзига хос ривожланиш қонуниятлари борки, биз буни албатта инобатта олишимиз керак.

* * *

Ҳозирги оғир шароитда фанга интилиш, ҳаётини илмга бағишлаш қаҳрамонлик билан баробар.

* * *

Мен ХХІ аср маънавият асри, маърифат асри, илм-фан ва маданият ва ахборот асри бўлишига қатъиян аминман.

* * *

Фаннинг замона талаблари даражасида тараққий топиши учун, менинг назаримда, қуйидаги муҳим омиллар зарур: гоя, моддий асос, тегишли шароит ва фикр, тафаккур эркинлиги.

* * *

Илмга, ижодга, кашф этишга интилиш — бу олижаноб интилишдир.

* * *

...Мамлакатнинг иқтисодий қудратини, унинг эртанги кунини, боринги, тақдирини ҳам пировард-натихада ақл-заковат, маънавият ҳал қилади.

* * *

Фанда ҳақиқий фикр муҳити ҳукм сурсин, фидойи, заковатли одамлар ишласин.

* * *

Илм фаннинг чинакам равнақиға эришиш учун ташқи дунёға эшикни кенг очиш керак. Жаҳон фани ютуқларидан вақтида ва тўла хабардор бўлиш тенгсиз аҳамиятга эгадир. Бунинг учун ҳар бир илмий ходим чет тилларини пухта эгаллаши зарур.

* * *

Илғор фан-техника ютуқлари одамларимизнинг оғирини енгил қилишга, маънавий дунёсини қоксалтиришга хизмат қилсин. Токи биз улўф боболаримизнинг беқиёс ақл заковати билан фахрланиб юрганзимиз сингари келгуси авлодлар ҳам бугунги олимларимизнинг илмий кашфиётлари ва салоҳиятларидан ҳамиша ифтихор қилсинлар.

* * *

Келажак бугундан бошланади. Ҳозир тарбия масаласига эътибор қилинмаса, келажак бой берилади. Тарбиядан ҳеч нарсани аямаймиз.

* * *

Мен Абдулла Авлонийнинг «Тарбия биз учун ё ҳаёт — ё мамот, ё нажот — ё ҳалокат, ё саодат — ё фалокат масаласидир» деган фикрини кўп мушоҳада қиламан.

* * *

Бинобарин, таълим-тарбия тизимини ўзгартирмасдан туриб онгни ўзгартириб бўлмайди. Онгни, тафаккурни ўзгартирмасдан туриб эса биз кўзлаган олий мақсад — озод ва обод жамиятни барпо этиб бўлмайди.

* * *

Илм-зиё салоҳияти, бу — халқнинг, ватаннинг улкан бойлиги, келажак пойдеворидир. Уни ривожлантиришда, етук мутахассисларни тарбиялашда давлат имкони бўлган ҳамма ишни қилади, ҳеч нарсани аямайди.

* * *

Илму маърифат эъзозланган мамлакатда ҳеч ким уруш ҳақида бош қотирмайди. Чунки илму маърифат инсонни юксакликка кўтарди.

* * *

Зеро, илму тафаккур — кишини эзгуликка бошлайдиган беқиёс куч. Илм ва тафаккур одамлар қалбига нур, онгига зиё, хонадонига фойз-барака келтирадиган буюк мўъжизадир.

* * *

Бир сўз билан айтганда, биз ўз истеъдодли, фидойи болаларимизга, фарзандларимизга билим ва касб чўққиларини забт этиши учун қанот беришимиз керак.

* * *

Мустақил фикрга эга бўлмаган одам эса ҳар қандай оломонга эргашиб кетаверади. Масаланинг энг муҳим жиҳати айнан мана шундадир.

* * *

Азалдан халқимиз орасида доно ва истеъдодли ёшлар кўп чиққан, улар ақлу заковат бобида дунёни лол қолдиришган.

* * *

Сиз, фарзандларимизнинг томирида инсоният маънавий хазинасига улкан ҳисса қўшган Амир Темур, Имом Бухорий, Ал-Хоразмий, Абу Райҳон Беруний, Абу Али Ибн Сино, Мирзо Улуғбек, Алишер Навоий, Бобур Мирзо каби боболаримизнинг қони жўш урмоқда.

* * *

Бугун халқаро ҳаёт, кишилиқ тараққиёти шундай босқичга кирганки, энди унда ҳарбий қудрат эмас, балки интеллектуал салоҳият, ақл-идрок, фикр, илғор технологиялар ҳал қилувчи аҳамият касб этади. Амир Темур бобомизнинг «Куч — адолатда» деган машҳур таъ-

бирини бугунги кунга нисбатан қўллаб айтадиган бўлсак, мен унга кўшимча қилиб «Куч — билим ва тафаккурда» деган бўлардим.

* * *

...Ота боболаримиз шуҳратининг соясига маҳлиё бўлиб юрадиган даврлар энди ўтди. Бугун жаҳон биздан ўз сўзимизни айтишимизни, ўз тафаккуримизни намоён этишимизни талаб қилмоқда.

* * *

Тўққизинчи — ўн бешинчи асрларда маърифатли дунё бухорийлар, фарғонийлар, хоразмийлар, берунийлар, ибн синолар, улуғбекларни қанчалик иззат-икром қилган бўлса, йигирма биринчи асрда биз халқимиз, миллатимизга нисбатан ана шундай эҳтиромни қайтадан қўлга киритишимиз керак. Ўша даврда улуғ аждодларимиз асос солган ва оламга донг таратган илмий мактабларни замонавий шаклда қайтадан тиклашимиз лозим.

* * *

Аслида таълим-тарбия соҳасидаги ислохотни чегараси ва поёни йўқ. Токи ҳаёт давом этар экан, таълим ҳам, тарбия ҳам замон ўртага қўяётган янги-янги талабларга муттасил равишда ўзгариб, янгиланиб бораверади.

* * *

Жамият тараққиётининг асоси, уни муқаррар ҳалокатдан қутқариб қоладиган ягона куч маърифатдир.

* * *

Ақл-заковатли, юксак маънавиятли кишиларни тарбиялай олсаккина, олдимизга қўйган мақсадларга эриша оламиз, юртимизда фаровонлик ва тараққиёт қарор топади.

* * *

Маърифатга ингилиш халқимизнинг азалий фазилатларидан биридир.

* * *

Фақатгина чинакам маърифатли одам инсон қадрини, миллат қадриятларни, бир сўз билан айтганда, ўзлигини англаш, эркин ва озод жамиятда яшаш, мустақил давлатимизнинг жаҳон ҳамжамиятида ўзига муносиб обрўли ўрин эгаллаш учун фидойилик билан курашиши мумкин.

* * *

Биз фарзандларимизнинг баркамол рухий дунёси учун, уларнинг маънавий-ахлоқий етук, жисмонан соғлом бўлиши учун доимо қайғуришимиз, курашмоғимиз лозим.

ХУШЁРЛИК ВА ОГОҲЛИККА ДАЪВАТ

Аслида ҳаётнинг ўзи турли-туман ғоялар курашидан, баҳсу мунозаралардан иборат. Тараққиётнинг маъно-мазмуни, керак бўлса, фалсафаси ҳам шунда. Аммо ҳамма гап ҳар қандай таҳдид ва таҳлика олдида ваҳимага тушмасдан, ана шу кураш ва синовларга доимо тайёр туришда, огоҳ ва сергак бўлишда.

* * *

...Юртимиз, халқимиз бошига тушадиган ҳар қандай хавф, бало-қазоларга қарши тайёр туришимиз зарур. Ҳар қандай кутилмаган ҳодисаларга қарши бизнинг иродамиз бақувват бўлиши керак.

* * *

«Огоҳ бўлинг одамлар!» деган даъват ҳамиша бонг ургандек янграб туриши керак. Фахрланиш мумкин ва лозим бўлган бебаҳо қадриятлар — ўз мустақиллигимизни, жамиятда миллатлараро ва фуқаролар ўртасидаги тотувликни асранг».

* * *

...Мудҳиш ҳодисалар рўй берганда ўзимизни йўқотмасдан, иймон-эътиқодимизни сақлашимиз керак.

* * *

Бизга қасд қилган ғаразли кучларга қарши ўзимизнинг мустақкам жипслашганлигимизни намоён этиб, жамоатчилик, халқимизнинг ишончини оқлашимиз керак. Бундай пайтларда ҳар қайси халқнинг иродаси ва иймон-эътиқоди синалади.

* * *

Биз мана шу етти ярим йил давомида кўп машаққатли йўллардан ўтдик. Бошимизга турли синовлар тушди, бизни чалғитишга уринадиган, керак бўлса, ёвуз ниятларини бизга намоёиш қилишдан тап тортмайдиган ҳар хил кучларни, оқ-қорани кўрдик, яхши ёмон кунларни бошимиздан кечирдик.

* * *

Бунақанги беғамликка дуч келганда беихтиёр: «Эй одамзот, теварагинга қара, нима бўляпти? — деб хитоб қилгингиз келади. — Ахир, ён-атрофингда нотинчлик, тўс-тўполон, одамлар бир-бирини ўлдирыпти — мана, йигирма йилдирки, Афғонистонда уруш кетяпти, етти йилки, Тожикистонда нотинчлик. Шуларга қараб фикр қил, кўзингни оч».

* * *

Мен, эй одамзот, огоҳ бўлинглар, огоҳ бўлинглар, огоҳ бўлинглар, деб доим куйиб-ёниб даъват этаман. Бу гап эҳтимол баъзи бировлар учун ортиқчадай туюлар. Лекин мен огоҳлик, огоҳ бўлиш ҳақида гапирганимда бугунгига ўхшаш воқеаларни назарда тутаман. Нега деганда, бир бегуноҳ одамнинг ўлими — бу кечирилмас фожеа.

* * *

Яна такрор айтмоқчиманки, бугун кўпгина жойларда ҳаётимизда ана шундай бепарволик, фақат ўзини билиш, фақатгина ўзини ўйлаш, ўзи билан банд бўлиш кайфиятлари пайдо бўлди. Ҳаммаси ўзича кетаяптику, бугун кечаги кунга нисбатан ўсиш бор, пировард мақсадимизга ҳали тўла эришмаган бўлсак-да, сезиларли суръатлар билан ривожланаяпмиз, яна нима керак, деган қарашлар билан бизни сезгир, ҳушёр бўлишимизга халақит бераётганини пайқамасдан қолдик.

* * *

Бепарволик ҳеч қачон яхшиликка олиб келмаган. Кўҳна тарих бу борада бизга кўп сабоқ беради. Бизнинг миллатимиз, халқимиз оғир ва машаққатли тарихни бошдан кечирди. Фарзандларимизга шу тарихни ҳаққоний тарзда ўргатиш, мактабларда ўқитиш, китоблар, матбуот, телевидения орқали яққол кўрсатиш керак.

* * *

Бундай мусаффо, тиниқ осмон, бугунги ҳаётимиз учун ҳар куни эрталаб туриб, покланиб, Худога минг бор шукроналар айтишимиз керакми-йўқми? Бир вақтлар бир бурда нонга муҳтож бўлиб юрганимизда, очликдан ўлиб кетмаганимиз учун шукроналар айтардик. Мана, бугун ҳамма нарса бор, одамларнинг юришини, кийинишини кўринглар, одамларни яшашини, ейишичишини кўринглар.

* * *

Биз орзу қилган фаровон, эркин турмушга етиб бориш учун ҳали анча-мунча қийинчиликни бошимиз-

дан кечиришга тўғри келади. Лекин бугунги ҳаётимизнинг, худо барчамизга берган неъматларнинг қадрига етишимиз керакми-йўқми?

* * *

Бугунги воқеалар муносабати билан айрим одамлар хавотирга тушиб, кўнглига ҳар турли саволлар пайдо бўлиши мумкин. Шунини инобатга олиб айтмоқчиман: бу ёвуз ҳаракатни содир этган кучларни яна бир мақсади одамларни қандайдир ваҳимага солиш, халқимизни, авваламбор Тошкент аҳолисини саросимага тушириб, юрагига ғулгула солиб, шу орқали ҳозирги ҳаётимизга, олиб борилаётган сиёсатга кишиларнинг ишончини сусайтириш. Бугун амалга ошираётган бунёдкорлик ишларимизга, мустақамланиб бораётган ирода-миз, иймон-этиқодимиз, айниқса келажакка бўлган ишончимизга зарба беришдир.

* * *

Мен барчангиздан бир нарсани сўрайман: ваҳимага тушмаслик керак. Ҳеч ким ваҳимага берилмасин, токи юрагимизда ғулгула пайдо бўлмасин. Аксинча, одамларда бу разил кўпоровчилар ва уларнинг ортида турган кучларга нисбатан қаҳр-ғазаб уйғотиш керак, бугунги ҳаётни, тинчликни, барқарорликни, осойишталикни қадрлаш, ҳар қайси хонадон, маҳалла, қишлоқдаги осудалик, бир-биримизга бўлган меҳр-оқибатни янада мустақамлашга ҳаракат қилишимиз керак.

* * *

Урра-уррачилик, яшасинчилик кайфияти, бугунги сиёсатни орқа ўнгига қарамай фақат мақташ билан ҳеч нарсани ҳал қилиб бўлмайди, бирорта муаммо ҳам ечилмайди. Шунини барчамиз яхши англаб олишимиз зарурки, айни пайтда минбарбозлигу митингбозлик, турли хил ҳавойи бақириқ-чақириқлар билан ҳам бирор туп дарахт кўкариб ёки бирорта иморат битиб қолмайди.

* * *

Ўзингиз айтинг, ўз она ватанига қўл кўтарган одам одамми? Бегуноҳ инсоннинг ҳаётига зомин бўлган одам одамми?!

* * *

Худо кўрсатмасин, бир йигит йиқилса, она йиқилади, ота йиқилади, оила мотамга ботади, қишлоқ йиғлайди. Ун йигит йиқилсачи? Юз йигит йиқилса-чи? Ахир баъзи минтақаларда миллий низолар туфайли келинчаклар бева қолмоқдалар, оналар «болам» деб фарёд

чекяптилар. Йўқ! Бунга йўл қўйиш мумкин эмас ва йўл қўймаймиз ҳам.

* * *

Атрофимизда бизга ҳавас билан қарайдиганлар билан бирга, ҳасад кўзини тикиб турганлар ҳам йўқ эмас. Бундай вазият барчамизни доимо огоҳ, сезгир, ва хушёр бўлишга, ягона уйимиз, кўрғонимиз, муқаддас оиламиз бўлмиш Ўзбекистонимизнинг куч-қудратини мустаҳкамлашга даъват этади, фидоийликка чорлайди.

* * *

Гумроҳликдан оғир гуноҳ йўқ. Халқ жипслиги учун ҳар қанча хизмат этсак, шахсий фароғатдан воз кечсак арзийди. Мен сизларни шунга ишонтирмоқчиман, азиз дўстлар.

* * *

Инсон дунёга яхши иш қилиш, яхши из қолдириш учун келади. Яхши фарзандларни тарбиялаб, қилган яхши ишлари ва қолдирган яхши изларига муносиб ворислар тайёрлайди.

* * *

Табиб табиб эмас, бошдан ўтказган табиб, деган нақл бор. Кўлда бўш бўлиб турган бахтнинг қадрини инсон ҳар доим ҳам сезавермайди. Вақт ўтиб, бошига иш тушганида тушунади.

* * *

Бировга бир оғиз ширин сўз айтмоқ ёки бир лаҳзалик эътибор кўрсатмоқ кишидан катта нарса талаб этмайди. Келинлар, биродарлар, оқибатлироқ бўлайлик. Тирикларнинг иззатини жойида сақлаб, ўтганларнинг охираги обод бўлишини тилайлик.

ЮРТ ТИНЧЛИГИ ВА ОСОЙИШТАЛИГИ — БЕБАҲО БОЙЛИК

Йўлимиз шуки, биз тинчлик ва осойишталикни сақлаб, бозор итқисодиётига ўтишни шопмасдан, аҳолининг ночор қисмини асраб-авайлаб, уларга етарли шарт-шароитларни яратиб бериб, ана ундан кейин амалга оширишга бел боғладик.

* * *

Халқнинг бирлиги, жипслиги, тинч-тотувлиги бизнинг бебаҳо бойлигимиздир.

* * *

Ўз қобигига ўралашиб қолиш эса илм-фанда йўл кўйиб бўлмайдиган ҳолдир.

* * *

Не-не баҳодирларнинг елкасини ерга тегизган афсонавий Алпомиш, забардаст Фарҳод ҳақидаги ривояту дostonлар шунчаки афсона эмас, халқ руҳининг, халқ мардлигининг тимсолидир.

* * *

Ҳаёт тажрибасидан яхши биламизки, жамият ва тузум ўзини ўзи ҳимоя эта олмас экан, ички сиёсатда ҳам яхши натижага эришиб бўлмайди.

* * *

Ўзбекистон учун, бугунги келажак авлод учун энг катта бойлик — элнинг тинчлиги ва осойишталиги.

* * *

Тинчлик ва бутлик қадрига етайлик, азизларим. Яқдил ва ҳамнафас бўлайлик.

* * *

Давлат ўз фуқароларини муҳофаза қилишга қодир бўлсагина давлат бўлади.

* * *

Келажакимизни, давлатимиз, юртимиз, унинг хавфсизлигини мустаҳкамлаш, ёмон кўзлардан асраш ишига ўзимизни бахшида этайлик.

* * *

Ҳозир бир куни — бир ойга, бир оғи — бир йилга тенг тарихий даврни бошдан кечираяпмиз. Кечаги ўлчовлар бугунга тўғри келмайди.

* * *

Минтақа муаммоларини ҳал этиш орқали жаҳоншумул муаммоларни ҳал этишга ўтиш керак.

* * *

Аслида армияда хизмат қилиш — ҳар бир ёш ҳаётидаги синовдир. Бу ерда у чиниқади, ҳаётни тушунади, ўз кучига ишонч ҳосил қилади.

* * *

Мен дилбар қизларимизга мурожаат қилиб, «Ўйлаб кўринглар, узурли сабабсиз армияда бўлмаган йигит билан тақдирингизни боғлаш, унга суяниш, ишониш мумкинми?», деган бўлардим.

* * *

Давлат, оила ва жамият манфаатлари, соддароқ қилиб айтсак, давлат ва инсон манфаатлари уйғунлашиб кетмас экан, ривожланиш сари олға силжиш бўлмайди.

* * *

Одамзот табиати тинч-тотув ҳаётни яхши кўради, бундай ҳаёт унинг ички дунёсига, хоҳиш-иродасига, интилишларига тўғри келади. Нега деганда, ҳар бир инсон, миллатига, жинсига, динига қарамасдан, нимани хоҳлайди? Фақат тинчликни, эркинликни хоҳлайди.

* * *

Инсон яна нимани истайди? Бола чақасини бахтини кўришни, эзгу ниятларини амалга оширишни истайди. Шунинг учун ҳам тинчлик, осойишталик одамзот учун табиий бир ҳол.

* * *

...Тинчлик учун курашиш керак, бу тинчлик учун, айтайлик, зарур бўлса, жон бериш керак. Тинчлик учун инсон ўзининг бутун кучини, ақл-идрокини сафарбар этиб, ҳаракат қилиши, меҳнат қилиши керак.

* * *

Бу ҳаётни ҳимоялаш керак, ҳимоялаш деганда мен нимани назарда тутяпман? Тинчлигимизни ҳимоя қилишимиз керак. Келажак авлодимизни ҳимоялашимиз керак. Оиламизнинг тинчлигини ҳимоялашимиз керак.

* * *

Мен юксак минбардан туриб айтмоқчиманки, мавжуд тинчлик, барқарорликни сақлаб қолиш учун, эртанги кунимизни ҳимоя қилиш учун мен жонимни ҳам беришга тайёрман. Бу шунчаки қуруқ гап эмас. Бу — қалбимдан, бутун вужудимдан чиққан гап.

* * *

Содда қилиб айтганда, элу юртимизнинг осойишталиги, осмонимизнинг мусаффолиги, сарҳадларимизнинг беҳатарлиги, бугунги кунимиздан розилик, эртанги ҳаётга ишонч, оналаримиз ва фарзандларимиз юзидаги табассум, бу — мен ўз фаолиятимда интиладиган энг олий мақсаддир.

* * *

Халқимнинг осойишталиги ва фаровонлиги мен учун ҳамма нарсадан афзал.

* * *

...Тинчлик — омонлик бўлса, ҳамма нарса бўлади — ислохот ҳам, бозор иқтсодиёти ҳам, жамиятимизнинг янгиликаниши ҳам.

* * *

Ҳеч сир эмаски, бугунги кунда хавфсизликни таъминлаш, хатарларнинг олдини олиш қанчалик мураккаб, нозик ва қалтис бир масала. Буни, албатта, билган билади, билмаган билмайди.

* * *

Биз Шарқ фарзандларимиз. Шарқ мамлакатларининг қаерига борманг, одамлар бир-бирлари билан учрашганда, авваламбор, «Ассалому алайкум» дейишади. Ушбу калом арабчадан олинган бўлиб, «Сизга тинчлик ёр бўлсин» деган маънони англатишини яхши биласизлар. «Салом», яъни, тинчлик сўзи Қуръони каримда 40 марта учрар экан. Бу муқаддас китобнинг оятларидан бирида шундай дейилади: «Меҳрибон Парвардигор томонидан одамларга олқиш маъносида «тинчлик» сўзи айтилуру. Кўриниб турибдики, тинчлик, тотувлик, ҳамкорлик ғояси Аллоҳга ҳам, бандаларига ҳам уш келадиган эзгу ғоядир.

* * *

Тинчлик, тотувлик, осойишталикни сақлаш Президентнинг бош вазифасидир. Президент, тинчлик, тотувлик кўрғонининг меъмори бўлиши керак деб ҳисоблайман.

Қаердаки тинчликка путур етса, халқ осойишталиги хавф остида қолса, ўша жойда Президент посбон бўлиши даркор.

* * *

Ахир Қуръони Карим ҳам дўстликка, биродарликка қақиради, низо чиқаришни қоралайди.

* * *

Жанжал чиққан юртнинг худоси ҳам ундан юз ўтирар экан. Шу сабаб барака ҳам, ризқ-рўз ҳам насия бўлиб қоларкан.

Бу йўлда, тинчлик, тотувлик йўлида бизни Аллоҳ таолонинг ўзи қўлласин, мададкор бўлсин!

* * *

Бир пайтлар: «энг катта орзуингиз нима?» деб сўрашганида, «Менга ишонган халқимни доим омон кўриш», деб жавоб берган эдим. Бу гапни бугун яна такрорлашим мумкин. Зеро, энг катта бойлигимиз — юртимизнинг тинчлиги ва осойишталиги.

* * *

...Энг катта бойлигимиз — диёримизда қарор топган осойишталик, ҳамжихатликни кўз қорачиғидек авайлашимиз шарт. Бусиз ҳеч нарсага эришиб бўлмайди. Ота-боболаримиз «Бир кун жанжал чиққан уйдан қирқ кун барака кетади», деб бежиз айтишмаган.

* * *

Юрагимда йиғилиб юрган, айтсам ҳам ҳеч адо бўлмайдиган аламли бир нидо борки, уни яна бир бор такрор айтмасликнинг иложи йўқдир. Тинчлик ва бутлик қадрига етайлик, азизларим. Яқдил ва ҳамнафас бўлайлик. Нечоғлик мураккаб бўлмасин, биз кечираётган ҳаётнинг яхши фазилатлари жуда кўп. Бунинг учун Аллоҳга шукрона айтмоқ жоиздир.

* * *

Ҳар бир оила, ҳар бир хонадоннинг тинчлигини сақлай билсак, марра—бизники. Жуда оддий, аммо энг улуғ вазифа аслида шу ўзи.

* * *

...Агар мендан Президент, давлат раҳбари сифатида юрагингиздаги энг катта, эзгу ниятинг нима деб сўралса — Аллоҳ таолога минг шукроналар айтиб, эл-юртимизга тинчлик-осойишталик сўрардим, халқимизнинг ризқини, насибасини сўрардим, ҳар бир хонадонимизнинг тотувлигини, фарзандларимизнинг бахтини илтижо қилардим.

* * *

Бу дунёда инсон ўз меҳнати, ақл-ғайрати билан кўп нарсага эришиши мумкин. Бойликка ҳам, шон-шўхратга ҳам, илмий, ижодий кашфиётларга ҳам, оила, севги бахш этадиган бахту саодатга ҳам. Фақат бунинг учун аввало инсоннинг уйида, маҳалла-қуйида, юртида, қисқача айтганда, одамнинг кўнглида тинчлик-хотиржамлик ҳукм суриши керак.

ЎЗБЕКИСТОН — КЕЛАЖАГИ БУЮК ДАВЛАТ

Ўзбекистон — келажаги буюк давлат. Бу мустақил, демократик, ҳуқуқий давлатдир. Бу — инсонпарварлик қондаларига асосланган, миллати, дини, ижтимоий аҳволи, сиёсий эътиқодларидан қатъи назар фуқароларнинг ҳуқуқлари ва эркинликларини таъминлаб берадиган давлатдир.

* * *

Ўзбекистон халқи келажакка ишонч билан қарайди... Улуғ келажак — олдинда.

* * *

Ўзбекистоннинг келажаги буюклигига ишончим комил.

* * *

Келажак бугундан бошланади.

* * *

...Мен шонли тарихига садоқат билан, бугунини қадрлаб, келажагига ишонч билан яшаётган халқимизнинг донишмандлиги ва матонатига, унинг мустаҳкам иймон-эътиқоди ва иродасига ишонаман.

* * *

Бизнинг аجدодларимиз ҳамиша узоқни кўзлаб яшган. Миллат, Ватан, халқ истиқболи деган муқаддас тушунчалар ҳамма вақт қалбимизнинг тўридан жой олиб, ҳар биримизнинг ҳаётимизда, онгимизда чарх уриб туриши даркор.

* * *

Фарзандларимиз, келажак авлодлар биздан шу ўлгани, шу муқаддас заминни яна ҳам бой, кучли ва қудратли ҳолатда қабул қилиб олишлари учун, биз буюк аجدодларимизга нисбатан қандай миннатдорчилик туйғуларини ҳис этаётган бўлсак, ўғил-қизларимиз, келажак авлодлар ҳам бизга нисбатан шундай миннатдорчилик туйғуларини ҳис этишлари учун лозим бўлган ҳамма ишни қилиш — бизнинг фуқаролик бурчимиздир.

* * *

Чинакам халқ бўлсак, чинакам миллат бўлсак, улкан, қудратли дарёга айланайлик, фарзандларимизга ўзгалар ҳавас қиладиган озод ва обод Ватан қолдирайлик.

* * *

Ватан учун жонини жабборга бериб ишлайдиган фидойи кишиларсиз Ўзбекистон келажagini тасаввур этиб бўлмайди.

* * *

Мен Каъбатулло зиёратида улуғ бир рамз кўрдим, Ўзбекистоннинг келажаги муқаррар тарзда порлоқ бўлишига имон келтирдим.

МУНДАРИЖА

Сўз боши	5
Ватан саждагоҳ каби муқаддасдир	8
Мустақиллик — муқаддас неъмат, улкан масъулият	12
Жаҳонга буюк даҳоларни етказиб берган олтин бешик	21
Ўзбек халқининг асосий хислат ва фазилатлари	28
Бунёдкорлик — фаровон ҳаёт асоси. Сахий замин, саҳоватли одамлар	35
Ҳаётимизнинг Асосий Қонуни	37
Қонун устуворлиги ҳуқуқий давлат асосий тамойили	40
Ҳуқуқий давлат қарор топишининг муҳим йўналиши	42
Ижтимоий адолат — жамиятимиз мезони	44
Маънавият — жамият тараққиётининг муҳим омили	46
Бозор иқтисодиёти ва маънавият	50
Миллий ғоя ва миллий мафкура	51
Аллоҳ қалбимизда, юрагимизда	60
Савоб ва эзгуликнинг боқийлиги хусусида	63
Шарқона ва умумбашарий қадриятлар	66
Халққа, инсонга меҳр-муҳаббат — олижаноб фазилат	67
Инсон бахт учун туғилади	72
Миллий гурур ва фахр-ифтихор	75
Тарих миллатнинг ҳақиқий тарбиячиси, миллий ўзликни англаш манбаидир	77
Ирода ва иймон — эътиқодимиз синови	81
Раҳбар — фидойи инсон	82
Оила — жамият негизи	96
Ҳаётимиз чироғи, умримиз гули	98
Ёшлар — эртанги ҳаётимиз	100
Фарзандлари соғлом юрт қудратлидир	109
Илм-фан, таълим-тарбия — мамлакат куч-қудрати ва истиқбол асоси	112
Ҳушёрлик ва огоҳликка даъват	118
Юрт тинчлиги ва осойишталиги — бебаҳо бойлик	121
Ўзбекистон — келажаги буюк давлат	125

Инсон бахт учун туғилади

**Ўзбекистон Президенти
Ислом Каримовнинг
ҳикматли сўзларидан**

**«Шарқ» нашриёт-матбаа
акциядорлик компанияси
Бош таҳририяти
Тошкент—2001**

**Нашр учун масъул *И. Шоймардонов*
Бадий муҳаррир *М. Самойлов*
Техник муҳаррир *Д. Габдрахмонова*
Мусаҳҳиҳ *Ж. Тошрова***

Теришга берилди 15.01.2001. Босишга рухсат этилди 29.03.2001.
Бичими 84X108^{1/32}. Таймс гарнитураси. Офсет босма. Шартли босма
табоғи 6,72. Нашриёт-ҳисоб табоғи 7,2. Адади 10000 нусха. Буюртма
№ 1496. Баҳоси келишув асосида.

**«Шарқ» нашриёт-матбаа
акциядорлик компанияси босмаҳонаси,
700083, Тошкент шаҳри. Буюк Турон кўчаси, 41.**